

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

Жоғарғы Сот Төрағасының Тәуелсіздік күнімен құттықтауы2	Поздравление Председателя Верховного Суда с Днем Независимости 3
Сот жүйесін жетілдіру – қоғамның әділ талабы.....4	Судебная система в контексте реформ.....4
«Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына азаматтық және азаматтық процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2023 жылғы 7 желтоқсандағы № 4 нормативтік қаулысы.....12	Нормативное постановление Верховного Суда от 7 декабря 2023 года № 4 «О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по гражданскому и гражданскому процессуальному законодательству».....37
«Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2023 жылғы 7 желтоқсандағы № 5 нормативтік қаулысы.....59	Нормативное постановление Верховного Суда от 7 декабря 2023 года № 5 «О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по законодательству об административных правонарушениях».....66
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....74	Постановления судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан74
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....123	Постановления судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан123

Жоғарғы Сот Төрағасының Тәуелсіздік күнімен құттықтауы

Құрметті оқырмандар!

Сіздерді мемлекеттік мереке – Тәуелсіздік күнімен шын жүректен құттықтаймын!

Бұл күн ұрпақтар арманына қол жеткізу үшін өмірін қиған тарихи батырларды еске алу күні.

Заң үстемдігі – ұлы империялар мен мемлекеттердің мызғымас іргетасы. Ал бүгінде елімізде сот жүйесін дамыту тиімді сот төрелігіне және азаматтардың құқықтарын қорғауға негізделген. Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев жариялаған осы қарапайым құндылықтар қоғамның сотқа деген сенімін арттыруға бағытталған.

Реформаларды жүзеге асыруға Парламентпен және мемлекеттік органдармен қатар заңгерлер қоғамдастығы мен тәуелсіз сарапшылар, ғалымдар тартылуда. Азаматтар, бизнес пен инвесторлар үшін елдегі заңның үстемдігін және сот төрелігін іске асыру сапасын қамтамасыз ету маңызды. Бұл ұлттық сот жүйесінде жүргізіліп жатқан өзгерістердің басты көрсеткіші болмақ.

Бірлескен күш-жігер мен белсенді өмірлік ұстаным арқылы жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін сот арқылы қорғаудың тиімділігін арттыру, судьялардың жауапкершілігін күшейту үшін бар күш-жігерімізді салатынымызға сенімдімін. Мұның бәрі бізге тәуелсіз Қазақстанның жаңа жетістіктерге жетіп, өркендеуі үшін негіз қалауға мүмкіндік береді.

Сіздерге зор денсаулық, амандық, бақ-береке және табыс тілеймін!

Жоғарғы Соттың Төрағасы

Асламбек Мерғалиев

Поздравление Председателя Верховного Суда с Днем Независимости

Уважаемые читатели!

Поздравляю вас с Днем Независимости!

Это день памяти национальных и исторических героев, которые своим трудом и жизнью внесли вклад в обретение мечты многих поколений нашего народа – жить в суверенном Казахстане.

Верховенство закона – фундаментальная основа современных успешных государств. И сегодня ключевой вектор развития судебной системы нашей страны опирается на эффективное правосудие по защите прав граждан. Эти простые ценности, корнями уходящие в историческое прошлое и актуализированные Президентом Казахстана Касым-Жомартом Токаевым, нацелены прежде всего на повышение доверия общества к судам.

Именно поэтому в процесс реформирования, наряду с Парламентом и госорганами, вовлечено юридическое сообщество и независимые эксперты, ученые. Нашим гражданам, бизнесу и инвесторам важно обеспечение в стране законности, качества отправления правосудия. Данные показатели составляют на сегодняшний день суть и основу проводимых в национальной судебной системе инновационных и креативных преобразований.

Убежден, что совместными усилиями, проактивной жизненной позицией мы приложим все силы для повышения эффективности судебной защиты прав и законных интересов физических и юридических лиц, ответственности судей. Все это позволит нам создать базу для новых достижений и процветания Независимого Казахстана.

Разрешите пожелать вам здоровья, благополучия и успехов!

Председатель Верховного Суда

Асламбек Мерғалиев

Сот жүйесін жетілдіру – қоғамның әділ талабы

Сот жүйесін жетілдіру, осы бағыттағы шараларды сапалы жүзеге асыру – заң үстемдігін қамтамасыз етудегі басты басымдықтың бірі. Себебі қарапайым халықтың сот пен судьяға деген сенімі билік пен мемлекетке деген сеніммен бірдей. Мемлекет басшысы жариялаған сот реформасының жүзеге асырылу барысы қалай? Сот төрелігінің сапасын арттыруға бағытталған шаралардың нәтижесін халық сезіне алды ма? Сот жүйесін дамыту бағытында қолға алынған заңнамалық бастамалар мен ұзақ мерзімді міндеттер қалай орындалып келеді? Біз салаға қатысты қоғамда талқыланып жүрген осы және өзге де сұрақтарды Жоғарғы Соттың Төрағасы лауазымына тағайындалғанына бір жыл болған Асламбек Мерғалиевке қойған едік.

– Асламбек Амангелдіұлы, Мемлекет басшысы жариялаған реформада сот жүйесін жаңғыртуға ерекше басымдық берілген. Нақты міндеттер жүктелді, тапсырмалар қойылды. Сот жүйесін дамыту бағытында қазіргі таңда қандай жұмыс істеліп жатыр?

– Сот жүйесін жаңғырту реформасы дәл қазір белсенді кезеңде деп айтуға болады. Өйткені қазіргі уақытта Президенттің бағдарламалық құжаттарында айтылған тапсырмалар тұрақты орындалып келеді. Судья ретінде де, қарапайым адам ретінде қоғамға реформа ғана емес, сонымен

бірге сот төрелігін атқару сапасының да жоғары болғаны маңызды екенін жақсы түсінемін. Халықтың сот жүйесіне деген үміті мен сұранысы күннен-күнге артып келеді. Сондықтан алғашқы күннен бастап жұмыстың осы маңызды бағытына назар аудардым.

Мемлекет басшысының тапсырмасымен Сенатта сот жүйесін реформалау жөніндегі жұмыс тобы құрылды. Топ құрамындағы депутаттар, адвокаттар, заңгер-практиктер, ғалымдар, мемлекеттік органдардың өкілдері өздерінің бастамаларын және біздің бастамаларымызды талқылайды. Бұл – нәтижелі қадам. Себебі мұндай алаң тек шағымдарды ғана емес, сонымен қатар сот қызметтерін тікелей пайдаланушылардың нақты ұсыныстарын тыңдауға мүмкіндік береді. Платформа бізге сындарлы диалог құрып, көптеген маңызды шешім бойынша ымыраға келуге мүмкіндік туғызды. Бірінші кезеңнің нәтижесі – биыл наурызда қабылданған заңнамалық актілер. Бұл – өте ауқымды жаңалықтар блогы. Көп шағым сот үдерістерінің созылып кетуіне байланысты айтылатын. Өйткені бірінші саты істерді пысықтамайды, апелляция істерді кері қайтарғаннан кейін бәрін қайтадан бастауға тура келетін. Салдары – жоғалған есіл уақыт пен қаражат. Сол себепті апелляциялық соттар шілдеден бастап істерді қайтаруды тоқтатты. Егер апелляция бірінші сатыдағы шешімнің күшін жойса, сол сатыдағы сот қағидаларына сәйкес істің нүктесін қояды, яғни істің барлық мән-жайын анықтап, шешім қабылдайды.

Бұл қадам істі тез әрі тиімді шешуге, бұзылған құқықтарды тезірек қалпына келтіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар бұл шара екі сатыдағы судьялардың өздері қабылдаған шешім үшін жауапкершілігін күшейтіп, сот практикасының бірізділігін қамтамасыз етеді. Жиі көтерілетін тағы бір мәселе – құқық қорғау органдары мен сот төрағалары тарапынан судьяларға жасалатын қысым. Қудалау органдары тарапынан қысымды жойып, судьяларға қатысты жасырын арнайы жедел іс-шараларды жүргізу мақсатында бұрынғыдай облыс прокурорының емес, енді тек Бас Прокурордың санкциясы қажет. Бұл шара да заңнамалық тұрғыдан белгіленді.

Сондай-ақ Жоғарғы Соттың судьялығына кандидаттар ретінде Сенатқа баламалы негізде кемінде екі кандидат ұсыныла бастады. Жаңа жылдан бастап аудандық соттардың төрағаларына қатысты сайлау элементтерін енгіземіз. Бұл лауазымдарға кандидаттарды судьялар жасырын дауыс беру арқылы өздері сайлайды. Бұл реформа аудандық деңгейдегі 376 сотқа қатысты. Уақыт өте келе, сайлаудың осы тәсілін облыстық соттарға қолдануға болады. Мұндай қадамдар судьяларды тағайындау үдерісінің ашықтығын арттырып қана қоймай, мансаптық өсу жүйесін анық әрі түсінікті етеді.

Тағы бір маңызды жаңашылдық – «Отбасылық соттардың» құрылуы. Мәселе ювеналдық соттардың соттылығын кеңейтуге қатысты болып

отыр. Біз бала мүддесін алдыңғы қатарға шығардық. Сондықтан биыл 1 қыркүйектен бастап, ювеналдық соттар кәмелетке толмағандардың заңды құқықтары мен мүдделері қозғалатын істер мен даулардың барлығын қарай бастады.

Реформалардың екінші пакеті жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін сот арқылы қорғау тиімділігін, судьялардың жауапкершілігін арттыруға бағытталған. Судьяларды жауапқа тарту мәселесіне қатысты сынның көп айтылатыны белгілі. Судьяның заңды өрескел бұзуға жол бергені тікелей көрсетілген апелляциялық немесе кассациялық сатыдағы қаулылар аз да болса кездеседі. Бірақ ешқандай санкция қолданылмайды.

– Осы тұста «неліктен?» деген заңды сұрақ туындайды.

– Статистикаға мән берсек, кейінгі 4 жылда заңдылықты өрескел бұзу туралы 1,5 мыңға жуық қаулының тек төрттен бірі ғана Жоғары Сот Кеңесінің жанындағы Сот жюриіне жеткен. Осы түйткіл тәртіптік іс жүргізудің қолданыстағы тетігінен туындап отыр. Қазіргі таңда заң бұған судьяға қатысты материалдарды Сот жюриіне беру-бермеуді облыстық соттың жалпы отырысы шешеді.

Жаңа тетік судьяның заңдылықты өрескел бұзғаны туралы көрсетілген әр күші жойылған сот актісін Сот жюриінің тексеруін көздейді. Соттың жалпы отырысы енді судьялар қауымдастығының анықталған заң бұзушылық туралы пікірін ұсыным ретінде білдіре алады.

Сот төрелігін жүзеге асыру сапасы жөніндегі комиссия жұмысын жетілдіру – басты мәселенің бірі. Өкінішке қарай, жұртшылық комиссияны әлі күнге жазалаушы орган ретінде қабылдайды, өйткені бұрын оның функцияларын Сот жюриі жанындағы біліктілік комиссиясы атқарды. Бірақ іс жүзінде олай емес.

Судьялар корпусының сапалық құрамын жақсарту, олардың кәсіби біліктілігінің артуын ынталандыру, сот істерін қарау кезінде жауапкершілікті арттыру, судьяның кәсіби өзін-өзі жетілдіретін салаларын айқындау үшін оның кәсіби қызметін бағалау қажет. Мұндай бағалау шарасы, ең алдымен, әр судьяның әлсіз әрі күшті жақтарын анықтау мақсатында жүргізіледі. Сол себепті комиссия отырысы, ең алдымен, судьяларға көмек көрсету және кері байланыс орнатуға бағытталған өзара іс-қимылдың диалогтік нысаны. Заң жобасында бағалау көрсеткішінің саны оңтайландырылып, судьяларға түсінікті болатындай жеңілдетілді. Кез келген судьяға қызмет көрсеткіштерін онлайн режимде көруге мүмкіндік беретін цифрлық модуль құру комиссия жұмысының ашықтығын арттырады.

Заң жобасы шешетін негізгі мәселенің тағы бірі – «Тұтас кассацияны» енгізу. Жұмыс тобы Жоғарғы Сотта азаматтық және қылмыстық істер

бойынша кассациялық шағымдарды алдын ала қарау сатысын алып тастауды ұсынды. Дәл осы сатыны кәсіби заңгерлер, сондай-ақ сот үдерісіне қатысушылардың барлығы өткір сынға алады. Өтініш иелерінің сұрақтары орынды. Себебі бір судья қараған азаматтық іс кассациялық алқада қайта қаралады. Осы мәселені шешу үшін заңгерлермен және кәсіпкерлік қоғамдастықпен бірлесіп, кассациялық сатының баламалы моделін әзірледік.

– Ұсыныстардың осы блогы – көптің көкейінде жүрген мәселе. Кассациялық соттардың қандай моделін енгізуді ұсынып отырсыздар? Бұл ұсыныстың қандай оң және теріс жақтары бар?

– Сот ісін сатылы жүргізу мәселесі – ең өткір, күрделі әрі өзекті мәселе. Сот төрелігін жүзеге асыру сапасы мен азаматтардың соттарға деген сенім деңгейі әр саты жұмысының тиімділігіне тікелей байланысты. Кейінгі 30 жылда сот жүйесін қалыптастыру және жаңғырту бағытында 3 ірі реформа жүргізілді. Осының нәтижесінде 5, 4 және 3 буынды модельдер енгізілді. Бұл модельдердің басты проблемалық түйіні бәрімізге таныс. Ол – «Жоғарғы Сот – облыстық сот – аудандық сот» деген сот жүйесінің 3 деңгейлі иерархиясына сәйкес келмеуі. Бір деңгейдегі соттарда екі саты болды, олар уақыт өте келе «тұтасып», тиімділігін жоғалта бастады. Мысалы, 2016 жылға дейін облыстық соттар сот шешімдерін апелляцияда (заңды күшіне енбеген) және кассацияда (заңды күшіне енген) қайта қарады. Жоғарғы Сотта қадағалау және қайтадан қадағалау болды.

2016 жылы «Ұлт жоспары – 100 нақты қадамды» іске асыру аясында 5 буынды модельден 3 буынды модельге көшу, өкінішке қарай, басты мәселені шешкен жоқ. Іс жүзінде толыққанды екі сот жұмыс істейтін 4 буынды модель құрылды – аудандық соттардағы бірінші саты, апелляция – облыстық соттарда және екі қысқартылған саты – Жоғарғы Соттағы кассация мен қадағалау.

Қадағалау көп жағдайда Жоғарғы Сот Төрағасының ұсынуы бойынша болады. Бұл үш судьядан тұратын алқалы құрамның кассациялық шағымды қарап, ол бойынша шешім қабылдауы. Шешімге наразы тарап Жоғарғы Соттың Төрағасына жүгініп, кассацияның үш судьясы қабылдаған шешімді жеті судьяның қайта қарауы үшін өтінішхат келтіруді сұрайды. Менің атыма осындай жүздеген емес, тіпті мыңдаған өтінішхат келіп түседі. Мысалы, былтыр Жоғарғы Сотқа қылмыстық және азаматтық істер бойынша 17 мың кассациялық өтінішхат келіп түсті. Оның шамамен 5 пайызы ғана алқалы түрде қайта қарауға берілді.

Шетелдік сарапшылар Жоғарғы Сот Төрағасының мұндай ұсыну институтын судьялардың тәуелсіздігіне қауіп ретінде қабылдайды. Бұл тұрғыда мен халықаралық сарапшыларды қолдаймын. Қазіргі кассация және

қадағалау моделі («жетілік») заңгерлер қоғамдастығы, бизнес өкілдері мен азаматтар тарапынан көп сынға ұшырап жүр. Мұндай шағымдар әкімшілік әділет бойынша ғана жоқ, өйткені мұнда «тұтас кассация» қағидаты жұмыс істейді. Қоғамның толыққанды «тұтас кассацияға» деген сұранысы жоғары екенін ескере отырып, біз сот ісін жүргізудің түбегейлі жаңа сатылық моделін ұсындық.

– «Тұтас кассация» қағидаты қалай жүзеге асырылады?

– Бүгінгі таңда апелляциялық саты – өңірлерде, іс жүзінде тараптардың орналасқан жерінде болады. Алдыңғы тәжірибені ескере отырып, консультациялар барысында елордада қылмыстық, азаматтық және әкімшілік істер бойынша бір-бірінен бөлінген үш кассациялық сот құру моделі тұжырымдық түрде қолдау тапты. Соттардың елордада аумақтық оқшаулануының да өзіндік қисынды негіздемесі бар. Бұл үш жаңа сот және олардың судьялары жергілікті мемлекеттік және мемлекеттік емес құрылымдардың ықпалына түсіп қалмауына мүмкіндік береді.

Үш толыққанды саты – бірінші, апелляция мен кассация. Әр саты өзінің дербес (аудандық сот, облыстық сот, кассациялық сот) деңгейінде жұмыс істейді. Сот ісін жүргізудің барлық түрі бойынша жүгіну мен қайта қараудың бірыңғай қағидалары енгізіледі.

Біріншіден, дауды мәні бойынша шешетін барлық сот актісі апелляциядан кейін күшіне еруге тиіс. Екіншіден, істі алдын ала қарауды жоюды ұсынамыз. Барлығы «тұтас кассация» қағидаты бойынша жұмыс істеуі керек, яғни, істер бірден кемінде 3 судьядан тұратын құрамның қарауына түсуге тиіс. Үшіншіден, кассация мерзімі «ақылға қонымды мерзім» деген ұғыммен қамтылуға, бірақ ол 6 айдан аспауға тиіс. Күрделі істер бойынша бұл мерзім кем дегенде тағы 6 айға ұзартылуы мүмкін. Төртіншіден, сот үдерісі тараптардың міндетті қатысуымен ауызша жүргізілуі керек. Бесіншіден, бірінші кезеңде кассацияның қолданыстағы «сүзгілерін» сақтау ұсынылады. Кейін материалдық «сүзгілерден» (яғни, талап қою сомасы, қылмыс түрі бойынша) процессуалдық «сүзгілерге» (оңайлатылған іс жүргізу, процестік келісім т.б.) ауысуға болады.

Мұндай модель Жоғарғы Сотқа сот практикасының біркелкілігін қадағалауға және қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Егер сот шешімдерін жергілікті және кассациялық соттар сот практикасына қарама-қарсы қабылдаса немесе құқықты дамыту мүддесі үшін қайта қарауды талап етсе, қадағалау ісін жүргізу Жоғарғы Сот судьясының бастамасымен қозғалады.

Судьялар корпусында жасанды интеллект элементтері де қолданылады. Мәселен, «Сот практикасының цифрлық аналитикасы» атты тиімді IT құралы бар.

Қадағалаудың жаңа тетігі Жоғарғы Сот Төрағасының ұсынуды енгізу институтын ауыртпалықсыз жоюға мүмкіндік береді. Сондай-ақ елордада кассациялық соттарды ішкі резерв есебінен құруды ұсынып отырмыз. Қазір 300-ден астам бос жұмыс орны бар. Яғни біз судьялардың жалпы штатын көбейтуді сұрамаймыз.

Реформаның күрделілігін әрі ауқымдылығын ескере отырып, іске қосу мерзімін 2025 жылдың 1 қаңтарынан бастап белгіледік. Жүйелі реформалар белсенді түрде іске қосылып келеді, негізгі стейкхолдерлермен сындарлы диалог жолға қойылған.

Қазіргі таңда Мәжілісте әкімшілік әділет аясын кеңейтуге, «үкіметтік төрелікті» енгізуге бағытталған заң жобалары қарастырылып жатыр. Әкімшілік әділет – жаңа институт. Кейінгі 2,5 жылда бұл институт азаматтар мен кәсіпкерлердің құқықтары мен заңды мүдделерін мемлекеттік органдардың заңсыз іс-әрекеттерінен қорғауда тиімді екенін көрсетті. Бұрын азаматтар мен бизнестің мемлекеттен ұтып алуы 15 пайыз болса, бүгінде бұл сан 60 пайыздан асады. Бұл дерек бір жағынан, жаңа әкімшілік сот практикасын көрсетсе, екінші жағынан, ең маңыздысы – мемлекеттік органдар жұмысындағы мәселені байқатады. Әкімшілік әділет соттар үшін емес, мемлекеттік аппарат жұмысының сапасын арттыру үшін енгізілді. Сондықтан қазір мемлекеттік органдардың жұмысын бағалауға – әрбір мемлекеттік органға қарсы қанша талап қойылғанын және оның қанша істе жеңілгенін көрсететін жаңа индикаторды енгізу мәселесі пысықталып жатыр. Шара әдістерді қайта қарастыруға, орталық және жергілікті атқарушы органдардың жұмысын жақсартуға сеп болады деген үміт бар.

– Әңгімеміздің басында сіз сот төрелігін атқару сапасын арттыру мақсатында қолданылатын шаралар туралы айттыңыз. Бұл қандай шаралар?

– Сот жұмысындағы ең бастысы – сот төрелігін атқару, оның сапасын арттыру. Осы салада көп жыл жұмыс істеген судья ретінде мен бұл мәселеден аттап кете алмас едім. Бұл бағытта біз сот практикасына мониторинг жүргізу, оны талдау және қорыту, Жоғарғы Соттың нормативтік қаулыларын жаңарту жұмысын жандандырдық. Жергілікті соттарды қосып, олардың нақты ерекше салалардағы мамандануын ескердік. Нәтижесінде, бір жыл ішінде өңірлік деңгейде талдау мен жалпылау саны – 2 есе, ал еліміз бойынша 3 есе ұлғайды.

Биыл Жоғарғы Соттың 111 нормативтік қаулысының 42-сін, яғни, бүкіл нормативтік қаулылардың кемінде үштен бірін қайта қарап, түзеттік. Өзгерістер сот ісін жүргізудің барлық түріне дерлік қатысты болды. Басты мақсат – сот практикасының біркелкілігін, заңдардың дұрыс қолданылуын қамтамасыз ету.

Мысалы, қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша сот практикасында туындайтын мәселелерге тек судьялар ғана емес, сонымен қатар адвокаттар, прокурорлар, құқық қорғау органдарының, бизнес-қоғамдастық өкілдері мен басқа да құқық қолдану субъектілері де түсіндірме берді. Судьялардың, соттардың қызметіне сот төрелігін атқару кезінде заңсыз араласу жағдайларына байланысты судьялардың тәуелсіздігін қамтамасыз ететін заңдарды дұрыс қолдану жөнінде түсініктемелер берілді.

Сот істерін қарау кезінде тараптардың жарыспалылығы мен тең құқықтылығы қағидатын қамтамасыз етуге міндеттілігі туралы толықтырулар енгізілді. Судья сот істеріне қандай да болсын түсініктеме беруге және өз пікірін білдіруге міндетті емес. Жоғарғы Соттың заңды тұлғалар мен жеке кәсіпкерлерді оңалту және банкроттық туралы нормативтік қаулысы толығымен дерлік қайта қаралып, жаңа редакцияда бекітілді.

«Төрелік туралы» заң – Жоғарғы Соттың тарихында алғаш рет пайда болған нормативтік құжат. Заң 2016 жылы қабылданғанымен осы уақытқа дейін отандық және шетелдік төреліктер шығарған шешімдерді тану және мәжбүрлеп орындау туралы арыздарды соттардың қарауы бойынша сот практикасын түсіндіретін нормативтік қаулы болған жоқ. Облыстық соттар төрағаларының апелляциялық қайта қарауға жеке қатысуы – сот практикасын қалыптастыруға ықпал ететін маңызды фактор. Бұл үшін олар төрағалық етуге міндетті болатын істер санаттары белгіленді. Олар – әлеуметтік маңызы бар, жұртшылық пікірін тудырған істер, алқабилер соты қараған, инвесторлардың мүдделерін қозғайтын және басқа да істер.

– Сот жүйесіндегі IT-сервистердің тиімділігі жөнінде оң пікірлер жиі айтылып жүр. Пайдаланушылар үшін өте ыңғайлы Сот кабинеті жұмыс істейді. Осы бағытта тағы қандай жаңашылдықтарды күтуімізге болады?

– Жасанды интеллект элементтері қолданылатын «Сот практикасының цифрлық аналитикасы» IT өнімі жүйеге жүктелетін талап қоюлардың негізінде істің нәтижесін болжауға мүмкіндік береді. Қазір оны тек судьялар қолдана алады, бірақ жүйені үдерістегі тараптардың сотқа жүгінген кезде қолдану мүмкіндігін қарастырып жатырмыз. Сотқа жүгінген кезде адамдарға талап қоюды беру не контрагентпен ымыраға келу туралы шешім қабылдауы үшін табысқа жету мүмкіндігін бағалауға көмектесетін роботтық жүйені енгізуіміз мүмкін.

Әрине, бір сұхбатта бәрін қамту мүмкін емес. Дегенмен, оқырман есіне салғым келетін маңызды тұстар бар. Биыл сот жүйесінің тәуелсіздігіне қатысты тарихи жетістікке қол жеткіздік. Әңгіме сот жүйесінің бюджетін қалыптастыруға қатысты. Енді жаңа қаржыландыру моделінің арқасында бюджет дербес болады. Бұрын соттардың бюджеті қандай болатынын Үкімет пен Парламент шешетін. Биылдан бастап бәрі басқаша болады.

Республикалық бюджетте сот жүйесін қаржыландыруға бөлінетін пайыз нақты бекітілді. Жаңа тетік бізді жыл сайын, тіпті, жылына екі рет Қаржы министрлігінен бюджет сұрауға мәжбүр етпейді. Бұл – өте маңызды.

Бір жыл ішіндегі тағы бір елеулі тарихи оқиға – Соттардың қызметін қамтамасыз ету департаментінің орнына Сот әкімшілігінің құрылуы. Бұл – реформаның маңызды бөлігінің бірі. Мәртебесі бойынша Сот әкімшілігі Үкімет пен Парламент аппараттарының деңгейіне жатқызылды. Мұндай жағдай бұрын-соңды болмаған. Бұл – маңдайшадағы атаудың кезекті өзгеруі емес, түбегейлі өзгеріс.

Біріншіден, ол сот төрағаларына тән емес міндеттер мен функцияларды Сот әкімшілігіне ауыстыруға және сот төрелігін атқару міндеттерін соттарды басқарудан нақты ажыратуға бағытталған. Екіншіден, соттардағы сот қызметтерінің сапасын жақсартуға бағытталған стратегиялық және операциялық менеджменттің жаңа моделі.

Сонымен қатар Жоғарғы Сот алаңында азаматтарды жеке қабылдауды бастадық. Осы бағытта барлық облыстық және аудандық сот төрағаларының жұмысын жандандырдық.

– Сот реформасы, жалпы Жоғарғы Сот жүргізіп жатқан ауқымды жұмыс туралы неліктен БАҚ-та кеңінен жарияланбайды?

– Сот жүйесі – тірі организм және ол әрдайым жақсы жаққа өзгеруді қажет етеді. Әйтпесе, ол өмір шындығына және қоғамның сұраныстарына жауап беруін тоқтатады. Мұндай әрекетсіздіктің неге әкеп соғатынын біз тіпті, кейбір еуропалық елдерден де көре аламыз. Жоғарғы Соттың басшылығында болған азаматтар да мұны жақсы түсініп, өз уақытында сот жүйесін жаңғырту кезеңдерін жүргізді. Мемлекеттің дамуымен қатар сот жүйесіне қойылатын жаңа талаптар да өседі. Тарихи тұрғыдан сот билігі консервативті болып келеді. Бұл – бізге ғана емес, бүкіл әлемге тән.

Қоғам сот жүйесін жетілдіруді талап етуін әділ түрде жалғастырады. Бірақ кез келген жүйеге жаңа институттарды енгізіп, нәтижесін көру үшін уақыт және көп еңбек қажет. Жұмысымызды кеңінен жариялау жайына келетін болсақ, өз басым мұны қолдай қоймаймын. Қоғам мен азаматтар өздерінің объективті бағасын береді. Атқарылған жұмыстар жайында ақпараттандыру біздің емес, көбіне сіздердің, яғни, БАҚ-тың міндеті. Біздің міндетіміз – соттарға деген сенімге қол жеткізу. Сот залынан шыққан әр азамат судьяның сот актісінен заңдылық пен әділдік таба алатындай болуы керек.

**Әңгімелескен
Бану ӘДІЛЖАН,**

**«Egemen Qazaqstan»
2023 жылғы 8 желтоқсан**

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 4 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2023 жылғы 7 желтоқсан

Астана қаласы

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына азаматтық және азаматтық процесік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы

1. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының мынадай нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізілсін:

1. «Соттардың некені (ерлі-зайыптылықты) бұзу туралы істерді қараған кезде заңнаманы қолдануы туралы» 2000 жылғы 28 сәуірдегі № 5 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 13; 2012 жылғы 31 мамырдағы № 2; 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2; 2021 жылғы 15 сәуірдегі № 1; 2021 жылғы 30 қыркүйектегі № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) бүкіл мәтін бойынша:

«талап арызы», «талап арыз», «талап қою арызында», «талап арызды», «талап қою арызымен», «талап қою арызына», «талап қою арызын», «талап арыздарды» деген сөздер тиісінше «талап қоюы», «талап қою», «талап қоюда», «талап қоюды», «талап қоюмен», «талап қоюға», «талап қоюларды» деген сөздермен ауыстырылсын;

«талапкер», «мәжілісінде», «мәжілісі» деген сөздер тиісінше «талап қоюшы» «отырысында», «отырысы» деген сөздермен ауыстырылсын;

«тіркеуші органдарда», «тіркеуші органда», «Тіркеуші органда», «тіркеуші органға», «тіркеуші органның», «Тіркеуші органдарда», «тіркеуші органдар», «Тіркеуші органдар» деген сөздерден кейін тиісінше «, Қазақстан Республикасының шет елдегі мекемелерінде», «, Қазақстан Республикасының шет елдегі мекемесінде», «, Қазақстан Республикасының шет елдегі мекемесінде», «, Қазақстан Республикасының шет елдегі мекемесіне», «, Қазақстан Республикасының шет елдегі мекемесінің», «, Қазақстан Республикасының шет елдегі мекемелері» деген сөздермен толықтырылсын;

2) 2-тармақта:

бірінші абзацта:

«Арызға неке (ерлі-зайыптылық) туралы куәліктің түпнұсқасы,» деген сөздер «Талап қоюға неке қию (ерлі-зайыптылық) туралы куәлік, егер ол қағаз жеткізгіште берілген болса,» деген сөздермен ауыстырылсын;

төртінші және бесінші сөйлемдер алып тасталсын;

3) 3-тармақта:

екінші сөйлемдегі «арызды», «арызға» деген сөздер тиісінше «талап қоюды», «талап қоюға» деген сөздермен ауыстырылсын;

4) 4-тармақтағы «құқысы» деген сөз «құқығы» деген сөзбен ауыстырылсын;

5) 5-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«5. Некені (ерлі-зайыптылықты) сот тәртібімен бұзу жағдайларының бірі ретінде Кодексте ерлі-зайыптылардың бір-біріне мүліктік талаптарының болуы көзделген. Мүліктік талаптар деп ортақ мүлікті бөлу, еңбекке жарамсыз жұбайын, сондай-ақ кәмелетке толмаған балаларын асырауға арналған қаражатты төлеуге қатысты даулар түсініледі.»;

б) 6-тармақта:

сегізінші абзацтағы «және жауапкердің некені (ерлі-зайыптылықты) бұзуға келісімінің жоқтығы туралы жазбаша арызы» деген сөздер алып тасталсын;

тоғызыншы және оныншы абзацтардағы «қайта», «қайтадан» деген сөздер тиісінше алып тасталсын;

он бірінші абзац алып тасталсын;

7) 9-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«9. Кәмелетке толмаған ортақ балалары бар ерлі-зайыптылар арасындағы некені (ерлі-зайыптылықты) бұзу, мүлікті бөлу (кәмелетке толмаған балалар болған кезде) туралы даулар бойынша азаматтық істерді жауапкердің тұрғылықты жері бойынша кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттар қарайды және шешеді.

Республикалық маңызы бар қалалардың және астананың, облыс орталықтарының шегінде орналасқан аудандық (қалалық) соттардың соттылығына жататын істер бойынша талап қоюларды қоспағанда, некені (ерлі-зайыптылықты) бұзу туралы талап қоюлар талап қоюшының тұрғылықты жері бойынша онымен кәмелетке толмаған балалары бірге тұрған кезде берілуі мүмкін (АПК-нің 30-бабының жетінші бөлігі).

Қазақстан Республикасында тұрғылықты жері жоқ адаммен некені (ерлі-зайыптылықты) бұзу туралы талап қою оның жылжымайтын мүлкінің орналасқан жері бойынша немесе оның ең соңғы белгілі тұрғылықты жері бойынша берілуі және қаралуы мүмкін (АПК-нің 30-бабының бірінші бөлігі).

Бас бостандығынан айыруға сотталған адаммен некені (ерлі-зайыптылықты) бұзу туралы талап қоюды, оған белгіленген жаза мерзіміне қарамастан, мүліктік талаптар болған кезде сот қарайды, кәмелетке толмаған ортақ балалары бар ерлі-зайыптылар арасындағы некені бұзуды сот АПК-нің 27-бабының үшінші бөлігінің талаптарына сәйкес жүзеге асырады. Егер сот бас бостандығынан айыруға сотталған адаммен некені (ерлі-зайыптылықты) бұзу туралы талап қоюды АПК-нің 29-бабына сәйкес іс жүргізуге қабылдаса, онда көрсетілген адамның сотталғанға дейін соңғы тұрғылықты жерін негізге алу қажет.»;

8) 12-тармақтағы екінші және үшінші сөйлемдер алып тасталсын;

9) 13-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«13. Кодекстің 22-бабының 2-тармағына сәйкес соттар некені (ерлі-зайыптылықты) бұзатын ерлі-зайыптылардың кәмелетке толмаған балаларының құқықтары мен мүдделерін қорғау шараларын қабылдауы қажет. Сот істі қарау барысында ерлі-зайыптылардың неке (ерлі-зайыптылық) бұзылғаннан кейін кәмелетке толмаған балалары олардың қайсысымен тұратыны туралы келісімге келген-келмегенін, ата-ананың баламен қарым-қатынас тәртібі және балаларды күтіп-бағуға арналған қаражатты төлеу тәртібі және оның мөлшері айқындалған-айқындалмағанын анықтауға міндетті. Бұл ретте алимент төлеу туралы келісім Кодекстің 22-тарауының талаптарын сақтай отырып жасалуы тиіс.

Егер ерлі-зайыптылардың арасында жоғарыда аталған мәселелер бойынша келісім болмаса, сондай-ақ сотқа ұсынылған келісім балалардың мүдделерін бұзса, сот неке (ерлі-зайыптылық) бұзылғаннан кейін кәмелетке толмаған балалардың қай ата-анамен тұратынын, ата-ананың баламен қарым-қатынас тәртібін, қай ата-анадан және қандай мөлшерде балаларды күтіп-бағуға алимент өндіріліп алынатындығын анықтауға міндетті.

Соттар некені бұзу туралы істерді қараған кезде неке (ерлі-зайыптылық) бұзылғаннан кейін кәмелетке толмаған балалардың қай ата-анамен бірге тұратынын және ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынас тәртібін анықтау мәселелерін шешу үшін «Соттардың балаларды тәрбиелеуге байланысты дауларды шешу кезінде заңнаманы қолдануы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 29 қарашадағы № 15 нормативтік қаулысындағы көрсетілген түсініктемелерді басшылыққа алуы керек.

Соттар алимент өндіру туралы талапты шешу кезінде Кодекстің 164-бабының 2-тармағына сәйкес алимент сотқа жүгінген кезден бастап тағайындалатынын ескеруі қажет. Егер сот талап қоюшының тарапынан талап қоюдан бұрын күтіп-бағуға қаражат алу шаралары қолданылғанын, бірақ алиментті төлеуге міндетті адамның оны төлеуден жалтаруы салдарынан алимент алынбағанын анықтаса, сотқа өтініш жасалған кезден бастап үш жыл мерзім шегінде өткен кезеңге алимент өндіріп алынуы мүмкін.

Мұндай шаралар туралы жауапкерге алимент төлеу туралы талаппен немесе алимент төлеу туралы келісім жасасу туралы ұсыныспен жүгіну, кәмелетке толмаған балаға алимент өндіру туралы сот бұйрығын беру туралы арызбен жүгіну (егер кейіннен сот бұйрығының күші жойылса) куәландыруы мүмкін. Жауапкер, өз кезегінде, алимент төлеуден жалтару туралы талап қоюшының дәлелдерін жоққа шығаратын және алиментті көрсетілген кезеңде өзінің төлегенін растайтын дәлелдемелерді ұсынуға міндетті.

Сот, сонымен қатар балаларынан бөлек тұратын ата-ананың балаларды тәрбиелеуге қатысуға міндетті және олармен қарым-қатынас жасауға құқығы бар екенін, ал екінші ата-ананың бұған кедергі келтіруге құқығы жоқ екенін түсіндіруі қажет, бұл туралы сот отырысының хаттамасында жазылады.

Некені (ерлі-зайыптылықты) бұзу туралы талап қоюдан бас тартылған жағдайда, алимент өндіру туралы талап, егер талап қоюшы оны қарауды талап етсе, сот шешімінің қарар бөлігінде көрсете отырып, оны жеке іс жүргізуге бөліп шығарады.»;

10) 17-тармақтың бірінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Неке (ерлі-зайыптылық) бұзылған кезде ерлі-зайыптылардың ортақ мүлкін бөлу Кодекстің 37, 38-баптарында және АҚ-нің 218-бабында белгіленген қағидалар бойынша жүргізіледі, бұл ретте тараптардың келісімі болмаған кезде бөлуге жататын мүліктің құнын сот сарапшының қорытындысы негізінде айқындайды.»;

11) 21-тармақтағы орыс тіліндегі мәтінге өзгеріс енгізілді, қазақ тіліндегі мәтін өзгермейді;

12) 22-тармақтың төртінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Шешімде неке (ерлі-зайыптылық) тоқтатылған сәт – шешім заңды күшіне енген күннен бастап көрсетіледі.»;

13) 24-тармақта:

бірінші абзацтағы «ғана» деген сөз алып тасталсын;

екінші абзацтағы орыс тіліндегі мәтінге өзгеріс енгізілді, қазақ тіліндегі мәтін өзгермейді;

үшінші абзацтағы «бірінші некені (ерлі-зайыптылықты)» деген сөздер «бұрынғы некені (ерлі-зайыптылықты)» деген сөздермен ауыстырылсын;

2. «Азаматтық істерді сот талқылауына дайындау туралы» 2001 жылғы 13 желтоқсандағы № 21 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2009 жылғы 12 қаңтардағы № 2; 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5; 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 6; 2016 жылғы 25 қарашадағы № 9; 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 7; 2021 жылғы 15 сәуірдегі № 1 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) кіріспедегі және бүкіл мәтін бойынша «процессуалдық» деген сөз «процестік» деген сөзбен ауыстырылсын;

бүкіл мәтін бойынша:

«сот өндірісіне», «өндірісте», «өндіріске», «өндірісіне» деген сөздер тиісінше «соттың іс жүргізуіне», «іс жүргізуде», «іс жүргізуге», «іс жүргізуіне» деген сөздермен ауыстырылсын;

«талапкердің», «талапкерлер», «Талапкердің», «талапкерге», «талапкер», «талап арыздардың», «талап арыз беру», «талап арыздың», «талап арыздан», «талап арызды», «талап арыз мәлімдеу» деген сөздер тиісінше «талап қоюшының», «талап қоюшылар», «Талап қоюшының», «талап қоюшыға», «талап қоюшы», «талаптардың», «талап қою», «талап

қоюдың», «талап қоюдан», «талап қоюды», «талап қоюды мәлімдеу» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 1-тармақтағы «арыздарды», «арыздардың» деген сөз тиісінше «талап қоюларды», «талап қоюлардың» деген сөздермен ауыстырылсын;

3) 2-тармақта:

бірінші абзацтағы «147-бабының екінші бөлігіне» деген сөздер «267-4-бабының екінші бөлігіне» деген сөздермен ауыстырылсын;

төртінші абзацта:

«тиіс және пікірдің түпнұсқасы мен көшірмелері іске қатысатын адамдардың санына сәйкес етіліп,» деген сөздер «және» деген сөзбен ауыстырылсын;

«талап қою арызының» деген сөздер «талап қоюдың» деген сөздермен ауыстырылсын;

4) 3-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«3. АПК-нің 14-бабына сәйкес сотқа талап қойылған тілді сот ісін жүргізу тілі деп есептеген жөн. Алайда, егер істі сот талқылауына дайындау кезінде талап қоюшыдан не екі тараптан сот ісін жүргізу тілін өзгерту туралы жазбаша өтінішхат келіп түссе, судья істі сот отырысында талқылау жүзеге асырылатын сот ісін жүргізу тілі туралы ұйғарым шығарады.»;

5) 8-тармақта:

бірінші абзацтағы «арызынан» деген сөз «қоюынан» деген сөзбен ауыстырылсын;

екінші абзацтағы «қарсы талап арызы», «онда оның арызын талапкердің арызымен», «бұл арыздың», «қарсы талап арызды» деген сөздер тиісінше «қарсы талап қоюы», «оны талап қоюшының қойған талабымен», «талап қоюдың», «қарсы талап қоюды» деген сөздермен ауыстырылсын;

6) 9-тармақтағы «арызда» деген сөз «талап қоюда» деген сөздермен ауыстырылсын;

7) 10-тармақтағы «талап қою арызына», «Талап қою арызына» деген сөздер тиісінше «талап қоюға», «Талап қоюға» деген сөздермен ауыстырылсын;

8) 14-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«14. АПК-нің 54-бабына сәйкес мемлекеттің мүдделерін қозғайтын істер бойынша, қоғамдық мүдделерді немесе өздерін өз бетінше қорғай алмайтын азаматтарды қорғау талап етілгенде, сондай-ақ істі сот талқылауына дайындау кезінде прокурордың қатысу қажеттігін сот танығанда, прокурордың азаматтық сот ісін жүргізуге қатысуы міндетті болып табылады.

Заңға сәйкес прокурордың, мысалы:

заңға сәйкес келмейтін нормативтік құқықтық актіге прокурордың наразылығын қабылдамау туралы (АПК-нің 300-бабы);

адамды ата-ана құқықтарынан айыру туралы («Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасы Кодексінің 76-бабының 2-тармағы, сонымен қатар АПК-нің 54-бабының екінші бөлігінде көзделген жағдайларда) істерді соттардың қарауы кезінде сот отырысына қатысуы міндетті.

Сот прокурордың сот отырысына қатысуын, мысалы:

басқа адамдардың мүддесі үшін прокурордың талап қоюы бойынша қозғалған;

тараптарының бірі кәмелетке толмағандар, мүгедектігі бар адамдар, әрекеттері шектеулі азаматтар болып табылатын;

тараптары мемлекет немесе әкімшілік-аумақтық бірлік болып табылатын істерді қарау кезінде міндетті деп тануы мүмкін.

Прокурордың сот отырысына міндетті түрде қатысуы жөнінде істі сот талқылауына дайындау туралы ұйғарымда көрсетіледі.»;

9) 16-тармақтың екінші абзацындағы екінші сөйлем алып тасталсын;

10) 17-тармақта:

бірінші абзацтағы «тараптардың» деген сөз «іске қатысушы тұлғалардың» деген сөздермен ауыстырылсын;

үшінші абзацта:

орыс тіліндегі мәтінге өзгеріс енгізілді, қазақ тіліндегі мәтін өзгермейді;

екінші сөйлем мынадай редакцияда жазылсын:

«Ұйғарымға апелляциялық сатыдағы сотқа жеке шағым берілуі, прокурор өтінішхат келтіруі мүмкін, оның шешімі түпкілікті болып табылады және қайта қарауға жатпайды.»;

11) 19-тармақта:

бірінші абзацтағы «талап қою арызы» деген сөздер «талап қою» деген сөздермен ауыстырылсын;

үшінші абзац алып тасталсын;

12) 21-тармақтың үшінші абзацындағы «арызды» деген сөз «талап қоюды» деген сөздермен ауыстырылсын;

3. «Азаматтық істер бойынша сот шешімі туралы» 2003 жылғы 11 шілдедегі № 5 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2009 жылғы 12 қаңтардағы № 2; 2009 жылғы 29 маусымдағы № 6; 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 6; 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2; 2018 жылғы 16 наурыздағы № 3; 2018 жылғы 10 қыркүйектегі № 14; 2019 жылғы 31 мамырдағы № 5; 2022 жылғы 21 сәуірдегі № 5 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) бүкіл мәтін бойынша:

«талап-арыз», «талап қою арызына», «талап-арызды», «талап-арыздың», «Талап-арыздың», «талап-арызының», «талап-арызын», «Талап-арыз», «талап-арыздар», «талап арыз» деген сөздер тиісінше «талап қою»,

«талап қоюға», «талап қоюды», «талап қоюдың», «Талап қоюдың», «талап қоюының», «талап қоюын», «Талап қою», «талап қоюлар», «талап қою» деген сөздермен ауыстырылсын;

«талапкер», «талапкердің», «талапкерге», «қойылған талапты», «талаптан» деген сөздер тиісінше «талап қоюшы», «талап қоюшының», «талап қоюшыға», «талап қоюды», «талап қоюдан» деген сөздермен ауыстырылсын;

«дәлелдеу» деген сөз «уәждеу» деген сөзбен ауыстырылсын;

2) 1-2-тармақтың үшінші абзацындағы «Қазақстан Республикасы Конституциясының» деген сөздерден кейін «(бұдан әрі – Конституция)» деген сөздермен толықтырылсын;

3) 3-тармақтағы үшінші абзац алып тасталсын;

4) 5-тармақтың екінші абзацындағы «Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің» деген сөздерден кейін «(бұдан әрі – АК)» деген сөздермен толықтырылсын;

5) 6-тармақтағы «арызды» деген сөз «талап қоюды» деген сөздермен ауыстырылсын;

6) 11-тармақта:

төртінші абзацтағы «апелляциялық немесе» деген сөздер алып тасталсын;

жетінші абзацтағы екінші сөйлем мынадай редакцияда жазылсын:

«Бұл жағдайда жиналған дәлелдемелер (хаттамалар және басқа материалдар) сот отырысында зерттелуге және шешім шығарылған кезде соттың бағалауына жатады.»;

7) 12-тармақтың үшінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Сарапшының сот отырысында берген ауызша айғақтары АПК-нің 92-бабының алтыншы бөлігіне сәйкес оның бұрын берген қорытындысын түсіндіру, толықтыру не нақтылау бөлігіндегі ғана дәлелдемелер бола алады.»;

8) 13-тармақтың екінші абзацындағы «шешімімен» деген сөзден кейін «немесе қаулысымен» деген сөздермен толықтырылсын;

9) 15-тармақтың бірінші абзацындағы «нақты деректер» деген сөздер «дәлелдемелер» деген сөзбен ауыстырылсын;

10) 18-тармақта:

үшінші абзацта «109-бабына орай» деген сөздер «109-бабының бірінші бөлігіне сәйкес» деген сөздермен ауыстырылсын;

алтыншы абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Соттар процеске қатысушы және тараппен еңбек қатынастарында тұрмайтын өкілдің көмегіне ақы төлеу жөніндегі шығыстар тараптың іс жүзінде шеккен шығындары мөлшерінде өндіріп алуға жататынын, бірақ ақшалай талаптар бойынша өндіріп алынатын соманың мөлшері талап қоюдың қанағаттандырылған бөлігінің он пайызынан аспайтынын есте

ұстағаны жөн (АПК-нің 113-бабы). Мүліктік емес сипаттағы талаптар бойынша шығыстар сомасы ақылға қонымды шектерде өндіріп алынады, бірақ үш жүз айлық есептік көрсеткіштен аспауға тиіс.»;

11) 20-тармақта:

бірінші абзацтағы «Қазақстан Республикасы Азаматтық кодекстің» деген сөздер «АК-нің» деген сөздермен ауыстырылсын;

екінші абзацта:

«кезінде» деген сөз «туралы талап қойылған жағдайда» деген сөздермен ауыстырылсын;

«Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі» деген сөздерден кейін «(бұдан әрі – Ұлттық Банк») деген сөздермен толықтырылсын;

үшінші абзацтағы «6-бабында» деген сөз «6-бабының 1-тармағында» деген сөздермен ауыстырылсын;

12) 24-тармақ алып тасталсын;

13) 28-тармақтың үшінші абзацындағы екінші сөйлем алып тасталсын;

14) 30-тармақ алып тасталсын;

15) 31-тармақтың бірінші абзацындағы «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің» деген сөздер «Ұлттық Банктің» деген сөздермен ауыстырылсын;

16) 32-тармақтың бірінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Қосымша шешімді сот АПК-нің 236-бабында көрсетілген жағдайларда ғана шығара алады.»;

17) 33-тармақтың бірінші абзацындағы екінші сөйлем мынадай редакцияда жазылсын:

«Егер шешім орындалса немесе шешімнің мәжбүрлі түрде орындалуы мүмкін заңда көзделген мерзім өтсе, шешімді түсіндіруге жол берілмейді.»;

18) 36-тармақта:

бірінші абзацтағы «, жаңа шешім» деген сөздер «іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы немесе талап қоюды қараусыз қалдыру туралы талап қоюдан толық немесе оның бөлігінде бас тарту туралы жаңа шешімді» деген сөздермен ауыстырылсын;

екінші абзацтағы «жеке» деген сөз алып тасталсын;

19) 38-тармақтағы «Қазақстан Республикасы Конституциясының» деген сөздер «Конституцияның» деген сөзбен ауыстырылсын;

4. «Жоқ болған заңды тұлғалар мен жоқ болған борышкерді, сонымен қатар өздерінің қызметін заңнаманы өрескел бұза отырып жүзеге асыратын заңды тұлғаларды таратудағы сот практикасы туралы» 2004 жылғы 18 маусымдағы № 5 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 23; 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5; 2018 жылғы 29 қарашадағы № 18 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) бүкіл мәтін бойынша «талапкер», «Талапкер», «талабы», «талаптан» деген сөздер тиісінше «талап қоюшы», «Талап қоюшы», «талап қоюы», «талап қоюдан» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 2-тармақта:

екінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Заңның 1-бабының 13) тармақшасына сәйкес жоқ борышкер – «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасының Кодексіне (Салық кодексі) сәйкес әрекетсіз деп танылған, оның, сондай-ақ құрылтайшысының (қатысушысының), лауазымды адамының жоқтығы Заңда айқындалған тәртіппен белгіленген борышкер.»;

мынадай мазмұндағы үшінші абзацпен толықтырылсын:

«Салық органдары жыл сайын 30 сәуірден кешіктірмей Салық кодексінде белгіленген мерзім аяқталғаннан кейін салық кезеңі үшін салық декларациялары мен Салық кодексінің 91-бабының 2 және 3-тармақтарында белгіленген мәліметтерді ұсынбаған салық төлеушілерді әрекет етпейтін салық төлеушілер деп тану туралы бұйрық шығарады.»;

3) 4-тармақта:

бірінші абзацтағы «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасы кодексінің (Салық кодексі)» деген сөздер «Салық кодексінің» деген сөздермен ауыстырылсын;

төртінші абзацтағы «органдар» деген сөзден кейін «немесе аудан (облыстық маңызы бар қала) әкімінің және жергілікті қоғамдастық жиналыстың келісімі бойынша – аудандық маңызы бар қала, ауыл, кент, ауылдық округ әкімінің аппараты» деген сөздермен толықтырылсын;

мынадай мазмұндағы бесінші абзацпен толықтырылсын:

«Салық органдары мәжбүрлі түрде таратуға (есептік тіркеуден шығаруға, қызметін тоқтатуға) жататын субъектілердің тізбесіне енгізілген субъектілерге қатысты мәжбүрлі түрде тарату (есептік тіркеуден шығару, қызметін тоқтату) туралы талап қоюларын күнтізбелік жылдың 1 қыркүйегінен кешіктірмей сотқа жолдайды.»;

бесінші, алтыншы, жетінші, сегізінші абзацтар тиісінше алтыншы, жетінші, сегізінші, тоғызыншы абзацтар деп есептелсін;

жетінші абзацтағы «57, 118-баптарында» деген сөздер «118-бабында» деген сөздермен ауыстырылсын;

сегізінші абзацтағы «салық органына немесе салықтар мен бюджетке төленетін басқа да төлемдер бойынша өзге уәкілетті мемлекеттік органға,» деген сөздер алып тасталсын;

4) 9-тармақтың екінші абзацындағы «5-бабы 1-тармағының 1), 2), 3) тармақшаларында» деген сөздер «5-1-бабының 1), 2) тармақшаларында» деген сөздермен ауыстырылсын;

5) 11-тармақтың екінші абзацы алып тасталсын;

6) 16-тармақтағы «118» деген цифрлар «118-1» деген цифрлармен ауыстырылсын;

7) 17-тармақтың бірінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«АК-нің 49-бабының 3-тармағына сәйкес заңды тұлғаны таратуды жүзеге асыру жөніндегі міндеттер оның мүлкінің меншік иесіне, меншік иесі уәкілеттік берген органға, заңды тұлғаны таратуға оның құрылтай құжаттарында уәкілеттік берілген органға, заңды тұлғаны мәжбүрлеп тарату рәсіміне бастамашылық жасаған органға (тұлғаға) не өзге органға (тұлғаға), егер осы органның (тұлғаның) заңды тұлғаны тарату жөніндегі функцияларды жүзеге асыруы Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келмесе, жүктелуі мүмкін.»;

8) 18-тармақтың екінші абзацындағы «әділет органына» деген сөздер «тіркеуші органға» деген сөздермен ауыстырылсын;

9) 22-тармақтың төртінші абзацындағы «заңды тұлғалардың мемлекеттік тізіліміне тиісті жазба» деген сөздер «Бизнес-сәйкестендіру нөмірлерінің ұлттық тізіліміне тиісті жазба» деген сөздермен ауыстырылсын;

5. «Қазақстан Республикасы соттарының азаматтық істер бойынша сот шығыстары туралы заңнаманы қолдануы туралы» 2006 жылғы 25 желтоқсандағы № 9 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5; 2014 жылғы 15 шілдедегі № 2; 2017 жылғы 22 желтоқсандағы № 14; 2022 жылғы 10 ақпандағы № 1; 2022 жылғы 29 қыркүйектегі № 8 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) бүкіл мәтін бойынша:

«талап арыз да», «талап арыз», «талап арыздан», «талап арыздардан», «талап арызды», «талап арыздар» деген сөздер тиісінше «арыз да», «талап қою», «талап қоюдан», «талап қоюлардан», «талап қоюды», «талап қоюлар» деген сөздермен ауыстырылсын;

«талапкер», «талапкермен», «талапкерлермен», «талапкерді», «талапкерлер», «талапкерден», «Талапкердің», «талапкерге», «талапкердің» деген сөздер тиісінше «талап қоюшы», «талап қоюшымен», «талап қоюшылармен», «талап қоюшыны», «талап қоюшылар», «талап қоюшыдан», «Талап қоюшының», «талап қоюшыға», «талап қоюшының» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 4-тармақтағы «қарсы арыз», «арыз» деген сөздер тиісінше «қарсы талап қою», «талап қою» деген сөздермен ауыстырылсын;

3) 5-тармақ:

екінші абзацтағы «арыздары» деген сөз «талап қоюлары» деген сөздермен ауыстырылсын;

мынадай мазмұндағы тоғызыншы және оныншы абзацтармен толықтырылсын:

«Салық кодексінің 610-бабының 2-тармағында сот актілерін кассациялық тәртіппен қайта қарау туралы өтінішхаттардан мемлекеттік баж өтініш беру субъектісі үшін Салық кодексінің 610-бабының 1-тармағында белгіленген мемлекеттік баждың тиісті мөлшерлемесінің 50 пайызы мөлшерінде алынатыны регламенттелген.

Соттар жеке тұлғалардың сот актілерін кассациялық тәртіппен қайта қарау туралы өтінішхаттарынан мемлекеттік баж жеке тұлғалар үшін Салық кодексінің 610-бабы 1-тармағының 1) тармақшасында белгіленген мемлекеттік баждың тиісті мөлшерлемесінің 50 пайызы мөлшерінде алынуға жататынын назарда ұстағаны жөн.»;

4) 6-тармақтағы орыс тіліндегі мәтінге өзгеріс енгізілді, қазақ тіліндегі мәтін өзгермейді;

5) 10-тармақтың алтыншы абзацындағы «арызда» деген сөз «талап қоюда» деген сөздермен ауыстырылсын;

6) 11-тармақтың екінші абзацындағы орыс тіліндегі сөз өзгереді, мемлекеттік тілдегі сөз өзгеріссіз қалады;

7) 11-1-тармақтың бірінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Істерді АПК-нің 12-тарауының тәртібімен қарау кезінде сот АПК-нің 8-тарауының талаптарына сәйкес тараптар арасында сот шығыстарын бөлу туралы мәселені шешуге міндетті.»;

8) 12-тармақтың екінші абзацындағы «дәлелді» деген сөз «уәжді» деген сөзбен ауыстырылсын;

9) 15-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«15. АПК-нің 226-бабының алтыншы бөлігіне және «Азаматтық істер жөніндегі сот шешімі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 11 шілдедегі № 5 нормативтік қаулысының 17-тармағына сәйкес сот шешімінің қарар бөлігінде сот шығыстарын бөлуге нұсқау болуға тиіс.

Сот әрбір азаматтық іс бойынша шешім қабылдаған кезде:

сот шығыстары кімнен және қандай мөлшерде өндіріліп алынатынын міндетті түрде көрсете отырып, тараптар арасында сот шығыстарын бөлу туралы;

басқа адамдар мен мемлекеттің құқықтарын, бостандықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау туралы талап қойылған жағдайда тараптарға сот шығыстарын өтеу туралы;

заң консультациясының, адвокаттық кеңсенің, өз қызметін жеке түрде жүзеге асыратын адвокаттың ақысыз құқықтық көмек көрсеткен жағдайда шығыстарын өтеу туралы;

талап қоюшы сотқа жүгінген кезде сот шығыстарын төлеуден босатылған істер бойынша мемлекеттің оларды өтеуі туралы;

екі тарап мемлекеттік бажды төлеуден босатылған жағдайда оны республикалық бюджеттің есебіне жатқызу туралы;

талап қою берілген кезде артық төленген мемлекеттік бажды қайтару қажеттігі туралы мәселелерді шешуі тиіс.»;

10) 16-тармақтың төртінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«талап қою берілген кезде мемлекеттік баждың мөлшерлемесі жеке не заңды тұлғаның қайсысы талап қоюшы болып табылатындығына байланысты айқындалады.»;

11) 18-тармақтың екінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Істі апелляциялық тәртіппен қарауға қатысқан кезде өкіл көрсеткен қызметтер, жол жүру және басқа да шығындар түріндегі сот шығындарын өтеу туралы мәселе алқа қаулысының уәждеу және қарар бөліктерінде шешілуге тиіс.»;

12) 18-1-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«18-1. Сот шығыстарын өндіріп алу немесе өндіріп алудан бас тарту бөлігінде сот шешімімен келіспеген іс бойынша тарап бұл шешімге белгіленген тәртіппен жоғары тұрған сотқа шағымдануға құқылы.»;

6. «Азаматтық істер бойынша қамтамасыз ету шараларын қабылдау туралы» 2009 жылғы 12 қаңтардағы № 2 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5; 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 6, 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 3, 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2, 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 7, 2021 жылғы 15 сәуірдегі № 1 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) бүкіл мәтін бойынша:

«талапты», «талапкердің», «талапкер», «Талапкер», «талапкерден» деген сөздер тиісінше «талап қоюшының», «талап қоюшы», «Талап қоюшы», «талап қоюшыдан», «талап қоюды» деген сөздермен ауыстырылсын;

«талап арызды», «талап арыз» деген сөздер тиісінше «талап қоюды» «талап қою» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 2-тармақтың екінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Талап қоюды қамтамасыз ету туралы арызды қарау кезінде сот қамтамасыз ету шараларын қабылдау туралы арыз берген тұлғаның талап қоюы бойынша төреліктің істі қозғаған-қозғамағанын, төрелік талқылауды қозғау туралы ұйғарымды талап ете отырып, тексеруге міндетті.»;

3) 3-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«3. Қамтамасыз ету шаралары:

мүліктік немесе мүліктік емес сипаттағы талап қоюларды;

соттардың шешімдерін орындауды;

бітімгершілік келісімдерді бекіту туралы соттардың ұйғарымдарын орындауды;

дауды (жанжалды) медиация тәртібімен реттеу, дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісімді;

атқарушылық құжаттарды мәжбүрлеп орындатуды қамтамасыз ету үшін қабылданады.

Сот қамтамасыз ету шараларын істің қандай жағдайында болмасын судья талап қоюды іс жүргізуге қабылдағаннан және азаматтық істі қозғағаннан кейін ғана, бірақ заңды күшіне енген сот актісін орындау туралы атқарушылық құжат берілгенге дейін қабылдайды.

Егер сот қамтамасыз ету шараларын қабылдамаса, заңда көзделген жағдайларда сот орындаушысы да атқарушылық құжаттарды мәжбүрлеп орындатуды қамтамасыз ету үшін атқарушылық іс жүргізуде қамтамасыз ету шараларын қабылдайды.»;

4) 5-тармақта:

бірінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«АПК-нің 157-бабына сәйкес сот қамтамасыз ету шараларын іске қатысатын адамдардың, төрелік талқылау тараптарының немесе олардың өкілдерінің арызы негізінде қабылдайды.»;

екінші абзац алып тасталсын;

үшінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«АПК-нің 155-бабына сәйкес іске қатысатын адамдар, төрелік талқылау тараптары немесе олардың өкілдері арызда қамтамасыз ету шараларын қабылдамау сот актісін мәжбүрлеп орындауды қиындататыны немесе мүмкін етпейтіндігі жөнінде дәлелдерді көрсетуі тиіс.»;

5) 6-тармақта:

екінші абзацтағы «талап қою арызына», «талап қою арызында» деген сөздер тиісінше «талап қоюға», «талап қоюда» деген сөздермен ауыстырылсын;

төртінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Егер талап қоюды қамтамасыз ету туралы арыз сот отырысында берілсе, онда ол дереу зерттеледі, содан кейін судья оны қанағаттандыру немесе бас тарту туралы ұйғарым шығарады.»;

6) 10-тармақтың бірінші және екінші абзацтары мынадай редакцияда жазылсын:

«АПК-нің 429-бабына сәйкес талап қоюды қамтамасыз ету мәселелері жөніндегі ұйғарымға ол түпкілікті нысанда дайындалған күннен бастап он жұмыс күні ішінде прокурор өтінішхат келтіруі, мүдделеріне қатысы бар адамдар жеке шағым беруі мүмкін.

Егер талап қоюды қамтамасыз ету туралы ұйғарым шағым берген адамға хабарламай шығарылса, АПК-нің 161-бабының екінші бөлігіне сәйкес шағым беру үшін мерзім оған осы ұйғарым туралы белгілі болған күннен бастап есептеледі.»;

7) 11-тармақ алып тасталсын;

8) 17-тармақтың үшінші абзацы алып тасталсын;

9) 18-тармақ алып тасталсын;

10) 19-тармақта:

екінші абзац алып тасталсын;

бесінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша судьяның қаулысы атқарушылық құжат ретінде, егер ол әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнамалық актіде көзделген қағидаларды бұза отырып, мәжбүрлеп орындатуға қолданылған болса, сот тәртібімен дау айтылуы мүмкін.»;

алтыншы абзац алып тасталсын;

11) 20-тармақ алып тасталсын;

12) 21-тармақтың екінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«АПК-нің 159-бабының екінші бөлігіне сәйкес сот талап қоюды қамтамасыз ету шараларын ауыстыру туралы арызды іске қатысатын адамдарды шақырмастан қарауға не сот отырысын тағайындауға құқылы. Бұл ретте сот отырысының уақыты мен орны туралы тиісті түрде хабарландырылған іске қатысатын адамдардың келмеуі арызды қарау үшін кедергі болып табылмайды.»;

13) 22-тармақтағы «соттардың қызметін ұйымдық және материалдық-техникалық қамтамасыз ету жөніндегі» деген сөздер алып тасталсын;

14) 24-тармақта:

«талап (арыз)» деген сөздер «талап қою» деген сөздермен ауыстырылсын;

екінші және үшінші абзацтар мынадай редакцияда жазылсын:

«АПК-нің 160-бабының екінші бөлігіне сәйкес талап қоюдан бас тартылған жағдайда талап қоюды қамтамасыз ету жөнінде қабылданған шаралар шешім заңды күшіне енгенге дейін сақталады. Сот шешімнің заңды күшіне енуімен бірге талап қоюды қамтамасыз етудің күшін жою туралы ұйғарым шығарады. Талап қою қанағаттандырылған кезде оны қамтамасыз ету жөніндегі қабылданған шаралар сот шешімі орындалғанға дейін өзінің қолданысын сақтайды. Қамтамасыз ету шараларының күшін жою туралы мәселе бойынша атқару парағы жазылмайды. Сот қамтамасыз ету шараларының күшін жою туралы мәселені сот отырысының хаттамасын жасай отырып, іске қатысатын адамдарды хабардар ете отырып, сот отырысында қарайды.»;

7. «Соттардың моральдық зиянды өтеу жөніндегі заңнаманы қолдануы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 27 қарашадағы № 7 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулысымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) бүкіл мәтін бойынша:

«талап арыздарды қараған», «талап арыздарын», «қойылған талап арыз», «талап арызында қойған», «талапты қойған кезде», «арыздары», «арыз берген кезде» деген сөздер тиісінше «талап қоюларды қараған»,

«талап қоюларын», «талап қою», «талап қоюда мәлімдеген», «талап қою кезінде», «талап қоюлары», «талап қою кезінде» деген сөздермен ауыстырылсын;

«Талапкер», «талапкер», «талапкердің» деген сөздер тиісінше «Талап қоюшы», «талап қоюшы», «талап қоюшының» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 8-тармақтың үшінші абзацындағы «туыстарынан» деген сөзден кейін «, жұбайынан/зайыбынан» деген сөздермен толықтырылсын;

3) 9-тармақтың үшінші абзацындағы «туыстарына» деген сөзден кейін «, жұбайының/зайыбының» деген сөздермен толықтырылсын;

4) 15-тармақта:

екінші абзацтағы «талаптары» деген сөз «талап қоюлары» деген сөздермен ауыстырылсын;

үшінші абзацтағы «туыстардың» деген сөзден кейін «, жұбайының/зайыбының» деген сөздермен толықтырылсын;

8. «Соттардың бала асырап алу жөніндегі заңнаманы қолдану практикасы туралы» 2016 жылғы 31 наурыздағы № 2 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 7; 2021 жылғы 30 қыркүйектегі № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) бүкіл мәтін бойынша «себептерге», «себепін, », «себепін», «процессуалдық» деген сөздер тиісінше «уәждерге», «уәжін, себепін,», «уәжін», «процестік» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 1-тармақта:

«Қазақстан Республикасының Конституциясына» деген сөздерден кейін «(бұдан әрі – Конституция)» деген сөздермен толықтырылсын;

«Конституциялық Кеңесі» деген сөздер «Конституциялық Соты» деген сөздермен ауыстырылсын;

«, Жетім баланы және (немесе) ата-анасының қамқорлығынсыз қалған баланы асырап алуға байланысты біржолғы ақшалай төлемді тағайындау, қайтару қағидаларын және оның мөлшерін бекіту туралы» 2014 жылғы 10 шілдедегі № 787» деген сөздер алып тасталсын;

3) 2-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«2. Бала асырап алу және оның күшін жою, бала асырап алуды жарамсыз деп тану туралы істерді баланың тұрғылықты (болатын) жеріндегі кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттар қарайды және шешеді (Қазақстан Республикасы Азаматтық процестік кодексінің 27-бабының үшінші бөлігі – бұдан әрі – АПК).

Кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттар кәмелетке толмағандардың құқықтары мен заңды мүдделерін қозғайтын даулар бойынша азаматтық істерді қарайды және шешеді.

Бала асырап алу туралы арыздар бойынша істер істі сот талқылауына дайындау аяқталғанға дейін мәлімделген кәмелетке толмаған адамның заңды өкілінің өтінішхаты бойынша республикалық маңызы бар қалалардың және астананың, облыс орталықтарының шегінде орналасқан аудандық (қалалық) соттардың соттылығына жатқызылған істерді қоспағанда, баланың тұрғылықты (болатын) жеріндегі аудандық (қалалық) сотта қаралуы мүмкін немесе оған берілуі мүмкін. (АПК-нің 27-бабының үшінші бөлігі).

Қазақстан Республикасының аумағынан тыс жерде тұрақты тұратын Қазақстан Республикасының азаматтары, сондай-ақ шетел азаматтары, оның ішінде олар Қазақстан Республикасының аумағында тұрақты тұрған жағдайларда да, бала асырап алу туралы арызды кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотқа береді.

Арыз беруші қорғаншы немесе қамқоршы, баланы қабылдайтын ата-ана (баланы қабылдайтын ата-аналар), патронат тәрбиеші немесе Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес балаға қамқорлық жасауды, білім, тәрбие беруді, оның құқықтары мен мүдделерін қорғауды жүзеге асыратын басқа да заңды өкілді алмастыратын адам болып табылатын жағдайларды қоспағанда, баланы асырап алу туралы соттың шешімі заңды күшіне енгеннен кейін ғана бала асырап алу туралы арыз берген адамның баланың заңды өкілі құқықтарына ие болатынын назарға алған жөн (Кодекстің 1-бабы 1-тармағының 12) тармақшасы).»;

4) 3-тармақта:

«мазмұны бойынша АПК-нің 148-бабы қоятын жалпы талаптарға, сондай-ақ АПК-нің 311-бабының талаптарына сәйкестігін» деген сөздер «мазмұнының талап қоюға АПК-нің 148-бабында қойылған жалпы талаптарға, сондай-ақ АПК-нің 311-бабының талаптарына сәйкес келетін-келмейтінін» деген сөздермен ауыстырылсын;

бесінші абзац алып тасталсын;

5) 4-тармақтағы «арыздардан (шағымдардан)» деген сөздерден кейін «, Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексі шеңберіндегі әкімшілік талап қоюлардан» деген сөздермен толықтырылсын;

6) 8-тармақ мынадай мазмұндағы сегізінші абзацпен толықтырылсын:

«Кодекстің 95-бабына сәйкес он жасқа толған баланы асырап алу үшін оның келісімі қажет, оны ата-аналарының не баланың басқа да заңды өкілдерінің, прокурордың қатысуымен сот анықтайды.»;

7) 15-тармақтың бірінші абзацындағы «асырап алудың заңмен қорғалатын құпиясын қамтамасыз ету мақсатында» деген сөздер алып тасталсын;

8) 20-тармақтағы «арызды» деген сөз «талап қоюды» деген сөздермен ауыстырылсын;

9) 21-тармақ мынадай мазмұндағы жетінші абзацпен толықтырылсын:

«Кодекстің 103-бабының 3-тармағына сәйкес бала асырап алуды жарамсыз деп тану туралы істі қарау кезінде асырап алушылар, прокурор және қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын орган өкілі міндетті түрде қатысады.»;

10) 22-тармақтың екінші абзацындағы «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің» деген сөздер «Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің» деген сөздермен ауыстырылсын;

11) 24-тармақтағы «Қазақстан Республикасы Конституциясының» деген сөздер «Конституцияның» деген сөздермен ауыстырылсын;

9. «Сақтандыру шарттарынан туындайтын даулар бойынша сот практикасы туралы» 2017 жылғы 6 қазандағы № 8 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 7; 2022 жылғы 29 қыркүйектегі № 8 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 1-тармақта «Сақтандыру қызметі туралы» 2000 жылғы 18 желтоқсандағы № 126-ІІ» деген сөздерден кейін «(бұдан әрі – Сақтандыру қызметі туралы заң)» деген сөздермен толықтырылсын;

2) мынадай мазмұндағы 2-1-тармақпен толықтырылсын:

«2.1. Сақтандыру қызметі туралы заңның 86-бабы 1-тармағының екінші бөлігіне сәйкес сақтандыру омбудсманы сақтандыру шарттарынан туындайтын сақтанушылар (сақтандырылушылар, пайда алушылар) мен сақтандыру ұйымдары арасындағы келіспеушіліктерді реттеуді жүзеге асырады.

Бұл ретте соттар сақтандыру шарттарынан туындайтын сақтанушылар (сақтандырылушылар, пайда алушылар) мен сақтандыру ұйымдары арасындағы барлық келіспеушіліктер сақтандыру омбудсманының қарауына жатпайтынын есте ұстағандары жөн.

Заң өтініш субъектілерін сақтандыру түрлері бойынша ажыратады және олардың талаптарының сомасын шектейді.

Сақтанушы (сақтандырылған, пайда алушы) болып табылатын жеке тұлғалар және (немесе) шағын кәсіпкерлік субъектілері сақтандырудың барлық түрлері бойынша келіспеушіліктерді реттеу үшін сақтандыру омбудсманына жүгінуге құқылы. Өзге заңды тұлғалар сақтандыру омбудсманына көлік құралдары иелерінің азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыру сыныбы (түрі) бойынша ғана жүгіне алады.

Осы тұлғалардың келіспеушіліктері бойынша талаптардың сомасы айлық есептік көрсеткіштің (бұдан әрі – АЕК) он мың еселенген мөлшерінен аспауға тиіс.

Заң шығарушы өтініш субъектілерін жеке тұлғаларға және (немесе) шағын кәсіпкерлік субъектілеріне бөлуді пайдаланатындықтан, ал өтініштің қалған субъектілерін өзге заңды тұлғалар ретінде айқындайтындықтан, жеке

кәсіпкер жүгінген кезде, оның кәсіпкерлік субъектілерінің қай санаттарына жататындығына қарамастан сақтандырудың барлық түрлері бойынша сақтандыру омбудсманына жүгінуге болатын жеке тұлғалар санатына жатқызу керек.

Сақтандыру қызметі туралы заңның 86-бабы 1-тармағының екінші бөлігінде көрсетілген, сақтанушылар (сақтандырылушылар, пайда алушылар) болып табылатындар, сондай-ақ сақтандырушы, сақтандыру омбудсманының шешімін алғаннан кейін Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес сотқа жүгінуге құқылы. Келтірілген норма жоғарыда аталған тұлғалардың дауды сотқа дейінгі реттеу тәртібін сақтау қажеттігін куәландырады.»;

3) мынадай мазмұндағы 2-2-тармақпен толықтырылсын:

«2-2. Жұмыскерлердің жылдық орташа санына және жылдық орташа кіріске қарай кәсіпкерлік субъектілері мынадай санаттарға жатқызылады: шағын кәсіпкерлік субъектілері, оның ішінде микрокәсіпкерлік субъектілері, орта кәсіпкерлік субъектілері, ірі кәсіпкерлік субъектілері.

Кәсіпкерлік кодекс кәсіпкерлік субъектілерін санаттар бойынша градациялау қолданылатын мақсаттарды да айқындайды.

Бұл ретте мемлекеттік статистика мақсаттары үшін жұмыскерлердің жылдық орташа санының өлшемшарттары ғана пайдаланылады, ал сақтандыру қызметі туралы заңды қолдануға жататын заңнаманың өзге де нормаларын қолдану үшін екі өлшемшарт: 1) жұмыскерлердің жылдық орташа саны және 2) жылдық орташа кіріс пайдаланылады.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 28 желтоқсандағы № 1091 қаулысымен Кәсіпкерлік субъектілерінің тізілімін жүргізу және пайдалану қағидалары (бұдан әрі – Қағидалар) бекітілді.

Қағидалардың 3-тармағына сәйкес кәсіпкерлік субъектілерінің санатын айқындау Кәсіпкерлік кодекстің 24-бабында көрсетілген өлшемшарттарға және олардың шекті мәндеріне, сондай-ақ Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітетін жұмыскерлердің жылдық орташа санын және кәсіпкерлік субъектілерінің жылдық орташа кірісін есептеу қағидаларына сәйкес жүзеге асырылады. Тізілімді қалыптастыруды кәсіпкерлік жөніндегі уәкілетті орган жүзеге асырады.

Соттар Қағидалардың 16-тармағына сәйкес тізілім кез келген мүдделі тұлғалар, оның ішінде мемлекеттік органдар үшін де кәсіпкерлік субъектілерінің санаты туралы деректердің негізгі көзі болып табылатынын назарға алғаны жөн.»;

4) 15-тармақтағы «Жол жүрісі Қағидаларымен және Көлік құралдарын пайдалануға рұқсат беру жөніндегі негізгі ережелермен (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 13 қарашадағы № 1196 қаулысымен бекітілген)» деген сөздер «Жол жүрісі қағидалары және көлік құралдарын пайдалануға жіберу жөніндегі негізгі ережелер, көлігі арнайы жарық және

дыбыс сигналдарымен жабдықталуға және арнайы түсті-графикалық схемалар бойынша боялуға тиіс жедел және арнайы қызметтер тізбесі (Қазақстан Республикасы Ішкі істер Министрінің 2023 жылғы 30 маусымдағы № 534 бұйрығымен бекітілген)» деген сөздермен ауыстырылсын;

5) 16-тармақтағы «жүз айлық есептік көрсеткіш (бұдан әрі – АЕК)» деген сөздер «бір жүз АЕК» деген сөздермен ауыстырылсын;

6) 17-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«17. Көлік құралына келтірілген зиянның мөлшерін айқындау тәртібі Көлік құралдары иелерінің жауапкершілігін сақтандыру туралы заңның 22-бабында және Зиянның мөлшерін айқындау қағидаларында белгіленген.

Көлік құралына зиян келтірілген жәбірленуші (пайда алушы) өзі немесе сақтанушы (сақтандырылушы) мүлікке келтірілген зиянның мөлшерін айқындау туралы өтініш берген күннен бастап, бүлінген мүлікті көлік оқиғасы нәтижесіндегі күйінде сақтайды және сақтандырушыға зиянның мөлшерін есептеуге мүмкіндік береді.

Егер сақтандырушы белгіленген мерзімде зиянның мөлшерін айқындамаған жағдайда ғана сақтанушы (сақтандырылған) не жәбірленуші (пайда алушы) немесе олардың өкілдері бағалаушының қызметтерін пайдалана алады және мүлікті қалпына келтіруді (кәдеге жаратуды) бастайды.

Бұл жағдайда сақтандырушы жәбірленушіге (пайда алушыға) немесе оның өкіліне сақтандыру төлемін жүзеге асыру үшін бағалаушы жүргізген көлік құралына келтірілген зиянның мөлшерін айқындау нәтижесін қабылдайды.

Сақтанушы (сақтандырылған) не жәбірленуші (пайда алушы) немесе олардың өкілдері шеккен бағалаушының қызметтеріне жұмсалған шығындарды сақтандыру төлеміне қарамастан сақтандырушы өтеуге тиіс.»;

7) 18-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«18. Зиян мөлшерін айқындау қағидаларының 3-тармағына сәйкес жәбірленуші (пайда алушы) немесе олардың өкілі зиянның мөлшері туралы есепті алған күннен бастап 3 (үш) жұмыс күні ішінде алған есепте зиянның мөлшеріне жүргізілген есептің нәтижелерімен келісетіні не келіспейтіні туралы белгіні келіспеу себебін атай отырып көрсетеді.

Жәбірленушілерге (пайда алушыға) немесе олардың өкілдеріне зиян мөлшерін есептеу нәтижелеріне дау айту Көлік құралдары иелерінің жауапкершілігін сақтандыру туралы заңның 29-1-бабында көзделген тәртіппен жүзеге асырылады.»;

8) 19-тармақтың үшінші абзацындағы үшінші сөйлем алып тасталсын;

9) 25-тармақтағы «зейнетақымен қамсыздандыру» деген сөздер «әлеуметтік қорғау» деген сөздермен ауыстырылсын;

10) 26-тармақтың екінші сөйлемі мынадай редакцияда жазылсын:

«Бұл ретте сақтандырушы Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасына сәйкес тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлеміне және міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесіне кіретін шығыстарды өтемейді.»;

11) 35-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«35. Пайда алушы – бұл сақтандыру шартына немесе Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне сәйкес сақтандыру төлемін алушы болып табылатын тұлға.

Ерікті сақтандыру түрлері бойынша пайда алушыны сақтанушы тағайындайды. Егер сақтанушы бұл ретте сақтандырылмаған болып табылса, онда пайда алушы сақтандырылушы болуға тиіс, не ол сақтандырылушының жазбаша келісімімен тағайындалады.

Қарыз қаражатына сатып алынған көлік құралын ерікті сақтандыру шарты бойынша пайда алушы, әдетте, көлік құралының кепіл шарты бойынша бір мезгілде кепіл ұстаушы болып табылатын банк тағайындалады. Қарыз алушы (кепіл беруші) сақтандырылған бола отырып және ерікті сақтандыру шартына қосылып, осылайша оның талаптарына келісімін білдіреді.

АК-нің 306-бабының 2-тармағына сәйкес сақтандыру жағдайы басталған кезде кепіл берушіде кепілге салынған мүлікті сақтандыру шарты бойынша талап ету құқығы одан кепіл ұстаушы бас тартқан жағдайда ғана туындайды.

Демек, сақтандыру төлемін өндіріп алу туралы талап қоя отырып, кепіл беруші (сақтандырылушы) банктің сақтандыру төлемін алу құқығынан бас тартқаны туралы дәлелдер ұсынуы тиіс.»;

10. «Соттардың балаларды тәрбиелеуге байланысты дауларды шешу кезінде заңнаманы қолдануы туралы» 2018 жылғы 29 қарашадағы № 15 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2021 жылғы 15 сәуірдегі № 1 нормативтік қаулымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) бүкіл мәтін бойынша:

«талап қою арызын», «талап арызды» деген сөздер тиісінше «талап қоюды» деген сөздермен ауыстырылсын;

«қойған талапты», «қойылған талапты», «талаптың», «талап қойып» деген сөздер тиісінше «қойған талап қоюды», «қойылған талап қоюды», «талап қоюдың», «талап қоюмен» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 2-тармақтың төртінші абзацындағы «баланың тұрғылықты жерін айқындау туралы, баладан бөлек тұратын ата-ананың ата-ана құқықтарын жүзеге асыру тәртібі туралы, ата-ана құқықтарын қалпына келтіру туралы, ата-ана құқықтарын шектеу туралы, ата-ана құқықтарын шектеу салдарларының күшін жою туралы, заңға немесе сот шешіміне негізделмей ұстап отырған баланы ата-аналарына, қорғаншыларына (қамқоршыларына),

патронаттық тәрбиешісіне қайтару» деген сөздер «баланың тұрғылықты жерін, оның ішінде ата-анасының біреуімен бірге баланың республикадан тыс жерге тұрақты тұру үшін кеткен кезінде айқындау туралы; өздерінен бөлек тұратын ата-анасының, жақын туыстарының баламен қарым-қатынас жасау тәртібін заң негізінсіз айқындау; ата-ана құқықтарынан айыру (шектеу) және қалпына келтіру (шектеулердің күшін жою)» деген сөздермен ауыстырылсын;

3) 8-тармақтың бесінші абзацындағы «қиын тұрмыстық жағдайда жүрген» деген сөздер «арнаулы әлеуметтік көрсетілетін қызметтерге мұқтаж» деген сөздермен ауыстырылсын;

4) 10-тармақтағы «өмірлік қиын жағдайда жүрген» деген сөздер «арнаулы әлеуметтік көрсетілетін қызметтерге мұқтаж» деген сөздермен ауыстырылсын;

11. «Баланың туу тегін анықтауға байланысты істерді қарау кезінде соттардың заңнаманы қолдануы туралы» 2018 жылғы 29 қарашадағы № 16:

1) бүкіл мәтін бойынша «талап қою арызы», «талап арызды», «қойылған талапты», «талапты толық» деген сөздер тиісінше «арыз», «талап қоюды», «талап қоюды толық» деген сөздермен ауыстырылсын;

2) 1-тармақта:

екінші абзацтағы «аудандық (қалалық) сот және оларға теңестірілген соттар (бұдан әрі – аудандық сот)» деген сөздер «кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сот» деген сөздермен ауыстырылсын;

үшінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Баланы нақты осы әйел туған фактісін анықтау, әке болуды тану фактісін немесе әке болу фактісін анықтау туралы істерді АПК-нің 32-тарауында белгіленген қағидалар бойынша ерекше іс жүргізу тәртібімен кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сот шешеді.»;

3) 3-тармақта:

екінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Әке болуды анықтау және алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюлар кәмелетке толмаған адамның заңды өкілдерінің өтінішхаты бойынша республикалық маңызы бар қалалардың және астананың, облыс орталықтарының шегінде орналасқан аудандық (қалалық) соттардың соттылығына жатқызылған істерді қоспағанда, баланың тұрғылықты (болатын) жеріндегі аудандық (қалалық) сотта қаралуы мүмкін немесе оған берілуі мүмкін.»;

үшінші абзац алып тасталсын;

төртінші және бесінші абзацтар үшінші және төртінші абзацтар деп есептелсін;

4) 10-тармақтың үшінші абзацы алып тасталсын;

5) 14-тармақтың үшінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Егер Кодекстің 51-бабының 1-тармағында көрсетілген адамдардың тізбесіне жатпайтын адам туу туралы актілер жазбалары кітабындағы баланың әкесі (анасы) туралы жазбаға дау айту туралы талап қоюды берсе, судья талап қоюдан бас тартады.»;

6) 18-тармақтағы «туралы қойылған талап», «туралы талапты», «талапты», «талапқа» деген сөздер тиісінше «жөніндегі талап қоюды», «талап қоюды», «қойылған талапқа» деген сөздермен ауыстырылсын;

7) 19-тармақта:

бірінші абзацтағы «әке болуды анықтауды мемлекеттік тіркеу үшін» деген сөздер «әке болудың анықталуына байланысты баланың тууын мемлекеттік тіркеу туралы акт жазбасына өзгерістер, толықтырулар енгізу үшін» деген сөздермен ауыстырылсын;

төртінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Әке болуды анықтау кезінде баланың тууын мемлекеттік тіркеу туралы акт жазбасына өзгерістер, толықтырулар соттың әке болуды анықтау, сондай-ақ әке болуды тану фактісін және әке болу фактісін анықтау туралы шешімі негізінде енгізіледі (Кодекстің 192-1-бабының 1-тармағының 3-тармақшасы).»;

бесінші және алтыншы абзацтар алып тасталсын;

жетінші абзац бесінші абзац деп есептелсін;

жетінші абзацтағы «Аталған мәселе бойынша ата-аналардың» деген сөздер «Ата-аналардың» деген сөздермен ауыстырылсын;

8) 20-тармақтағы «және әке болуды анықтау туралы актідегі жазбаны жою» деген сөздер алып тасталсын;

12. «Соттардың алименттерді өндіріп алу жөніндегі істерді қараған кезде заңнаманы қолдануы туралы» 2019 жылғы 29 қарашадағы № 6 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2021 жылғы 15 сәуірдегі № 1; 2021 жылғы 30 қыркүйектегі № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) бүкіл мәтін бойынша:

«талап қою арызын», «талап қою арызы», «талап қою арызымен», «талабын қанағаттандыру» деген сөздер тиісінше «талап қоюды», «талап қою», «талап қоюмен», «қойған талабын қанағаттандыру» деген сөздермен ауыстырылсын;

«нотариат куәландырған», «нотариатта куәландырылған» деген сөздер алып тасталсын;

2) 2-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«2. АПК-нің 27-бабының үшінші бөлігіне сәйкес алименттер өндіріп алу туралы, алименттердің мөлшерін өзгерту туралы, кәмелетке толмаған балаларды күтіп-бағуға алимент төлеуден, алименттер бойынша берешекті

төлеуден босату туралы талап қоюлар, алименттерді өндірумен байланысты өзге де талап қоюлар, оның ішінде алименттерді төлеу туралы келісімді өзгерту, бұзу немесе жарамсыз деп тану туралы талап қоюлар кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттарда қаралуға және шешілуге жатады.

АПК-нің 30-бабының төртінші бөлігіне сәйкес талап қоюшы алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюларды, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың, облыс орталықтарының шегінде орналасқан аудандық (қалалық) соттардың соттылығына жататын істер бойынша талап қоюларды қоспағанда, өзінің тұрғылықты жері бойынша беруі мүмкін.

Алименттердің мөлшерін ұлғайту, алименттерді уақтылы төлемеумен байланысты тұрақсыздық айыбын өндіру туралы талап қоюлар өндіріп алушының алименттер алу құқықтарынан туындайтындықтан, ондай талап қоюлар АПК-нің 27-бабының үшінші бөлігінің талаптарын сақтай отырып, талап қоюшының таңдауымен өзінің тұрғылықты жері не жауапкердің тұрғылықты жері бойынша берілуі мүмкін.

Алименттер төлеуге міндетті адамдардың алименттер төлеуден немесе алименттер бойынша берешекті төлеуден босату туралы талап қоюлары, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың, облыс орталықтарының шегінде орналасқан аудандық (қалалық) соттардың соттылығына жататын істер бойынша талап қоюларды қоспағанда, жауапкердің тұрғылықты жері бойынша қаралуға жатады.»;

3) 4-тармақтың бірінші абзацындағы «нотариаттың куәландыруына жататын» деген сөздер алып тасталсын;

4) 5-тармақтың төртінші абзацындағы «ал егер бала некесіз» деген сөздерден кейін «2019 жылғы 25 қарашаға дейін» деген сөздермен толықтырылсын;

5) 6-тармақтың бесінші абзацы алып тасталсын;

6) 9-тармақтың оныншы абзацы алып тасталсын;

7) 12-тармақтың бесінші абзацындағы «арызы» деген сөз «талап қою» деген сөздермен ауыстырылсын;

8) 15-тармақтың бірінші абзацындағы «мүгедектері» деген сөз «мүгедектігі бар адамдар» деген сөздермен ауыстырылсын;

9) 25-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«25. Соттан тыс тәртіппен жасалған алимент төлеу туралы келісім жазбаша түрде:

нотариуспен - алимент төлеу туралы келісім;

медиатормен - дауды (жанжалды) реттеу туралы келісім;

адвокаттармен, заң консультанттары палатасының мүшелері болып табылатын адамдармен – партисипативтік рәсім тәртібімен алимент төлеу

туралы дауды реттеу туралы келісім (Кодекстің 158-бабы) нысанында жасалады.

Алимент төлеу туралы келісім міндетті түрде алимент төлеудің мөлшері, тәсілі мен тәртібін қамтуы тиіс.

Алимент төлеу туралы келісімге сәйкес алимент мынадай тәсілмен:

алимент төлеуге міндетті адамның табысына және (немесе) өзге де кірісіне үлестерде;

мерзімді түрде төленетін нақты ақшалай сомада;

біржолғы төленетін нақты ақшалай сомада;

мүлікті беру арқылы;

келісімге қол жеткізілген өзге де тәсілдермен (жұмыстарды орындау, қызметтер көрсету және т.б.) төленуі мүмкін.

Алимент төлеу туралы келісімде алимент төлеудің әртүрлі тәсілдерінің үйлесімі көзделуі мүмкін.

Кодекстің 159-бабы 1-тармағына сәйкес алимент төлеу туралы келісімді жасасуға, орындауға, өзгертуге, бұзуға және жарамсыз деп тануға АҚ-нің азаматтық-құқықтық мәмілелерді жасасуды, орындауды, өзгертуді, бұзуды және жарамсыз деп тануды реттейтін нормалары қолданылады.

Алимент төлеу туралы келісімді өзгерту және бұзу туралы құқықтық қатынастарға АҚ-нің 401-бабы 2-тармағының нормалары қолданылуға жатады, оған сәйкес тараптардың бірінің талабы бойынша шарт:

1) екінші тарап шартты елеулі түрде бұзған кезде;

2) АҚ-де, басқа заңнамалық актілерде немесе шартта көзделген өзге де жағдайларда тек соттың шешімімен өзгертілуі немесе бұзылуы мүмкін.

Соттар заңнамада көзделген өзге де жағдайларға Кодекстің 159-бабы 3-тармағының ережелері жататынын назарға алған жөн.

Мәселен, тараптардың материалдық немесе отбасылық жағдайы айтарлықтай өзгерген жағдайда және алимент төлеу туралы келісімді өзгерту немесе бұзу туралы келісімге қол жеткізілмеген кезде мүдделі тарап осы келісімді өзгерту немесе бұзу туралы талап қоюмен сотқа жүгінуге құқылы.»;

10) 31-тармақтың бірінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Кодекстің 139-бабына сәйкес кәмелетке толмаған балалар үшін төленетін алимент бойынша берешектің мөлшерін сот орындаушысы алимент төлеуге міндетті адамның алимент өндіріп алынбаған кезеңдегі жалақысын және өзге де кірістерін негізге ала отырып айқындайды. Алимент төлеуге міндетті адам осы кезеңде жұмыс істемесе не оның жалақысын және өзге де кірісін растайтын құжаттар табыс етілмесе, ай сайынғы төлемдер және (немесе) алимент бойынша берешек Атқарушылық іс жүргізу туралы заңның 99-бабының 3-тармағына сәйкес берешекті өндіріп алу кезіндегі Қазақстан Республикасындағы орташа айлық жалақы мөлшерінен айқындалады. Мүгедектігі бар адамдар болып табылатын

борышкерлер үшін ай сайынғы төлемдер немесе алимент бойынша берешек олардың ай сайынғы жалақысынан және өзге де кірістерінен, ал егер олар жұмыс істемесе - бюджет қаражатынан және (немесе) Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қорынан төленетін ай сайынғы жәрдемақылардан және (немесе) әлеуметтік төлемдерден айқындалады.»;

11) 32-тармақтың бесінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Кодекстің 171-бабында белгіленген тұрақсыздық айыбы мұқтаж отбасы мүшелерінің күтіп-бағу құқығын жүзеге асыруға кепілдік беретін отбасылық-құқықтық жауапкершіліктің арнайы шарасы болып табылады және кешіктірілген әрбір күні үшін төленбеген алимент сомасының оннан бір пайызы мөлшерінде өндіріп алынады. АҚ-нің 297-бабының негізінде алименттерді уақтылы төлемегені үшін тұрақсыздық айыбының мөлшерін азайтуға жол берілмейді.»;

12) 34-тармақтың бірінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Кодекстің 144-бабы 1-тармағының талаптарын ескере отырып, алимент төлеу туралы келісім болмаған кезде ата-аналардың әрқайсысын сот айрықша мән-жайлардан туындаған қосымша шығыстарды көтеруге қатысуға тартуы мүмкін.»;

13) 35-тармақтың үшінші абзацындағы «, сондай-ақ еселігі АЕК мөлшері негізге алына отырып» деген сөздер алып тасталсын.

2. Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және 2024 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілетін 9-тармақтың 2) тармақшасын қоспағанда, алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

А. Мерғалиев

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г. Әлмағамбетова

НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 4 ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

7 декабря 2023 года

город Астана

О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по гражданскому и гражданскому процессуальному законодательству

1. Внести изменения и дополнения в следующие нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан:

1. «О применении судами законодательства при рассмотрении дел о расторжении брака (супружества)» от 28 апреля 2000 года № 5 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2008 года № 13; от 31 мая 2012 года № 2; от 31 марта 2017 года № 2; от 15 апреля 2021 года № 1; от 30 сентября 2021 года № 2):

1) по всему тексту:

слова «исковому заявлению», «Исковое заявление», «исковое заявление», «искового заявления», «исковом заявлении» заменить соответственно словами «иску», «Иск», «иск», «иска», «иске»;

после слов «в регистрирующих органах», «в регистрирующем органе», «в регистрирующий орган», «регистрирующего органа», «в регистрирующие органы» дополнить соответственно словами «, загранучреждениях Республики Казахстан», «, загранучреждении Республики Казахстан», «, загранучреждение Республики Казахстан», «, загранучреждения Республики Казахстан»;

2) в пункте 2:

в абзаце первом:

слова «должно», «заявлению», «подлинник свидетельства о заключении брака (супружества)» заменить соответственно словами «должен», «иску», «свидетельство о заключении брака (супружества), если оно было выдано на бумажном носителе»;

четвертое и пятое предложения исключить;

3) в пункте 3:

во втором предложении слова «заявление», «заявлению» заменить соответственно словами «иск», «иску»;

4) в пункт 4 вносится изменение на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

5) пункт 5 изложить в следующей редакции:

«5. Одним из случаев расторжения брака (супружества) в судебном порядке Кодекс предусмотрел наличие имущественных претензий супругов

друг к другу. Под имущественными претензиями понимаются споры относительно раздела общего имущества, выплаты средств на содержание нетрудоспособного супруга, а также несовершеннолетних детей.»;

б) в пункте 6:

в абзаце восьмом слова «и письменное заявление ответчика об отсутствии согласия на расторжение брака (супружества)» исключить;

в абзацах девятом и десятом соответственно слова «повторно» и «повторной» исключить;

абзац одиннадцатый исключить;

7) пункт 9 изложить в следующей редакции:

«9. Гражданские дела по спорам о расторжении брака (супружества) между супругами, имеющими общих несовершеннолетних детей, разделе имущества (при наличии несовершеннолетних детей) рассматриваются и разрешаются специализированными межрайонными судами по делам несовершеннолетних по месту жительства ответчика.

Иски о расторжении брака (супружества) могут предъявляться по месту жительства истца при проживании с ним совместно несовершеннолетних детей (часть седьмая статьи 30 ГПК), за исключением исков по делам, подсудным районным (городским) судам, находящимся в пределах городов республиканского значения и столицы, областных центров.

Иск о расторжении брака (супружества) с лицом, не имеющим места жительства в Республике Казахстан, может быть предъявлен и рассмотрен по существу по месту нахождения его недвижимого имущества или по последнему известному месту его жительства (часть первая статьи 30 ГПК).

Иск о расторжении брака (супружества) с лицом, осужденным к лишению свободы, независимо от определенного ему срока наказания, рассматривается судом при наличии имущественных претензий, расторжение брака между супругами, имеющими общих несовершеннолетних детей, осуществляется судом в соответствии с требованиями части третьей статьи 27 ГПК. Если иск о расторжении брака (супружества) с лицом, осужденным к лишению свободы, принимается судом к производству в соответствии со статьей 29 ГПК, то надлежит исходить из последнего места жительства указанного лица до его осуждения.»;

8) в пункте 12 второе и третье предложения исключить;

9) пункт 13 изложить в следующей редакции:

«13. В соответствии с пунктом 2 статьи 22 Кодекса судам необходимо принимать меры к защите прав и интересов несовершеннолетних детей супругов, расторгающих брак (супружество). Суд в ходе рассмотрения дела должен выяснять, достигли ли супруги соглашения о том, с кем из них будут проживать несовершеннолетние дети после расторжения брака (супружества), определен ли порядок общения родителя с ребенком

и порядок выплаты и размер средств на содержание детей. При этом соглашение об уплате алиментов должно быть совершено с соблюдением требований главы 22 Кодекса.

В случае, если соглашение между супругами по вышеуказанным вопросам отсутствует, а также в случае, если представленное суду соглашение нарушает интересы детей, суд обязан определить, с кем из родителей будут проживать несовершеннолетние дети после расторжения брака (супружества), порядок общения родителя с ребенком, с кого из родителей и в каких размерах взыскиваются алименты на содержание детей.

Судам при рассмотрении дел о расторжении брака для разрешения вопросов об определении, с кем из родителей будут проживать несовершеннолетние дети после расторжения брака (супружества) и порядка общения родителя с ребенком, следует руководствоваться разъяснениями, изложенными в нормативном постановлении Верховного Суда Республики Казахстан от 29 ноября 2018 года № 15 «О применении судами законодательства при разрешении споров, связанных с воспитанием детей».

При разрешении требования о взыскании алиментов судам следует иметь в виду, что согласно пункту 2 статьи 164 Кодекса алименты присуждаются с момента обращения в суд. Алименты за прошедший период могут быть взысканы в пределах трехлетнего срока с момента обращения в суд, если судом будет установлено, что истцом до подачи иска принимались меры к получению средств на содержание, но алименты не были получены вследствие уклонения лица, обязанного уплачивать алименты, от их уплаты.

О таких мерах могут свидетельствовать обращение к ответчику с требованием об уплате алиментов либо с предложением заключить соглашение об уплате алиментов, подача заявления о выдаче судебного приказа о взыскании алиментов на несовершеннолетнего ребенка (если впоследствии судебный приказ был отменен). Ответчик, в свою очередь, обязан представить доказательства, опровергающие доводы истца об уклонении от уплаты алиментов и подтверждающие уплату им алиментов в указанный период.

Суд также должен разъяснить, что проживающий отдельно от детей родитель обязан принимать участие в воспитании детей и имеет право общаться с ними, а другой родитель не вправе ему в этом препятствовать, о чем производится запись в протоколе судебного заседания.

В случае отказа в иске о расторжении брака (супружества) требование о взыскании алиментов, если истец настаивает на его рассмотрении, суд выделяет в отдельное производство, о чем указывает в резолютивной части решения.»;

10) в пункте 17 слова «эксперта, в том числе заключения государственного органа по оценке имущества» заменить словами «судебного эксперта»;

11) в пункте 21 слово «статьи» заменить словом «статье»;

12) в пункте 22 абзац четвертый изложить в следующей редакции:
«В решении отражается момент прекращения брака (супружества) - со дня вступления решения в законную силу.»;

13) в пункте 24:

в абзаце первом исключить слово «лишь»;

в абзаце втором слова «Вынося новое решение» заменить словами «При вынесении нового решения»;

в абзаце третьем слова «первого брака (супружества)» заменить словами «предыдущего брака (супружества)»;

2. «О подготовке гражданских дел к судебному разбирательству» от 13 декабря 2001 года № 21 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 12 января 2009 года № 2; от 30 декабря 2011 года № 5; от 29 декабря 2012 года № 6; от 25 ноября 2016 года № 9; от 20 апреля 2018 года № 7; от 15 апреля 2021 года № 1):

1) в преамбулу и по всему тексту внесены изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

2) в пункте 1 слова «заявлений» заменить словами «исков»;

3) в пункте 2:

в абзаце первом слова «частью второй статьи 147» заменить словами «частью второй статьи 267-4»;

в абзаце четвертом:

слова «в подлиннике и копиях по числу лиц, участвующих в деле, » исключить;

слова «искового заявления» заменить словом «иска»;

4) в пункте 3 слова «подано заявление» заменить словами «подан иск»;

5) в пункте 8:

в абзаце первом слово «заявления» заменить словом «иска»;

в абзаце втором слова «встречное исковое заявление», «заявлением», «это заявление», «встречного заявления» заменить соответственно словами «встречный иск», «иском», «иск», «встречного иска»;

6) в пункте 9 слово «заявлении» заменить словом «иске»;

7) в пункте 10 слова «исковое заявление» заменить словами «иск»;

8) в пункте 14:

в абзаце шестом слово «заявлениям» заменить словом «искам»;

в абзаце седьмом слово «инвалиды» заменить словами «лица с инвалидностью»;

абзац девятый исключить;

9) в пункте 16 в абзаце втором предложение второе исключить;

10) в пункте 17:

в абзаце первом слово «сторон» заменить словами «лиц, участвующих в деле, »;

в абзаце третьем:

слово «иска» заменить словом «доказательств»;

второе предложение изложить в следующей редакции:

«На определение может быть подана частная жалоба, принесено ходатайство прокурором в суд апелляционной инстанции, решение которого является окончательным и пересмотру не подлежит.»;

11) в пункте 19:

в абзаце первом слова «искового заявления» заменить словом «иска»;

абзац третий исключить;

12) в пункте 21 в абзаце третьем слово «заявления» заменить словом «иска»;

3. «О судебном решении по гражданским делам» от 11 июля 2003 года № 5 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 12 января 2009 года № 2; от 29 июня 2009 года № 6; от 29 декабря 2012 года № 6; от 31 марта 2017 года № 2; от 16 марта 2018 года № 3; от 10 сентября 2018 года № 14; от 31 мая 2019 года № 5; от 21 апреля 2022 года № 5):

1) по всему тексту внесены изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

2) в пункте 1-2 в абзаце третьем после слов «Конституции Республики Казахстан» дополнить словами «(далее – Конституция)»;

3) в пункте 3 абзац третий исключить;

4) в пункте 5 в абзаце втором после слов «Гражданского кодекса Республики Казахстан» дополнить словами «(далее – ГК)»;

5) в пункте 6 слово «заявления» заменить словом «иска»;

6) в пункте 11:

в абзаце четвертом слова «апелляционной или» исключить;

в абзаце седьмом предложение второе изложить в следующей редакции:

«Собранные в этом случае доказательства (протоколы и другие материалы) подлежат исследованию в судебном заседании и оценке судом при вынесении решения.»;

7) в пункте 12 абзац третий изложить в следующей редакции:

«Устные показания эксперта, данные в судебном заседании, могут быть доказательствами в соответствии с частью шестой статьи 92 ГПК лишь в части разъяснения, дополнения либо уточнения заключения, данного им ранее.»;

8) в пункте 13 в абзаце втором после слова «решением» дополнить словами «или постановлением»;

9) в пункте 15 в абзаце первом слова «фактические данные» заменить словом «доказательства»;

10) в пункте 18:

в абзаце третьем после слов «В силу» дополнить словами «части первой»;

абзац шестой изложить в следующей редакции:

«Судам следует иметь в виду, что расходы по оплате помощи представителя, участвующего в процессе и не состоящего со стороной в трудовых отношениях, подлежат взысканию в размере фактически понесенных стороной затрат, но размер взыскиваемой суммы по денежным требованиям не может превышать десяти процентов от удовлетворенной части иска (статья 113 ГПК). По требованиям неимущественного характера сумма расходов взыскивается в разумных пределах, но не должна превышать триста месячных расчетных показателей.»;

11) в пункте 20:

в абзаце первом слова «Гражданского кодекса Республики Казахстан» заменить словом «ГК»;

в абзаце втором после слов «Национальным Банком Республики Казахстан» дополнить словами «(далее – Национальный Банк»);

в абзаце третьем слово «статьей» заменить словами «пунктом 1 статьи»;

12) пункт 24 исключить;

13) в пункте 28 в абзаце третьем предложение второе исключить;

14) пункт 30 исключить;

15) в пункте 31 в абзаце первом слова «Национального Банка Республики Казахстан» заменить словами «Национального Банка»;

16) в пункте 32 абзац первый изложить в следующей редакции:

«Дополнительное решение может быть вынесено судом лишь в случаях, указанных в статье 236 ГПК.»;

17) в пункте 33 в абзаце первом предложение второе изложить в следующей редакции:

«Разъяснение решения не допускается, если оно приведено в исполнение или истек срок, предусмотренный законом, в течение которого решение может быть принудительно исполнено.»;

18) в пункте 36:

в абзаце первом после слов «нового решения» дополнить словами «об отказе в иске полностью или в части либо вынесения определения о прекращении производства по делу или об оставлении иска без рассмотрения»;

в абзаце втором слово «отдельном» исключить;

19) в пункте 38 слова «Республики Казахстан» исключить;

4. «О судебной практике ликвидации отсутствующих юридических лиц и отсутствующего должника, а также юридических лиц, осуществляющих свою деятельность с грубым нарушением законодательства» от 18 июня 2004 года № 5 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2008 года № 23; от 30 декабря 2011 года № 5; от 29 ноября 2018 года № 18):

1) по всему тексту внесены изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

2) в пункте 2:

абзац второй изложить в следующей редакции:

«В соответствии с подпунктом 13) статьи 1 Закона, отсутствующий должник - должник, признанный бездействующим в соответствии с Кодексом Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет» (Налоговый кодекс), отсутствие которого, а также его учредителя (участника), должностного лица установлено в порядке, определенном Законом.»;

дополнить абзацем третьим следующего содержания:

«Налоговые органы ежегодно, не позднее 30 апреля выносят приказ о признании бездействующими налогоплательщиков, не представивших за налоговый период по истечении после установленного Налоговым кодексом срока налоговых деклараций и сведений, установленных пунктами 2 и 3 статьи 91 Налогового кодекса.»;

3) в пункте 4:

в абзаце первом слова «Кодекса Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет» заменить словами «Налогового кодекса»;

в абзаце четвертом после слова «органами» дополнить словами «или по согласованию с акимом района (города областного значения) и собранием местного сообщества – аппаратом акима города районного значения, села, поселка, сельского округа»;

дополнить абзацем пятым следующего содержания:

«Налоговые органы не позднее 1 сентября календарного года направляют в суд иски для принудительной ликвидации (снятия с учетной регистрации, прекращения деятельности) в отношении субъектов, включенных в перечень субъектов, подлежащих принудительной ликвидации (снятию с учетной регистрации, прекращению деятельности).»;

абзацы пятый, шестой, седьмой, восьмой соответственно считать абзацами шестым, седьмым, восьмым, девятым;

в абзаце седьмом слова «статьями 57, 118» заменить словами «статьей 118»;

в абзаце восьмом слова «налоговому или иному уполномоченному государственному органу по налогам и иным платежам в бюджет, » исключить;

4) в пункте 9 в абзаце втором слова «подпунктами 1), 2), 3) пункта 1 статьи 5» заменить словами «подпунктами 1), 2) статьи 5-1»;

5) в пункте 11 абзац второй исключить;

6) в пункте 16 цифры «118» заменить цифрами «118-1»;

7) в пункте 17 абзац первый изложить в следующей редакции:

«В соответствии с пунктом 3 статьи 49 ГК обязанность по ликвидации отсутствующего юридического лица может быть возложена судом на собственника его имущества, уполномоченный собственником орган, орган, уполномоченный на ликвидацию юридического лица его учредительными документами, орган (лицо), инициировавший процедуру принудительной ликвидации юридического лица, либо иной орган (лицо), если осуществление функций по ликвидации юридического лица этим органом (лицом) не противоречит законодательству Республики Казахстан.»;

8) в пункте 18 в абзаце втором слова «органу юстиции» заменить словами «регистрающему органу»;

9) в пункте 22 в абзаце четвертом слова «соответствующей записи в государственный регистр юридических лиц» заменить словами «сведений в Национальный реестр бизнес-идентификационных номеров»;

5. «О применении судами Республики Казахстан законодательства о судебных расходах по гражданским делам» от 25 декабря 2006 года № 9 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 30 декабря 2011 года № 5; от 15 июля 2014 года № 2; от 22 декабря 2017 года № 14; от 10 февраля 2022 года № 1; от 29 сентября 2022 года № 8):

1) по всему тексту слова «исковых заявлений», «искового заявления», «Исковое заявление», «исковое заявление» заменить соответственно словами «исков», «иска», «Иск», «иск»;

2) в пункте 4 слова «встречного заявления», «заявление» заменить соответственно словами «встречного иска», «иск»;

3) в пункте 5:

в абзаце втором слово «заявления» заменить словом «иски»;

дополнить абзацами девятым и десятым следующего содержания:

«Пунктом 2 статьи 610 Налогового кодекса регламентировано взимание государственной пошлины с ходатайств о пересмотре судебных актов в кассационном порядке в размере 50 процентов от соответствующей ставки государственной пошлины, установленной пунктом 1 статьи 610 Налогового кодекса для субъекта обращения.

Судам следует иметь в виду, что с ходатайств физических лиц о пересмотре судебных актов в кассационном порядке подлежит взиманию

государственная пошлина в размере 50 процентов от соответствующей ставки государственной пошлины для физических лиц, установленной в подпункте 1) пункта 1 статьи 610 Налогового Кодекса.»;

4) в пункте 6 в абзаце третьем слово «заявлением» заменить словом «иском»;

5) в пункте 10 в абзаце шестом слово «заявлении» заменить словом «иске»;

6) в пункте 11 в абзаце втором слово «оплату» заменить словом «уплату»;

7) в пункте 11-1 абзац первый изложить в следующей редакции:

«При рассмотрении дел в порядке главы 12 ГПК суд обязан разрешить вопрос о распределении судебных расходов между сторонами в соответствии с требованиями главы 8 ГПК.»;

8) в пункт 12 внесены изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

9) пункт 15 изложить в следующей редакции:

«15. В соответствии с частью шестой статьи 226 ГПК и пунктом 17 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 11 июля 2003 года № 5 «О судебном решении по гражданским делам» резолютивная часть решения суда должна содержать указание на распределение судебных расходов.

Судом при принятии решения по каждому гражданскому делу должны решаться вопросы:

о распределении судебных расходов между сторонами с обязательным указанием с кого и в каком размере взыскиваются судебные расходы;

о возмещении сторонам судебных расходов в случае предъявления иска о защите прав, свобод и охраняемых законом интересов других лиц и государства;

о возмещении расходов юридической консультации, адвокатской конторе, адвокату, осуществляющему свою деятельность индивидуально в случаях оказания ими юридической помощи бесплатно;

о возмещении судебных расходов государству по делам, по которым истец освобожден от их уплаты при обращении в суд;

об отнесении государственной пошлины на счет республиканского бюджета в случае освобождения от ее уплаты обеих сторон;

о необходимости возврата излишне уплаченной государственной пошлины при подаче иска.»;

10) в пункте 16 абзац четвертый изложить в следующей редакции:

«ставка государственной пошлины при подаче иска определяется в зависимости от того, кто является истцом – физическое либо юридическое лицо.»;

11) в пункте 18 абзац второй изложить в следующей редакции:

«Вопрос о возмещении понесенных, при участии в рассмотрении дела в апелляционном порядке, судебных издержек в виде услуг представителя, проезда и других издержек, должен разрешаться в мотивировочной и резолютивной частях постановления коллегии.»;

12) пункт 18-1 изложить в следующей редакции:

«18-1. Сторона по делу, которая не согласна с решением суда в части взыскания или отказа во взыскании судебных расходов, вправе обжаловать это решение в вышестоящий суд в установленном порядке.»;

6. «О принятии обеспечительных мер по гражданским делам» от 12 января 2009 года № 2 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 30 декабря 2011 года № 5; от 29 декабря 2012 года № 6; от 24 декабря 2014 года № 3; от 31 марта 2017 года № 2; от 20 апреля 2018 года № 7; от 15 апреля 2021 года № 1):

1) по всему тексту внесены изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

2) в пункте 2 абзац второй изложить в следующей редакции:

«При рассмотрении заявления об обеспечении иска суд обязан проверить, возбуждено ли арбитражем дело по иску лица, подавшего заявление о принятии обеспечительных мер, истребовав определение о возбуждении арбитражного разбирательства.»;

3) пункт 3 изложить в следующей редакции:

«3. Обеспечительные меры принимаются для обеспечения: исков имущественного или неимущественного характера; исполнения решений судов; исполнения определений судов об утверждении мировых соглашений; соглашения об урегулировании спора (конфликта) в порядке медиации, урегулирования спора в порядке партисипативной процедуры; принудительного исполнения исполнительных документов.

Обеспечительные меры принимаются судом во всяком положении дела только после принятия иска судьей к производству суда и возбуждения гражданского дела, но до выдачи исполнительного документа об исполнении вступившего в законную силу судебного акта.

Обеспечительные меры в предусмотренных законом случаях принимаются и судебным исполнителем в исполнительном производстве для обеспечения принудительного исполнения исполнительных документов, если обеспечительные меры не были приняты судом.»;

4) в пункте 5:

абзац первый изложить в следующей редакции:

«В соответствии со статьей 157 ГПК обеспечительные меры принимаются судом на основании заявлений лиц, участвующих в деле, сторон арбитражного разбирательства или их представителей.»;

абзац второй исключить;

абзац третий изложить в следующей редакции:

«В соответствии со статьей 155 ГПК лица, участвующие в деле, стороны арбитражного разбирательства или их представители в заявлении должны указать доводы о том, что непринятие обеспечительных мер может затруднить или сделать невозможным принудительное исполнение судебного акта.»;

5) в пункте 6:

в абзаце втором слова «исковому заявлению», «исковом заявлении» заменить соответственно словами «иску», «иске»;

в абзаце четвертом слова «в совещательной комнате» исключить;

6) в пункте 10 абзацы первый и второй изложить в следующей редакции:

«На определение по вопросам обеспечения иска в соответствии со статьей 429 ГПК может быть принесено ходатайство прокурором, подана частная жалоба лицами, интересов которых оно касается, в течение десяти рабочих дней со дня изготовления определения в окончательной форме.

Если определение об обеспечении иска было вынесено без извещения лица, подавшего жалобу, в соответствии с частью второй статьи 161 ГПК срок для подачи жалобы исчисляется со дня, когда ему стало известно об этом определении.»;

7) пункт 11 исключить;

8) в пункте 17 абзац третий исключить;

9) пункт 18 исключить;

10) в пункте 19:

абзац второй исключить;

абзац пятый изложить в следующей редакции:

«Как исполнительный документ постановление судьи по делу об административном правонарушении может быть оспорено в судебном порядке, если оно обращено к принудительному исполнению с нарушением правил, предусмотренных законодательным актом об административных правонарушениях.»;

абзац шестой исключить;

11) пункт 20 исключить;

12) в пункте 21 абзац второй изложить в следующей редакции:

«В соответствии с частью второй статьи 159 ГПК суд вправе рассмотреть заявление о замене меры обеспечения иска без вызова лиц, участвующих в деле, либо назначить судебное заседание. При этом неявка лиц, участвующих в деле, извещенных надлежащим образом о времени и месте судебного заседания, не является препятствием для рассмотрения заявления.»;

13) в пункте 22 слова «по организационному и материально-техническому обеспечению деятельности судов» исключить;

14) в пункте 24:

в абзаце первом слово «(заявление)» исключить;

абзацы второй и третий изложить в следующей редакции:

«В случае отказа в иске в соответствии с частью второй статьи 160 ГПК принятые меры обеспечения иска сохраняются до вступления решения в законную силу. Суд одновременно с вступлением в законную силу решения выносит определение об отмене обеспечения иска. При удовлетворении иска принятые меры по его обеспечению сохраняют свое действие до исполнения решения суда. Исполнительный лист по вопросу об отмене обеспечительных мер не выписывается.

Вопрос об отмене обеспечительных мер рассматривается судом в судебном заседании с составлением протокола судебного заседания и с извещением участвующих в деле лиц.»;

7. «О применении судами законодательства о возмещении морального вреда» от 27 ноября 2015 года № 7 (с изменениями и дополнениями, внесенным нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 31 марта 2017 года № 2):

1) по всему тексту слова «исковом заявлении», «исковых заявлений», «искового заявления», «Заявления», «заявления» заменить соответственно словами «иске», «исков», «иска», «Иски», «иска»;

2) в пункте 8 в абзаце третьем после слов «близких родственников» дополнить словами «, супруга/супруги»;

3) в пункте 9 в абзаце третьем после слова «родственников» дополнить словами «, супруга/супруги»;

4) в пункте 15:

в абзаце втором внесены изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

в абзаце третьем после слова «родственников» дополнить словами «, супруга/супруги»;

8. «О практике применения судами законодательства об усыновлении (удочерении) детей» от 31 марта 2016 года № 2 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 20 апреля 2018 года № 7; от 30 сентября 2021 года № 2):

1) по всему тексту внесены изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

2) в пункте 1:

после слов «Конституции Республики Казахстан» дополнить словами «(далее – Конституция)»;

слова «Конституционного Совета» заменить словами «Конституционного Суда»;

слова « , от 10 июля 2014 года № 787 «Об утверждении Правил назначения, возврата и размера единовременной денежной выплаты в связи с усыновлением ребенка-сироты и (или) ребенка, оставшегося без попечения родителей»» исключить;

3) пункт 2 изложить в следующей редакции:

«2. Дела об усыновлении (удочерении) ребенка и его отмене, признании усыновления (удочерения) недействительным рассматриваются и разрешаются специализированными межрайонными судами по делам несовершеннолетних (часть третья статьи 27 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан – далее ГПК) по месту жительства (нахождения) ребенка.

Специализированные межрайонные суды по делам несовершеннолетних рассматривают и разрешают гражданские дела по спорам, затрагивающим права и законные интересы несовершеннолетних.

По ходатайству законного представителя несовершеннолетнего лица, заявленному до окончания подготовки дела к судебному разбирательству, дела по заявлениям об усыновлении могут рассматриваться или могут быть переданы районному (городскому) суду по месту жительства (нахождения) ребенка, за исключением дел, подсудных районным (городским) судам, находящимся в пределах городов республиканского значения и столицы, областных центров (часть третья статьи 27 ГПК).

Граждане Республики Казахстан, постоянно проживающие за пределами территории Республики Казахстан, а также иностранные граждане, в том числе и в случаях, когда они постоянно проживают на территории Республики Казахстан, заявление об усыновлении подают в специализированный межрайонный суд по делам несовершеннолетних.

Следует иметь в виду, что лицо, обратившееся с заявлением об усыновлении, приобретает права законного представителя ребенка лишь после вступления решения суда об усыновлении ребенка в законную силу, за исключением случаев, когда заявитель является опекуном или попечителем, приемным родителем (приемными родителями), патронатным воспитателем или другим заменяющим законного представителя лицом, осуществляющим в соответствии с законодательством Республики Казахстан заботу, образование, воспитание, защиту прав и интересов ребенка (подпункт 12) пункта 1 статьи 1 Кодекса).»;

4) в пункте 3:

слова «исковому заявлению» заменить словом «иску»;

абзац пятый исключить;

5) в пункте 4 после слов «по делам особого производства, » дополнить словами «административных исков в рамках Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан,»;

6) пункт 8 дополнить абзацем восьмым следующего содержания:

«В силу статьи 95 Кодекса для усыновления ребенка, достигшего возраста десяти лет, необходимо его согласие, которое устанавливается судом в присутствии родителей либо других законных представителей ребенка, прокурора.»;

7) в пункте 15 в абзаце первом слова «В целях обеспечения охраняемой законом тайны усыновления суд» заменить словом «Суд»;

8) в пункте 20 слово «Заявление» заменить словом «Иск»;

9) пункт 21 дополнить абзацем седьмым следующего содержания:

«Согласно пункту 3 статьи 103 Кодекса, при рассмотрении дела о признании усыновления недействительным участие усыновителей, прокурора и представителя органа, осуществляющего функции по опеке или попечительству, обязательно.»;

10) в пункте 22 в абзаце втором слова «Министерства образования и науки Республики Казахстан» заменить словами «Министерства просвещения Республики Казахстан»;

11) в пункте 24 слова «Республики Казахстан» исключить;

9. «О судебной практике по спорам, вытекающим из договоров страхования» от 6 октября 2017 года № 8 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 20 апреля 2018 года № 7; от 29 сентября 2022 года № 8):

1) в пункте 1 после слов «О страховой деятельности» дополнить словами «(далее – Закон о страховой деятельности)»;

2) дополнить пунктом 2-1 следующего содержания:

«2-1. В соответствии с частью второй пункта 1 статьи 86 Закона о страховой деятельности страховой омбудсман осуществляет урегулирование разногласий между страхователями (застрахованными, выгодоприобретателями) и страховыми организациями, возникающих из договоров страхования.

При этом судам следует иметь в виду, что не все разногласия между страхователями (застрахованными, выгодоприобретателями) и страховыми организациями, возникающие из договоров страхования подлежат рассмотрению страховым омбудсманом.

Закон разграничивает субъектов обращения по видам страхования и ограничивает сумму их требований.

Так, физические лица и (или) субъекты малого предпринимательства, являющиеся страхователями (застрахованными, выгодоприобретателями), вправе обратиться к страховому омбудсману для урегулирования разногласий по всем видам страхования. Иные юридические лица могут

обратиться к страховому омбудсману только по классу (виду) обязательного страхования гражданско-правовой ответственности владельцев транспортных средств.

Сумма требований по разногласиям данных лиц не должна превышать десятикратный размер месячного расчетного показателя (далее – МРП).

Поскольку законодатель использует деление субъектов обращения на физические лица и (или) субъекты малого предпринимательства, а остальных субъектов обращения определяет как иные юридические лица, то, следовательно, при обращении индивидуального предпринимателя следует относить его к категории физических лиц, который может обратиться к страховому омбудсману по всем видам страхования, независимо от того, к какой категории субъектов предпринимательства он относится.

Лица, указанные в части второй пункта 1 статьи 86 Закона о страховой деятельности, являющиеся страхователями (застрахованными, выгодоприобретателями), а также страховщик вправе обратиться в суд в соответствии с законодательством Республики Казахстан после получения решения страхового омбудсмана. Приведенная норма свидетельствует о необходимости соблюдения вышеуказанными лицами порядка досудебного урегулирования спора.»;

3) дополнить пунктом 2-2 следующего содержания:

«2-2. В соответствии с пунктом 1 статьи 24 Предпринимательского кодекса в зависимости от среднегодовой численности работников и среднегодового дохода субъекты предпринимательства относятся к следующим категориям: субъекты малого предпринимательства, в том числе субъекты микропредпринимательства, субъекты среднего предпринимательства, субъекты крупного предпринимательства.

Предпринимательский кодекс определяет и цели, с учетом которых используется градация субъектов предпринимательства по категориям.

При этом для целей государственной статистики используется только критерий среднегодовой численности работников, тогда как для применения иных норм законодательства, к которым относится и применение Закона о страховой деятельности, используются два критерия: 1) среднегодовая численность работников и 2) среднегодовой доход.

Постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 декабря 2015 года № 1091 утверждены Правила ведения и использования реестра субъектов предпринимательства (далее - Правила).

Согласно пункту 3 Правил определение категории субъектов предпринимательства осуществляется в соответствии с критериями и их пороговыми значениями, указанными в статье 24 Предпринимательского кодекса, а также правилами расчета среднегодовой численности работников и среднегодового дохода субъектов предпринимательства, утверждаемых

Правительством Республики Казахстан. Формирование реестра осуществляется уполномоченным органом по предпринимательству.

Судам следует иметь в виду, что в соответствии с пунктом 16 Правил реестр является основным источником данных о категории субъектов предпринимательства для любых заинтересованных лиц, в том числе государственных органов.»;

4) в пункте 15 слова «Правилами дорожного движения и Основными положениями по допуску транспортных средств к эксплуатации (утверждёнными постановлением Правительства Республики Казахстан от 13 ноября 2014 года № 1196)» заменить словами «Правилами дорожного движения и Основными положениями по допуску транспортных средств к эксплуатации, перечня оперативных и специальных служб, транспорт которых подлежит оборудованию специальными световыми и звуковыми сигналами и окраске по специальным цветографическим схемам (утвержденными приказом Министра внутренних дел Республики Казахстан от 30 июня 2023 года № 534)»;

5) в пункте 16 слова «ста месячных расчетных показателей (далее – МРП)» заменить словами «ста МРП»;

6) пункт 17 изложить в следующей редакции:

«17. Порядок определения размера вреда, причиненного транспортному средству, установлен статьей 22 Закона о страховании ответственности владельцев транспортных средств и Правилами определения размера вреда.

Потерпевший (выгодоприобретатель), транспортному средству которого причинен вред, со дня представления им или страхователем (застрахованным) заявления об определении размера вреда, причиненного имуществу, сохраняет поврежденное имущество в таком состоянии, в какое оно пришло в результате транспортного происшествия, и предоставляет возможность страховщику произвести расчет размера вреда.

И только в случае, если страховщиком в установленный срок не будет определен размер вреда, то страхователь (застрахованный) либо потерпевший (выгодоприобретатель) или их представители могут воспользоваться услугами оценщика и начать восстановление (утилизацию) имущества.

В этом случае результат определения размера вреда, причиненного транспортному средству, произведенного оценщиком, принимается страховщиком для осуществления страховой выплаты потерпевшему (выгодоприобретателю) или его представителю.

Затраты на услуги оценщика, понесенные страхователем (застрахованным) либо потерпевшим (выгодоприобретателем) или их представителями, подлежат возмещению страховщиком вне зависимости от страховой выплаты.»;

7) пункт 18 изложить в следующей редакции:

«18. Согласно пункту 3 Правил определения размера вреда потерпевший (выгодоприобретатель) или их представитель в течение 3 (трех) рабочих дней со дня получения отчета о размере вреда указывает в полученном отчете отметку о согласии либо несогласии с результатами проведенного расчета размера вреда с указанием причин несогласия.

Оспаривание результатов расчета размера вреда потерпевшим (выгодоприобретателем) или их представителями осуществляется в порядке, предусмотренном статьей 29-1 Закона о страховании ответственности владельцев транспортных средств.»;

8) в пункте 19 в абзаце третьем предложение третье исключить;

9) в пункте 25 слова «о пенсионном обеспечении» заменить словами «о социальной защите»;

10) в пункте 26 после слов «бесплатной медицинской помощи» дополнить словами «и в систему обязательного социального медицинского страхования»;

11) пункт 35 изложить в следующей редакции:

«35. Выгодоприобретатель – это лицо, которое в соответствии с договором страхования или законодательными актами Республики Казахстан является получателем страховой выплаты.

По добровольным видам страхования выгодоприобретатель назначается страхователем. Если страхователь при этом не является застрахованным, то выгодоприобретателем должен быть застрахованный либо он назначается с письменного согласия застрахованного.

По договору добровольного страхования транспортного средства, приобретенного на заемные средства, выгодоприобретателем, как правило, назначается банк, являющийся одновременно залогодержателем по договору залога транспортного средства. Заемщик (залогодатель), являясь застрахованным, и присоединившись к договору добровольного страхования, выражает тем самым согласие с его условиями.

В силу пункта 2 статьи 306 ГК при наступлении страхового случая право требования по договору страхования заложенного имущества у залогодателя возникает только в случае отказа от него залогодержателя.

Следовательно, предъявляя иск о взыскании страховой выплаты, залогодатель (застрахованный) должен представить доказательства того, что банк отказался от своего права на получение страховой выплаты.»;

10. «О применении судами законодательства при разрешении споров, связанных с воспитанием детей» от 29 ноября 2018 года № 15 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 15 апреля 2021 года № 1):

1) по всему тексту слова «искового заявления», «исковое заявление» заменить соответственно словами «иска», «иск»;

2) в пункте 2 в абзаце четвертом слова «об определении места жительства ребенка, о порядке осуществления родительских прав родителем, проживающим отдельно от ребенка, о восстановлении в родительских правах, об ограничении родительских прав, об отмене последствий ограничения родительских прав, о возврате родителям, опекунам (попечителям), патронатному воспитателю ребенка, удерживаемого не на основании закона или судебного решения» заменить словами «об определении места жительства ребенка, в том числе при выезде ребенка с одним из родителей за пределы республики на постоянное место жительства; определении порядка общения родителя, близких родственников с ребенком, проживающим отдельно от них; отобрании ребенка, находящегося у других лиц, не на основании закона; о лишении (ограничении) и восстановлении (отмене ограничений) родительских прав»;

3) в пункте 8 в абзаце пятом слова «находящихся в трудной жизненной ситуации» заменить словами «нуждающихся в специальных социальных услугах»;

4) в пункте 10 слова «находящихся в трудной жизненной ситуации» заменить словами «нуждающихся в специальных социальных услугах»;

11. «О применении судами законодательства при рассмотрении дел, связанных с установлением происхождения ребенка» от 29 ноября 2018 года № 16:

1) по всему тексту слова «исковое заявление», «искового заявления» заменить соответственно словами «иск», «иска»;

2) в пункте 1:

в абзаце втором слова «районным (городским) судом и приравненным к ним судами (далее – районный суд)» заменить словами «специализированным межрайонным судом по делам несовершеннолетних»; абзац третий изложить в следующей редакции:

«Дела об установлении факта рождения ребенка конкретной женщиной, установлении факта признания отцовства или факта отцовства разрешаются специализированным межрайонным судом по делам несовершеннолетних в порядке особого производства по правилам, установленным главой 32 ГПК.»;

3) в пункте 3:

абзац второй изложить в следующей редакции:

«По ходатайству законных представителей несовершеннолетнего лица иски об установлении отцовства и о взыскании алиментов могут рассматриваться или могут быть переданы районному (городскому) суду по месту жительства (нахождения) ребенка, за исключением дел,

подсудных районным (городским) судам, находящимся в пределах городов республиканского значения и столицы, областных центров.»;

абзац третий исключить;

абзацы четвертый и пятый считать абзацами третьим и четвертым;

4) в пункте 10 абзац третий исключить;

5) в пункте 14 абзац третий изложить в следующей редакции:

«Если иск об оспаривании записи об отце (матери) ребенка в книге записей актов о рождении подан лицом, не относящимся к перечню лиц, указанных в пункте 1 статьи 51 Кодекса, судья отказывает в иске.»;

б) в пункт 18 внесены изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

7) в пункте 19:

в абзаце первом слова «для государственной регистрации установления отцовства» заменить словами «для внесения изменений, дополнений в актовую запись о государственной регистрации рождения в связи с установлением отцовства»;

абзац четвертый изложить в следующей редакции:

«Изменения, дополнения в актовую запись о государственной регистрации рождения ребенка при установлении отцовства вносятся на основании решения суда об установлении отцовства, а также установлении факта признания отцовства и факта отцовства (подпункт 3) пункта 1 статьи 192-1 Кодекса).»;

абзацы пятый и шестой исключить;

абзац седьмой считать абзацем пятым;

в абзаце седьмом слова «по указанному вопросу» исключить;

8) в пункте 20 слова «и аннулировании записи акта об установлении отцовства» исключить;

12. «О применении судами законодательства при рассмотрении дел, связанных с взысканием алиментов» от 29 ноября 2019 года № 6 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 15 апреля 2021 года № 1; от 30 сентября 2021 года № 2):

1) по всему тексту:

слова «исковое заявление», «искового заявления» заменить соответственно словами «иск», «иска»;

слова «нотариально удостоверенное», «нотариально удостоверенного» исключить;

2) пункт 2 изложить в следующей редакции:

«2. В соответствии с частью третьей статьи 27 ГПК иски о взыскании алиментов, об изменении размера алиментов, об освобождении от уплаты алиментов, от уплаты задолженности по алиментам, взыскиваемым на содержание несовершеннолетних детей, иные иски, связанные

с взысканием алиментов, в том числе иски об изменении, расторжении или признании недействительным соглашения об уплате алиментов подлежат рассмотрению и разрешению в специализированных межрайонных судах по делам несовершеннолетних.

В соответствии с частью четвертой статьи 30 ГПК иски о взыскании алиментов могут быть предъявлены истцом по месту своего жительства, за исключением исков по делам, подсудным районным (городским) судам, находящимся в пределах городов республиканского значения и столицы, областных центров.

Поскольку иски об увеличении размера алиментов, о взыскании неустойки в связи с несвоевременной уплатой алиментов вытекают из прав взыскателя на получение алиментов, то такие иски также могут быть предъявлены по выбору истца либо по месту своего жительства, либо по месту жительства ответчика, с соблюдением требований части третьей статьи 27 ГПК.

Иски лиц, обязанных уплачивать алименты, об освобождении от уплаты алиментов или от уплаты задолженности по алиментам подлежат рассмотрению по месту жительства ответчика, за исключением исков по делам, подсудным районным (городским) судам, находящимся в пределах городов республиканского значения и столицы, областных центров.»;

3) в пункте 4 в абзаце первом слова «, подлежащее удостоверению нотариально» исключить;

4) в пункте 5 абзац четвертый после слов «если ребенок рожден вне брака (супружества)» дополнить словами «до 25 ноября 2019 года»;

5) в пункте 6 абзац пятый исключить;

6) в пункте 9 абзац десятый исключить;

7) в пункте 12 в абзаце пятом слово «заявлению» заменить словом «искам»;

8) в пункте 15 в абзаце первом слово «инвалидами» заменить словами «лицами с инвалидностью»;

9) пункт 25 изложить в следующей редакции:

«25. Соглашение об уплате алиментов, заключенное во внесудебном порядке, составляется в письменном виде в форме:

соглашения об уплате алиментов – нотариусом;

соглашения об урегулировании спора (конфликта) – медиатором;

соглашения об урегулировании спора об уплате алиментов в порядке партисипативной процедуры – адвокатами, лицами, являющимися членами палаты юридических консультантов (статья 158 Кодекса)

Соглашение об уплате алиментов обязательно должно содержать размер, способ и порядок уплаты алиментов.

Согласно соглашению об уплате алиментов, алименты могут выплачиваться следующим способом:

в долях к заработку и (или) иному доходу лица, обязанного уплачивать алименты;

в твердой денежной сумме, выплачиваемой периодически;

в твердой денежной сумме, уплачиваемой единовременно;

путем предоставления имущества;

иными способами, относительно которых достигнуто соглашение (выполнение работ, оказание услуг и т.д.).

В соглашении об уплате алиментов может быть предусмотрено сочетание различных способов уплаты алиментов.

В силу пункта 1 статьи 159 Кодекса к заключению, исполнению, изменению, расторжению и признанию недействительным соглашения об уплате алиментов применяются нормы ГК, регулирующие заключение, исполнение, изменение, расторжение и признание недействительными гражданско-правовых сделок.

К правоотношениям об изменении и расторжении соглашения об уплате алиментов подлежат применению нормы пункта 2 статьи 401 ГК, согласно которому по требованию одной из сторон договор может быть изменен или расторгнут по решению суда только:

1) при существенном нарушении договора другой стороной;

2) в иных случаях, предусмотренных ГК, другими законодательными актами или договором.

Судам следует иметь в виду, что к иным случаям, предусмотренным законодательством, относятся положения пункта 3 статьи 159 Кодекса.

Так, в случае существенного изменения материального или семейного положения сторон и при недостижении соглашения об изменении или о расторжении соглашения об уплате алиментов заинтересованная сторона вправе обратиться в суд с иском об изменении или о расторжении этого соглашения.»;

10) в пункте 31 абзац первый изложить в следующей редакции:

«Размер задолженности по алиментам, уплачиваемым на несовершеннолетних детей в соответствии со статьей 139 Кодекса, определяется судебным исполнителем, исходя из заработной платы и иного дохода лица, обязанного уплачивать алименты, за период, в течение которого взыскание алиментов не производилось. В случаях, если лицо, обязанное уплачивать алименты, в этот период не работало или если не представлены документы, подтверждающие его заработную плату и иной доход, ежемесячные выплаты и (или) задолженность по алиментам определяются в соответствии с пунктом 3 статьи 99 Закона об исполнительном производстве из размера средней месячной заработной платы в Республике Казахстан на момент взыскания задолженности. Для должников, являющихся лицами с инвалидностью, ежемесячные выплаты или задолженность по алиментам определяются из их ежемесячной заработной

платы и иного дохода, а в случае, если они не работают, - из ежемесячных пособий и (или) социальных выплат, выплачиваемых из бюджетных средств и (или) Государственного фонда социального страхования.»;

11) в пункте 32 абзац пятый изложить в следующей редакции:

«Неустойка, установленная статьей 171 Кодекса, является специальной мерой семейно-правовой ответственности, гарантирующей осуществление прав нуждающихся членов семьи на получение содержания, и взыскивается в размере одной десятой процента от суммы невыплаченных алиментов за каждый день просрочки. Уменьшение размера неустойки за несвоевременную уплату алиментов на основании статьи 297 ГК не допускается.»;

12) в пункте 34 абзац первый изложить в следующей редакции:

«С учетом требований пункта 1 статьи 144 Кодекса при отсутствии соглашения об уплате алиментов каждый из родителей может быть привлечен судом к участию в несении дополнительных расходов, вызванных исключительными обстоятельствами.»;

13) в пункте 35 в абзаце третьем слова «, а также кратность, исходя из размера МРП» исключить.

2. Согласно статье 4 Конституции Республики Казахстан настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования, за исключением подпункта 2) пункта 9, который вводится в действие с 1 января 2024 года.

**Председатель Верховного Суда
Республики Казахстан**

А.Мерғалиев

**Судья Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г.Альмагамбетова

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ
№ 5 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ**

2023 жылғы 7 желтоқсан

Астана қаласы

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының
кейбір нормативтік қаулыларына
әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнама бойынша
өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы**

1. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының мына нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізілсін:

1. «Кәсіпкерлік немесе өзге де қызметті лицензиясыз жүзеге асыру кезінде тапқан табысты алу жөніндегі заңнаманы соттардың қолдануы туралы» 2004 жылғы 18 маусымдағы № 4 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2016 жылғы 25 қарашадағы № 11 нормативтік қаулысымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 1-тармақтың бірінші абзацындағы «26)» деген цифрлар «27)» деген цифрлармен ауыстырылсын;

2) 7-тармақтың бірінші абзацындағы «, мұнай және газ» деген сөздер «саласындағы, көмірсутектер» деген сөздермен ауыстырылсын;

3) 8-тармақтың үшінші абзацындағы «2000 жылғы 30 қарашадағы № 109-II» деген сөздер «2018 жылғы 10 қаңтардағы № 133-VI» деген сөздермен ауыстырылсын;

2. «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдану туралы» 2012 жылғы 9 сәуірдегі № 1 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 3; 2016 жылғы 25 қарашадағы № 11 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 1-тармақтың төртінші абзацындағы «, мамандандырылған әкімшілік немесе аудандық сотқа» деген сөздер алып тасталсын;

2) мынадай мазмұндағы 4-1-тармақпен толықтырылсын:

«4-1. Күштеп әкелу туралы ұйғарым шығарылғанға дейін сот, іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын орган адамның келмеу себептерін (шақыру қағазын табыс ету туралы қолхаттың болуын, адамды хабардар етуді ӘҚБтК-нің 743-бабында санамаланған тәсілдермен растайтын өзге де дәлелдемелер), келмеудің дәлелді себептерінің бар екендігін куәландыратын құжаттарды тексеруге міндетті.

Күштеп әкелу туралы ұйғарымда ӘҚБтК-нің 822-бабы бірінші бөлігінің 1), 2), 3), 5), 6), 7) және 8) тармақшаларында көрсетілген мәліметтер, сондай-ақ іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шарасын қолдану негіздері қамтылуы тиіс.

Күштеп әкелу туралы ұйғарымды орындауды уәкілетті органның лауазымды адамы ұйғарымда баяндалған күштеп әкелу жүзеге асырылатын адам туралы мәліметтерге сәйкес жүзеге асырады. Күштеп әкелу туралы ұйғарымды орындау мүмкін болмаған жағдайда (мысалы, осы адамды немесе оның болатын жерін анықтауға мүмкіндік беретін мәліметтердің болмауы) лауазымды адам бұл туралы күштеп әкелу туралы ұйғарым шығарған сотқа не мемлекеттік органға (лауазымды адамға) дереу хабарлауға міндетті.

Күштеп әкелу түнгі уақытта жүргізілмейді.

Тиісті медициналық қорытындымен куәландыруға жататын денсаулық жағдайы бойынша өзінің жатқан орнынан кете алмайтын немесе кетпеуге тиіс адамдар күштеп әкелінуге жатпайды.»;

3) 8-тармақ мынадай мазмұндағы үшінші және төртінші абзацтармен толықтырылсын:

«Көліктегі, жол шаруашылығындағы әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша алынған құжаттар іс бойынша қабылданған қаулы орындалғанға дейін оны алып қоюды жүргізген органда сақталады. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істің материалдарына жүргізуші куәлігінің көшірмесі (жүргізуші куәлігінің нысанына қарамастан) қоса тіркелуге тиіс.

Көлік құралдарының мемлекеттік тіркеу нөмірі белгілерін алып қою ӘҚБтК-нің 797-бабы бірінші бөлігінің 3) тармақшасында көрсетілген бұзушылықтар жасалған кезде ӘҚБтК-нің 795-бабының талаптарын сақтай отырып жүргізіледі. Әкімшілік айыппұлды өндіріп алу туралы қаулыны орындау мақсатында көлік құралдарының мемлекеттік тіркеу нөмірі белгілерін алып қоюды жүргізуге тыйым салынады.»;

4) 10-тармақта:

бірінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«ӘҚБтК-нің 797-бабының бірінші бөлігінде көрсетілген әкімшілік құқық бұзушылықтар жасалған кезде көрсетілген баптың екінші бөлігінде аталған уәкілетті лауазымды адам көлік құралдарын, кемелерді, оның ішінде шағын көлемді кемелерді уақытша сақтау үшін оларды арнаулы алаңдарға, тұрақтарға немесе стационарлық көліктік бақылау бекетіне іргелес жатқан алаңдарға жеткізу, оның ішінде басқа да көлік құралын (эвакуаторды), кемені немесе шағын көлемді кемені пайдалана отырып жеткізу арқылы, кідірту себептері жойылғанға дейін кідіртуге, жеткізуге және пайдалануға тыйым салуға құқылы.»;

үшінші абзацтағы «арызы бойынша» деген сөздер алып тасталсын;

3. «Соттардың Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің Жалпы бөлігінің нормаларын қолдануының кейбір мәселелері туралы» 2016 жылғы 22 желтоқсандағы № 12 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2019 жылғы 31 мамырдағы № 3 нормативтік қаулысымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) мынадай мазмұндағы 6-1 және 6-2-тармақтармен толықтырылсын:

«6-1. ӘҚБтК-нің 45-бабының бірінші, екінші бөліктеріне сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық жасау құралын не нысанасын, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық жасау салдарынан алынған мүлікті тәркілеу оларды заңнамада белгіленген тәртіппен мемлекет меншігіне мәжбүрлеп өтеусіз айналдырудан тұрады. Егер ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінде өзгеше көзделмесе, құқық бұзушының меншігі болып табылатын зат қана тәркілеуге жатады.

Тәркілеу адам әкімшілік жауаптылыққа тартылатын ӘҚБтК бабының санкциясы әкімшілік жазаның қосымша шарасы ретінде көздеген жағдайларда ғана қолданылатынын соттардың ескергені жөн.

6-2. Әкімшілік құқық бұзушылық жасау құралының не нысанасының, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық жасау салдарынан алынған мүліктің ӘҚБтК-нің 766-бабы 7) тармақшасы ережелерінің негізінде тәркілеу нысанасына қатыстылығы оның әкімшілік құқық бұзушылық құрамын дәлелдеу нысанасына кіретін мән-жайлармен байланысын білдіретінін ескеру қажет. Әкімшілік құқық бұзушылық жасау құралы не нысанасы болып табылған затты, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық жасау салдарынан алынған мүлікті тәркілеу туралы мәселені шешкен кезде соттар міндетті түрде осы мүліктің тиесілігін негіздейтін дәлелдемелерді, әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамға осы заттар мен мүліктің және мүлік сатылып алынған қаражаттың шығу тегін тексеруге тиіс. Контрабанда заттары тиістілігіне қарамастан тәркіленуге жатады. Егер іс бойынша әкімшілік құқық бұзушылық жасау құралы не заттары, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық жасау салдарынан алынған мүлік белгіленбесе, тәркілеу, оның ішінде ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің осы қосымша жаза түрін міндетті түрде қолдануды көздейтін баптарына қолданылмайды.

Әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамға тиесілі емес заттарды немесе мүлікті тәркілеу туралы мәселені шешкен кезде сот олардың тиесілігін, меншік иесінің оның мүлкін құқыққа қайшы мақсаттарда пайдалану туралы хабардар болуын айқындауға және олардың анықталуына қарай шешім қабылдауға тиіс. Егер мүліктің меншік иесі өзінің мүлкін басқа адамдардың пайдалануының құқыққа қайшы мақсаттары туралы білмесе және біле алмаса, онда мұндай мүлік тәркіленуге жатпайды.»;

2) 7-тармақтың бірінші абзацындағы екінші сөйлем алып тасталсын;

3) 10-тармақтың екінші абзацындағы екінші сөйлем алып тасталсын;

4) 11-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«11. ӘҚБтК-нің 33-бабының үшінші бөлігіне сәйкес заңды тұлғаның әкімшілік құқық бұзушылықтар жасаған және дербес салық төлеушілер болып табылатын құрылымдық бөлімшелері (қаржы ұйымдарын қоспағанда) заңды тұлғалардың жауапкершілігі көзделген ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің тиісті баптары бойынша құқық бұзушылықтар жасағаны

үшін заңды тұлғалар ретінде жалпы негіздерде әкімшілік жауаптылықта болады.

Соттар салықтың жекелеген түрлері бойынша Салық кодексінде заңды тұлғаның салық заңнамасында көзделген шарттар мен рәсімдерді сақтай отырып, құрылымдық бөлімшені өз шешімімен дербес салық төлеуші деп тану құқығы көзделгенін есте ұстағандары жөн.

Салық кодексінің 490-бабының 1-тармағына сәйкес, егер Салық кодексінің 490-бабында өзгеше белгіленбесе, меншік құқығында салық салу объектілері бар жеке тұлғалар және меншік, шаруашылық жүргізу немесе жедел басқару құқығында салық салу объектілері бар заңды тұлғалар көлік құралдары салығын төлеушілер болып табылады. Заңды тұлға өз шешімімен өзінің құрылымдық бөлімшесін Қазақстан Республикасының көлік туралы заңнамасына сәйкес осындай құрылымдық бөлімшеге тіркелген көлік құралдары бойынша көлік құралдары салығын өз бетінше төлеуші деп тануға құқылы.

Баяндалған норманы ескере отырып, заңды тұлғаның құрылымдық бөлімшесі заңды тұлға өзінің шешімімен заңнамада белгіленген тәртіппен құрылымдық бөлімшеге тіркелген көлік құралдарына салық төлеуші деп таныған жағдайда, көлік құралдарына салынатын салық бойынша әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін әкімшілік жауаптылыққа жатады. Мұндай шешімнің салық заңнамасының талаптарына сәйкес күшіне енуі де құқықтық маңызға ие.

Сонымен қатар салықтың жекелеген түрлері бойынша салық төлеушіні айқындайтын Салық кодексі нормаларының қолданылуына байланысты тек заңды тұлға ғана әкімшілік жауаптылықта болады, осылайша Салық кодексінің 222-бабының 1-тармағына сәйкес заңды тұлғалар корпоративтік табыс салығын төлеушілер болып табылады.

Дербес салық төлеуші болып табылмайтын заңды тұлғаның құрылымдық бөлімшесінің құқыққа қарсы іс-әрекет жасауы, егер бұрын ӘҚБтК-нің 61-бабында көзделген мерзім ішінде заңды тұлға өзінің басқа құрылымдық бөлімшесі осындай құқыққа қарсы іс-әрекет жасағаны үшін жауапқа тартылса, қайталама деп есептелуі тиіс.»;

5) мынадай мазмұндағы 12-1-тармақпен толықтырылсын:

«12-1. Әскери қызметшілер мен әскери жиында жүрген әскери міндеттілер ӘҚБтК-нің 32-бабының бірінші бөлігінде көзделген жағдайларды қоспағанда, қызметтік міндеттерін атқару кезінде жасаған әкімшілік құқық бұзушылықтары үшін тәртіптік жарғы бойынша жауаптылықта болады. Осы адамдар құқық бұзушылықты қызметтік міндеттерін атқармаған (демалыста болған, әскери бөлім орналасқан жерден сейілдемеге шыққан және т.б.) кезде жасағанда жоғарыда аталған адамдар ӘҚБтК-нің 32-бабының екінші және үшінші бөліктерінде көзделген әкімшілік жаза қолданудағы шектеулермен жалпы негіздерде әкімшілік жауаптылыққа тартылуға жатады.

Арнаулы мемлекеттік және құқық қорғау органдары қызметкерлерінің қызметтік міндеттерін атқару кезінде жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтар үшін жауаптылығы тиісті органдарда қызмет өткеру тәртібін регламенттейтін нормативтік құқықтық актілерге сәйкес айқындалады.

ӘҚБтК-нің 32-бабының екінші бөлігінде көзделген мән-жайлар болған кезде, сондай-ақ құқық бұзушылықты қызметтен тыс жерде жасаған кезде, жоғарыда аталған адамдар оларға атыс және суық қаруды алып жүру мен сақтау құқығынан айыру және әкімшілік қамаққа алу түрінде әкімшілік жазалар қолдануға тыйым салуды сақтай отырып, жалпы негіздерде жауапты болады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде, егер ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігі бабының санкциясымен әкімшілік қамаққа алу түріндегі баламасыз жазаны ғана қолдану көзделсе (ӘҚБтК-нің 652-бабын қоспағанда), соттың ӘҚБтК-нің 32-бабының бірінші бөлігінде аталған адамға қатысты іс бойынша іс жүргізуді тоқтататынын ескергені жөн.

Осы адамға қатысты құқық бұзушылық туралы материалдар оны тәртіптік жауаптылыққа тарту туралы мәселені шешу үшін тиісті органдарға жолданады, бұл туралы сот қаулысының қарар бөлігінде көрсетіледі.»;

6) 13-тармақта:

мынадай мазмұндағы екінші абзацпен толықтырылсын:

«ӘҚБтК-нің кейбір баптарының санкциялары бірнеше қосымша әкімшілік жазаны көздейді. Соттар ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің ережелерінен Жалпы бөлім нормаларының басымдығын ескеруі және ӘҚБтК-нің 55-бабының үшінші, төртінші бөліктерінің ережелерін ескере отырып, бір қосымша әкімшілік жазаны таңдауды қаулыда уәждеуі тиіс.»;

екінші абзац үшінші абзац болып саналсын;

7) 14-1-тармақтың екінші абзацындағы «23» деген цифрлар «24» деген цифрлармен ауыстырылсын;

8) 16-тармақта:

бірінші абзацтағы үшінші сөйлемдегі «курьердің» деген сөз «электрондық құжат айналымы арқылы» деген сөздермен толықтырылсын;

мынадай мазмұндағы үшінші және төртінші абзацтармен толықтырылсын:

«Әкімшілік құқық бұзушылық үшін әкімшілік жаза қолдану мерзімінің өтуі өзіне қатысты іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адамды күштеп әкелу туралы ұйғарым шығарылған кезден бастап тоқтатыла тұрады. Бұл мерзімді есептеу әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамды күштеп әкелу туралы ұйғарымды орындайтын органға (лауазымды адамға) іс жүзінде жеткізген кезден бастап қайта басталады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын орган (лауазымды адам) ӘҚБтК-нің 785-бабының бірінші бөлігіне сәйкес істі уақытылы және дұрыс қарауды қамтамасыз ету мақсатында істі сотқа жібергенге дейін, егер орган (лауазымды адам)

күштеп әкелу туралы ұйғарым шығаруға құқылы болған жағдайда, келуден жалтарған, оларға қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған ӘҚБтК-нің 744-бабының үшінші бөлігінде аталған адамдарды (кәмелетке толмағандарды қоспағанда) күштеп әкелу туралы ұйғарым шығарады. Органның (лауазымды адамның) іс жүргізуіндегі іс бойынша әкімшілік құқық бұзушылық үшін әкімшілік жаза қолдану мерзімінің өтуі осы адамдарды күштеп әкелу туралы ұйғарым шығарылған кезден бастап тоқтатыла тұрады. ӘҚБтК-нің 744-бабының үшінші бөлігінде аталған адамдар органға (лауазымды адамға) іс жүзінде жеткізілген кезден бастап осы мерзімді есептеу қайта басталады және іс сотқа жіберіледі.»;

9) 17-тармақтың екінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«17. Әкімшілік құқық бұзушылықты қылмыстық құқық бұзушылық ретінде дұрыс сараламау әкімшілік құқық бұзушылық оқиғасының орын алмағанын білдірмейді. Осыған орай адамға қатысты қылмыстық істі тоқтату туралы қаулы шығарылғаннан кейін, адамды әкімшілік жауаптылыққа тарту мәселесін шешу кезінде соттар әкімшілік жауаптылыққа тартудың ескіру мерзімдерін есептеу туралы ережелерді қолдануы тиіс.

ӘҚБтК-нің 62-бабының алтыншы бөлігіне сәйкес құқық бұзушының әрекеттерінде әкімшілік құқық бұзушылық белгілері болған кезде қылмыстық іс тоқтатылған жағдайда, тұлға оны тоқтату туралы шешім келіп түскен күннен бастап үш айдан кешіктірілмей әкімшілік жауаптылыққа тартылуы мүмкін.

Бұл мерзімді есептеу әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасауға құқығы бар органның (лауазымды адамның) қылмыстық істі тоқтату туралы қаулысын алған кезден басталады (органның тиісті хат-хабарларының тізілімінде тіркелген күні).»;

10) мынадай мазмұндағы 18-2-тармақпен толықтырылсын:

«18-2. ӘҚБтК-нің 741, 742-баптарында көзделген мән-жайлардан басқа, әкімшілік жауаптылықтан босату институттарының бірі маңызы аз әкімшілік құқық бұзушылық болып табылады.

Әкімшілік жауаптылықтан босату үшін осы негізді қолдану тек әкімшілік құқық бұзушылықтардың материалдық құрамдарымен ғана шектелмейді және тек жеке тұлғаларға ғана емес, заңды тұлғаларға да қатысты болуы мүмкін.

Құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болған жағдайда адамды әкімшілік жауаптылықтан босату кезінде заң шығарушы ӘҚБтК-нің 64-1-бабына ескертпеде айқындаған өлшемшарттарды негізге алу, атап айтқанда: әкімшілік құқық бұзушылық жасаудың мән-жайларын, оның ішінде құқық бұзушының жеке басын, қолсұғушылық объектісін, ал келтірілген зиян болған кезде оның мөлшерін ескеру қажет.»;

11) мынадай мазмұндағы 20-1-тармақпен толықтырылсын:

«20-1. Егер ӘҚБтК-нің 57-бабында көрсетілген мән-жай ӘҚБтК-нің Ерекше бөлігінің тиісті бабында әкімшілік құқық бұзушылық құрамының

біліктілік белгісі ретінде көзделсе, ол жауаптылықты ауырлататын мән-жай ретінде қайта ескерілмейді.»;

12) 22-тармақтың екінші абзацындағы «440 (төртінші және бесінші бөліктерінде)» деген сөздер «440 (үшінші бөлігінде)» деген сөздермен ауыстырылсын;

4. «Әкімшілік құқық бұзушылық жөніндегі іс бойынша соттың қаулысы туралы» 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 5:

1) 7-тармақта:

бесінші абзацтағы «Заңының» деген сөзден кейін «(бұдан әрі – Құжаттар туралы заң)» деген сөздермен толықтырылсын;

мынадай мазмұндағы жетінші абзацпен толықтырылсын:

«Құжаттар туралы заңның 6-бабының 4-тармағына сәйкес жеке және заңды тұлғаларға цифрлық құжаттар сервисі арқылы пайдаланылатын және берілетін жеке басты куәландыратын құжаттардың қағаз жеткізгіштегі құжаттармен мәні бірдей.»;

2) 13-тармақтағы екінші абзац алып тасталсын;

3) 18-тармақтағы «ілеспе жүкқұжатты,» деген сөздер алып тасталсын;

4) 22-тармақтағы «Әкімшілік іс жүргізу» деген сөздер «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу» деген сөздермен ауыстырылсын;

5) 23-тармақтың бірінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған адамға салынған әкімшілік айыппұлдың мөлшерін ӘҚБтК-нің 829-11-бабының екінші бөлігі негізінде қысқарту құқығы көзделген. Бұл нормада қысқартудың төменгі шегі жоқ, алайда қысқартудың шектеуші жоғарғы шегін (әкімшілік айыппұлдың жалпы сомасының отыз пайызынан асырмай) сақтау міндетті екендігін соттардың ескергені жөн.»;

6) 32-тармақтағы «2018 жылғы 1 қыркүйектен бастап қолданысқа енгізілетін 30-тармақтың төртінші абзацын қоспағанда,» деген сөздер алып тасталсын.

2. Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

А. Мерғалиев

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г. Әлмағамбетова

**НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 5
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

7 декабря 2023 года

город Астана

**О внесении изменений и дополнений в некоторые
нормативные постановления
Верховного Суда Республики Казахстан
по законодательству об административных правонарушениях**

1. Внести изменения и дополнения в следующие нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан:

1. «О применении судами законодательства об изъятии дохода, полученного при осуществлении предпринимательской или иной деятельности без лицензии» от 18 июня 2004 года № 4 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 25 ноября 2016 года № 11):

- 1) в пункте 1 в абзаце первом цифры «26)» заменить цифрами «27)»;
- 2) в пункте 7 в абзаце первом слова «нефти и газа» заменить словами «в сфере углеводородов»;
- 3) в пункте 8 в абзаце третьем слова «от 30 ноября 2000 года № 109-П» заменить словами «от 10 января 2018 года № 133-VI»;

2. «О применении мер обеспечения производства по делам об административных правонарушениях» от 9 апреля 2012 года № 1 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 24 декабря 2014 года № 3; от 25 ноября 2016 года № 11):

1) в пункте 1 в абзаце четвертом слова «специализированный административный суд или районный» исключить;

2) дополнить пунктом 4-1 следующего содержания:

«4-1. До вынесения определения о приводе суд, орган осуществляющий производство по делу, обязаны проверить причины неявки лица (наличие расписки о вручении повестки, иные доказательства, подтверждающие извещение лица способами, перечисленными в статье 743 КоАП), документы, свидетельствующие о наличии уважительных причин неявки).

Определение о приводе должно содержать сведения, указанные в подпунктах 1), 2), 3), 5), 6), 7) и 8) части первой статьи 822 КоАП, а также основания применения меры обеспечения производства по делу.

Исполнение определения о приводе осуществляется должностным лицом уполномоченного органа в соответствии со сведениями о лице, в отношении которого осуществляется привод, изложенными в определении.

В случае невозможности исполнения определения о приводе (например, отсутствие сведений, позволяющих установить это лицо или место его пребывания) должностное лицо обязано незамедлительно известить об этом суд либо государственный орган (должностное лицо), вынесшие определение о приводе.

Привод не может производиться в ночное время.

Не подлежат приводу лица, которые по состоянию здоровья не могут или не должны оставлять место своего пребывания, что подлежит удостоверению соответствующим медицинским заключением.»;

3) пункт 8 дополнить абзацами третьим и четвертым следующего содержания:

«По делам об административных правонарушениях на транспорте, в дорожном хозяйстве изъятые документы хранятся в органе, производившем его изъятие, до исполнения принятого по делу постановления. К материалам дела об административном правонарушении должна быть приобщена копия водительского удостоверения (независимо от формы водительского удостоверения).

Изъятие государственных регистрационных номерных знаков транспортных средств производится с соблюдением требований статьи 795 КоАП при совершении нарушений, указанных в подпункте 3) части первой статьи 797 КоАП. Запрещается производить изъятие государственных регистрационных номерных знаков транспортных средств с целью исполнения постановления о взыскании административного штрафа.»;

4) в пункте 10:

абзац первый изложить в следующей редакции:

«При совершении административных правонарушений, указанных в части первой статьи 797 КоАП, уполномоченные должностные лица, перечисленные в части второй указанной статьи, вправе задерживать, доставлять и запрещать эксплуатацию транспортных средств, судов, в том числе маломерных судов, путем доставки их для временного хранения на специальные площадки, стоянки или площадки, прилегающие к стационарному посту транспортного контроля, в том числе с использованием другого транспортного средства (эвакуатора), судна или маломерного судна, до устранения причин задержания.»;

в абзаце третьем слова «по заявлению» исключить;

3. «О некоторых вопросах применения судами норм Общей части Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях» от 22 декабря 2016 года № 12 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативным постановлением Верховного Суда Республики Казахстан от 31 мая 2019 года № 3):

1) дополнить пунктами 6-1 и 6-2 следующего содержания:

«6-1. В соответствии с частями первой, второй статьи 45 КоАП, конфискация орудия либо предмета совершения административного правонарушения, а также имущества, полученного вследствие совершения административного правонарушения, состоит в принудительном безвозмездном обращении их в собственность государства в установленном законодательством порядке. Конфискации подлежит лишь предмет, являющийся собственностью нарушителя, если иное не предусмотрено Особенной частью КоАП.

Судам следует иметь в виду, что конфискация может применяться только в тех случаях, когда санкция статьи КоАП, по которой лицо привлекается к административной ответственности, предусматривает ее в качестве дополнительной меры административного взыскания.

6-2. Необходимо учитывать, что относимость орудия либо предмета совершения административного правонарушения, а также имущества, полученного вследствие совершения административного правонарушения, к предметам конфискации на основании положений подпункта 7) статьи 766 КоАП означает его связь с обстоятельствами, входящими в предмет доказывания состава административного правонарушения. При решении вопроса о конфискации предмета, явившегося орудием либо предметом совершения административного правонарушения, а также имущества, полученного вследствие совершения административного правонарушения, суды в обязательном порядке должны проверять доказательства, которые обосновывают принадлежность этого имущества лицу, привлекаемому к административной ответственности, происхождение данных предметов, имущества и средств, на которые оно приобретено. Предметы контрабанды, вне зависимости от их принадлежности, подлежат конфискации. Если по делу не установлены орудия либо предметы совершения административного правонарушения, а также имущество, полученное вследствие совершения административного правонарушения, конфискация не применяется, в том числе по статьям Особенной части КоАП, предусматривающим обязательное наложение данного вида дополнительного взыскания.

При решении вопроса о конфискации предметов или имущества, не принадлежащих лицу, привлекаемому к административной ответственности, суд должен определить их принадлежность, осведомленность собственника об использовании его имущества в противоправных целях и, в зависимости от установленного, принять решение. Если собственник имущества не знал и не должен был знать о противоправных целях использования его имущества другими лицами, то такое имущество не подлежит конфискации.»;

- 2) в пункте 7 в абзаце первом предложение второе исключить;
- 3) в пункте 10 в абзаце втором предложение второе исключить;
- 4) пункт 11 изложить в следующей редакции:

«11. В соответствии с частью третьей статьи 33 КоАП структурные подразделения юридического лица, совершившие административные правонарушения и являющиеся самостоятельными налогоплательщиками (за исключением финансовых организаций), несут административную ответственность на общих основаниях как юридические лица за совершение правонарушений по соответствующим статьям Особенной части КоАП, где предусмотрена ответственность юридических лиц.

Судам следует иметь в виду, что Налоговым кодексом по отдельным видам налогов предусмотрено право юридического лица своим решением при соблюдении условий и процедуры, предусмотренной налоговым законодательством.

В соответствии с пунктом 1 статьи 490 Налогового Кодекса плательщиками налога на транспортные средства являются физические лица, имеющие объекты налогообложения на праве собственности, и юридические лица, имеющие объекты налогообложения на праве собственности, хозяйственного ведения или оперативного управления, если иное не установлено статьей 490 Налогового кодекса. Юридическое лицо своим решением вправе признать самостоятельным плательщиком налога на транспортные средства свое структурное подразделение по транспортным средствам, зарегистрированным за таким структурным подразделением в соответствии с законодательством Республики Казахстан о транспорте.

С учетом изложенной нормы, структурное подразделение юридического лица подлежит административной ответственности за совершение административного правонарушения по налогу на транспортные средства при условии, что юридическое лицо своим решением признало это структурное подразделение плательщиком налога на транспортные средства, зарегистрированные за структурным подразделением в установленном законодательством порядке. Правовое значение имеет и вступление такого решения в силу в соответствии с требованиями налогового законодательства.

Вместе с тем, по отдельным видам налогов административную ответственность несет только юридическое лицо в силу действия норм Налогового кодекса, определяющих плательщика налога, так согласно пункту 1 статьи 222 Налогового кодекса плательщиками корпоративного подоходного налога являются юридические лица.

Совершение противоправного деяния структурным подразделением юридического лица, не являющимся самостоятельным налогоплательщиком, следует считать повторным, если ранее в течение срока, предусмотренного статьей 61 КоАП, юридическое лицо привлекалось к ответственности за совершение такого же противоправного деяния другим своим структурным подразделением.»;

5) дополнить пунктом 12-1 следующего содержания:

«12-1. Военнослужащие и находящиеся на воинских сборах военнообязанные несут ответственность за совершение административных правонарушений при исполнении служебных обязанностей по дисциплинарному уставу, за исключением случаев, предусмотренных частью первой статьи 32 КоАП. При совершении указанными лицами правонарушения не при исполнении служебных обязанностей (нахождении в отпуске, в увольнении из расположения воинской части и т.д.), такие лица подлежат привлечению к административной ответственности на общих основаниях, с ограничениями в наложении административного взыскания, предусмотренными частями второй и третьей статьи 32 КоАП.

Ответственность сотрудников специальных государственных и правоохранительных органов за административные правонарушения, совершенные при исполнении служебных обязанностей, определяется в соответствии с нормативными правовыми актами, регламентирующими порядок прохождения службы в соответствующих органах.

При наличии обстоятельств, предусмотренных частью второй статьи 32 КоАП, а также при совершении правонарушения вне службы, вышеуказанные лица несут ответственность на общих основаниях, с соблюдением запрета наложения на них административных взысканий в виде лишения права ношения и хранения огнестрельного и холодного оружия и административного ареста.

Следует иметь в виду, что при рассмотрении дела об административном правонарушении, если санкцией статьи Особенной части КоАП предусмотрено применение только безальтернативного взыскания в виде административного ареста (за исключением статьи 652 КоАП), то суд прекращает производство по делу в отношении лица, указанного в части первой статьи 32 КоАП.

Материалы о правонарушении в отношении данного лица направляются соответствующим органам для решения вопроса о привлечении его к дисциплинарной ответственности, о чем указывается в резолютивной части постановления суда.»;

б) в пункте 13:

дополнить абзацем вторым следующего содержания:

«Санкции некоторых статей КоАП предусматривают несколько дополнительных административных взысканий. Судам следует учитывать приоритет норм Общей части над положениями Особенной части КоАП и мотивировать в постановлении выбор одного дополнительного административного взыскания с учетом положений частей третьей, четвертой статьи 55 КоАП.»;

абзац второй считать абзацем третьим;

7) в пункте 14-1 в абзаце втором цифры «23» заменить цифрами «24»;

8) в пункте 16:

в абзаце первом предложение третье после слов «получение курьером,» дополнить словами «посредством электронного документооборота , »;

дополнить абзацами третьим и четвертым следующего содержания:

«Течение срока наложения административного взыскания за административное правонарушение приостанавливается с момента вынесения определения о приводе лица, в отношении которого ведется производство по делу. Исчисление этого срока возобновляется с момента фактического доставления лица, привлекаемого к административной ответственности, в орган (к должностному лицу), исполняющий определение о приводе.

Орган (должностное лицо), осуществляющее производство по делу об административном правонарушении, в силу части первой статьи 785 КоАП, до направления дела в суд, в целях обеспечения своевременного и правильного рассмотрения дела выносит определение о приводе уклоняющихся от явки лиц, указанных в части 3 статьи 744 КоАП (за исключением несовершеннолетних), в отношении которых возбуждено дело об административном правонарушении в случае, если орган (должностное лицо) вправе выносить определение о приводе. По делу, находящемуся в производстве органа (должностного лица), течение срока наложения административного взыскания за административное правонарушение приостанавливается с момента вынесения определения о приводе данных лиц. С момента фактического доставления лиц, указанных в части третьей статьи 744 КоАП, в орган (к должностному лицу) исчисление этого срока возобновляется и дело направляется в суд.»;

9) пункт 17 изложить в следующей редакции:

«17.Неправильная квалификация административного правонарушения, как уголовного правонарушения, не означает, что событие административного правонарушения не имело место. В этой связи при решении вопроса о привлечении лица к административной ответственности после вынесения в отношении него постановления о прекращении уголовного дела суды должны применять положения об исчислении сроков давности привлечения к административной ответственности.

Согласно части шестой статьи 62 КоАП в случае прекращения уголовного дела при наличии в действиях нарушителя признаков административного правонарушения лицо может быть привлечено к административной ответственности не позднее трех месяцев со дня поступления решения о его прекращении.

Исчисление этого срока начинается с момента получения постановления о прекращении уголовного дела органом (должностным лицом), имеющим право составлять протокол об административном

правонарушении (дата регистрации в реестре соответствующей корреспонденции органа).»;

10) дополнить пунктом 18-2 следующего содержания:

«18-2. Одним из институтов освобождения от административной ответственности, помимо обстоятельств, предусмотренных статьями 741, 742 КоАП, является малозначительность административного правонарушения.

Применение данного основания для освобождения от административной ответственности не ограничивается только материальными составами административных правонарушений и возможно не только в отношении физических лиц, но и в отношении юридических лиц.

При освобождении лица от административной ответственности при малозначительности правонарушения следует исходить из критериев, определенных законодателем в примечании к статье 64-1 КоАП, а именно: учитывать обстоятельства совершения административного правонарушения, в том числе личность правонарушителя, объект посягательства, при наличии вреда - его размер.»;

11) дополнить пунктом 20-1 следующего содержания:

«20-1. Если обстоятельство, указанное в статье 57 КоАП, предусмотрено соответствующей статьей Особенной части КоАП в качестве квалифицирующего признака состава административного правонарушения, оно не может повторно учитываться как обстоятельство, отягчающее ответственность.»;

12) в пункте 22 в абзаце втором слова «440 (частями четвертой и пятой)» заменить словами «440 (частью третьей)»;

4. «О постановлении суда по делу об административном правонарушении» от 20 апреля 2018 года № 5:

1) в пункте 7:

в абзаце пятом после слов «О документах, удостоверяющих личность» дополнить словами «(далее - Закон о документах)»;

дополнить абзацем седьмым следующего содержания:

«В соответствии с пунктом 4 статьи 6 Закона о документах, документы, удостоверяющие личность, используемые и представляемые физическим и юридическим лицам посредством сервиса цифровых документов, равнозначны документам на бумажном носителе.»;

2) в пункте 13 абзац второй исключить;

3) в пункте 18 слова «сопроводительной накладной,» исключить;

4) в пункте 22 слова «административного производства» заменить словами «производства по делу об административном правонарушении»;

5) в пункте 23 абзац первый изложить в следующей редакции:

«На основании части второй статьи 829-11 КоАП предусмотрено право на сокращение размера административного штрафа, наложенного на лицо, в отношении которого возбуждено дело об административном правонарушении. Судам следует иметь в виду, что данная норма не содержит нижнего предела сокращения, однако соблюдение ограничительного верхнего предела сокращения (не более чем на тридцать процентов от общей суммы административного штрафа) обязательно.»;

б) в пункте 32 слова «, за исключением абзаца четвертого пункта 30, который вводится в действие с 1 сентября 2018 года» исключить.

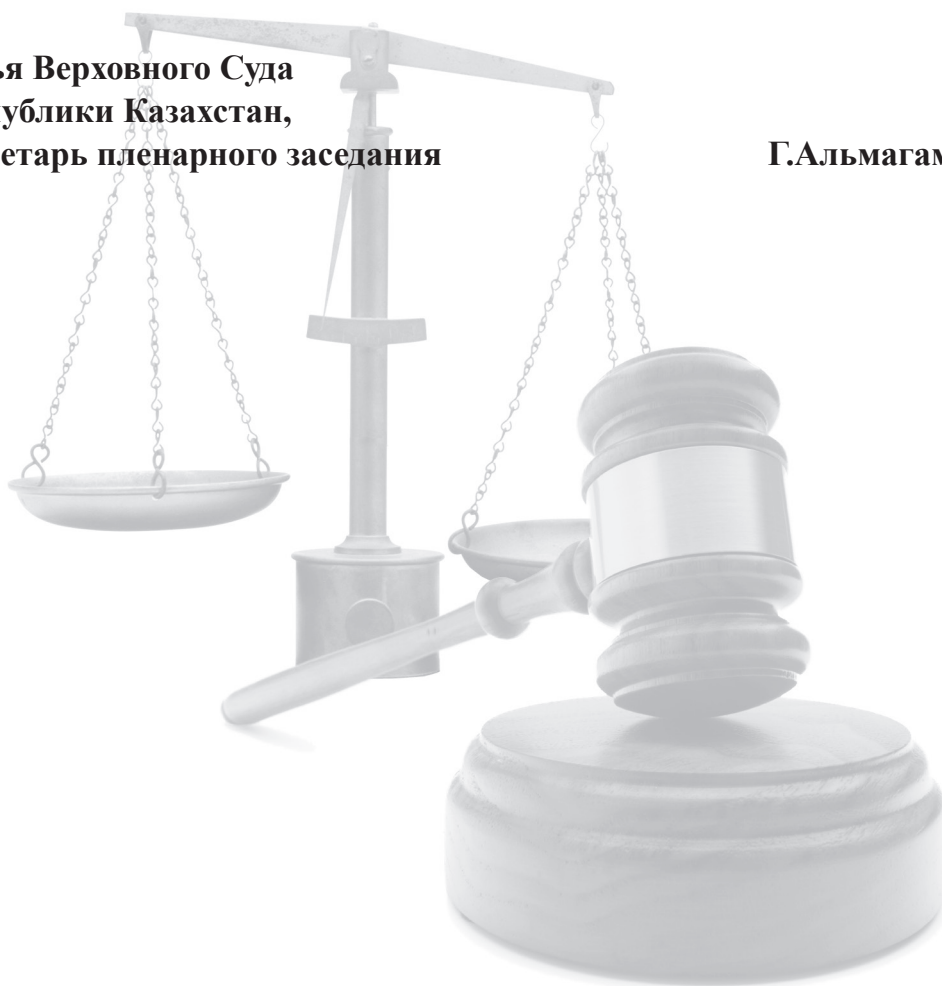
2. Согласно статье 4 Конституции Республики Казахстан настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.

**Председатель Верховного Суда
Республики Казахстан**

А.Мерғалиев

**Судья Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г.Альмагамбетова

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі
сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии по гражданским
делам Верховного Суда Республики Казахстан**

Салық даулары бойынша

**Жергілікті соттар азаматтық істе көрсетілген
дәлелдемелерге дұрыс баға бермеген**

2023 жылғы 17 қазан

№ 6001-23-00-3зп/421

«Қызылорда облысы Сырдария ауданы бойынша мемлекеттік кірістер басқармасы» РММ (бұдан әрі – Мекеме, салық органы) жауапкерлер «А» ЖШС-ға (бұдан әрі – Серіктестік), «Б» ДК-ға (бұдан әрі – Кәсіпкер) арасында жасалған мына мәмілелерді:

- 2019 жылғы 27 наурыздағы №№ ESF-820921301214-20190327-6330531, ESF-820921301214-20190327-6358098, ESF-820921301214-20190327-63636509, ESF-820921301214-20190327-63927260 электронды шот-фактуралармен дәлелденетін:

- 2019 жылғы 9 сәуірдегі № 5,
- 2019 жылғы 14 мамырдағы № 9,
- 2019 жылғы 5 шілдедегі № 33,
- 2019 жылғы 18 шілдедегі № 37,
- 2019 жылғы 19 шілдедегі № 38,
- 2019 жылғы 22 шілдедегі № 39,
- 2019 жылғы 23 шілдедегі № 40,
- 2019 жылғы 24 шілдедегі № 41,
- 2019 жылғы 25 шілдедегі № 42 келісім шарттарды жарамсыз деп тану туралы талап қойып, сотқа жүгінді.

Қызылорда облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2022 жылғы 25 қарашадағы шешімімен Мекеменің қойған талабын қанағаттандырудан бас тартылған.

Қызылорда облысының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2023 жылғы 2 наурыздағы қаулысымен бірінші сатыдағы сот шешімі өзгеріссіз қалдырылған.

Азаматтық іс құжаттарынан анықталғандай, «Б» ДК Қызылорда облысы Сырдария ауданында дара кәсіпкер, ал «А» ЖШС Қызылорда облысы Қызылорда қаласында заңды тұлға ретінде уәкілетті мекемелерде

тіркеліп, жергілікті салық органдарында қосымша құн салығын төлеушілер болып тіркеуден өткен.

«Б» 2022 жылғы 28 ақпанда ДК-ге қатысты жүргізілген салықтық зерттеу жұмыстарының нәтижесінде Кәсіпкердің тіркелген мекен-жайында орналаспағаны анықталып, бұл туралы № 1494 акт толтырылған.

Салық органының мәліметтері бойынша электрондық шот фактуралардан (бұдан әрі – ЭШФ) анықталғандай, 2019 жылы Кәсіпкердің жалпы айналым сомасы 129 467 324 теңгені құраған, қосымша құн салығы (бұдан әрі – ҚҚС) 15 536 078 теңге, алайда, 300 00 нысаны бойынша айналым сомасы 74 686 736 теңгеге, ҚҚС сомасы 8 962 404 теңгеге салық декларациясы тапсырылып, айналым сомасының 54 780 588 теңге, ҚҚС сомасының 6 573 671 теңге айырмашылығы анықталған.

ЭШФ бойынша Кәсіпкер 2019 жылы Серіктестікке жалпы сомасы 41 967 002 теңгенің, оның ішінде ҚҚС сомасы 4 496 465 теңгенің қызметін көрсеткен (топырақты толтыру, топырақты төгу және тығыздау, жүкті тиеу-түсіру, ыдыстар мен қоймаларды тазалау, жөндеу жұмыстары және т.б.) және тауарларды жеткізген (розеткалар, сорғылар, шкафтар, тақталар, құбырлар, батуттар, клеёнкалар, төсеме тақтайлар).

Салық есептілік нысандарына сәйкес Кәсіпкердің меншігінде автокөлік құралдарының, арнайы техниканың, жердің, мүліктердің жоқтығы анықталған.

Серіктестікке көрсетілген қызметтерді Кәсіпкердің салық есептіліктері бойынша «Т» ЖШС-дан алып, есеп айырысқаны жөнінде ЭШФ-ларда көрсетілген.

Алайда, Қызылорда облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2022 жылғы 24 ақпандағы шешімімен «Т» ЖШС-нің мемлекеттік тіркелуі жарамсыз деп танылған.

Сонымен қатар «Т» ЖШС-нің басшысы Ж. Қызылорда қаласы № 2 сотының 2021 жылғы 8 қазандағы үкімімен адамдар тобының алдын-ала сөз байласуы арқылы Ө.-мен бірлесіп, 2019 жылдың қазан айынан бастап 2020 жылдың маусым айы қоса есептелген кезеңде «Т» ЖШС-нің атынан жалған жасалған мәміле түрінде әр түрлі кәсіпкерлік мекемелерге жалған шот-фактуралар жазғаны үшін, яғни Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 216-бабының үшінші бөлігімен кінәлі деп танылған.

Салық органы жүргізген талдаудың нәтижесінде Кәсіпкер өз атында қажетті активтердің жоқтығы, салық жүктемесінің төмендігі анықталғандықтан, Шарт пен ЭШФ-да белгіленген қызметті көрсетуге және тауарды жеткізуге мүмкіндігі болмағанын негізге алып, Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (бұдан әрі – АК) 158-бабының 4-тармағына (үшінші тұлға алдындағы жауаптылықтан жалтару ниетімен) және 160-бабының 1-тармағына (тиісті құқықтық салдарлар жасау ниетінсіз

жасалған жалған мәміле) сәйкес, жауапкерлер арасындағы мәмілелерді жарамсыз деп тану туралы талап қойып, сотқа жүгінген.

Жергілікті соттардың Кәсіпкердің тіркеу орны бойынша табылмағанын, активтерінің болмауын, жұмысшыларының жоқтығын, жабдықтаушысының тіркелуін жарамсыз деп танығаны даулы мәмілелердің жарамсыз деп танылуына әкеп соқтырмайды.

Кәсіпкердің салықтық есептілікті дұрыс тапсырмауы өздігінен даулы мәмілелердің жарамсыздығына әкеп соқтырмайды, салық органы төленбеген салықты заңда көзделген шараларды қолдану арқылы өндіріп алуға тиіс.

Серіктестік пен Кәсіпкер арасында жасалған мәмілелер бойынша объектілер салынып, көрсетілген қызмет ақылары толықтай төленіп, жұмыстың атқарылғанын дәлелдейтін жеткілікті құжаттардың сотқа ұсынылғанын атап өте келіп жергілікті соттар Мекеменің талап қоюы негізсіз деген тұжырымға келген.

Кассациялық сот алқасы жергілікті соттардың осы тұжырымдары іс бойынша анықталған мән-жайларға қайшы, соттар дауды шешу барысында материалдық құқық нормаларын дұрыс қолданбаған деп тапты.

Мекеме мәмілелердің жарамсыздығы туралы талап қоюды АҚ-нің 158, 160-баптарымен негіздеген. Осы нормалар мәміле мазмұнының заңға сәйкес келмейтінін білдіреді, сондай-ақ нақты заңды салдарларды туғызу ниетінсіз тек формальды түрде жасалған жалған мәмілелерге қарсы бағытталған.

Қазақстан Республикасы Азаматтық процестік кодексінің (бұдан әрі – АПК) 65-бабының үшінші бөлігінде істің заң бойынша белгілі бір дәлелдемелермен расталуға тиіс мән-жайларының ешқандай басқа дәлелдемелермен расталуы мүмкін еместігі көрсетілген. Осы кодекстің 73-бабының екінші бөлігіне сәйкес, істі дұрыс шешу үшін маңызы бар мән-жайларды сот тараптар мен іске қатысатын басқа да адамдардың талаптары мен қарсылықтарының негізінде, қолданылуға жататын материалдық және процестік құқық нормаларын ескере отырып анықтайды. Тұлға осы баптың бірінші бөлігінде белгіленген жағдайларда істі сот талқылауына дайындау барысында не сот талқылауы барысында ашылған және сотқа дейінгі хаттамада көрсетілген дәлелдемелерге ғана сүйенуге құқылы.

«Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» (Салық кодексі) Қазақстан Республикасы Кодексінің 400-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сәйкес, тауарларды алушы төлеуге жататын қосылған құн салығы мөлшерін оны беруші бюджетке енгізген сомаға азайтуға (есепке жатқызуға) құқылы.

Салық кодексінің 190-бабының 3-тармағына сәйкес, салықтық есепке алу бухгалтерлік есепке алу деректеріне негізделеді, ал «Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабының 2) тармақшасы бойынша бастапқы есепке алу құжаттары -

бухгалтерлік есеп жүргізуге негіз болатын, операцияның немесе оқиғаның жасалу фактісінің және оны жасауға берілген құқықтың қағаз және электрондық жеткізгіштегі құжаттық растамасы.

Осы нормалар бойынша қаралып жатқан талапты дұрыс шешу үшін қаржы-шаруашылық операциялардың іс жүзінде орындалуын, шынайы алғашқы құжаттардың, еңбек және материалдық ресурстардың болуын анықтау қажет, алайда жергілікті соттар көрсетілген қағидаларды сақтамаған.

АК-нің 616-бабының 1-тармағы және 617-бабының 1-тармағы бойынша мердігерлік шарты бойынша бір тарап (мердігер) екінші тараптың (тапсырысшының) тапсырмасы бойынша белгілі бір жұмысты атқаруға және белгіленген мерзімде оның нәтижесін тапсырысшыға өткізуге міндеттенеді, ал тапсырысшы жұмыс нәтижесін қабылдап алуға және оған ақы төлеуге (жұмыстың бағасын төлеуге) міндеттенеді. Егер заң актілерінде немесе шартта өзгеше көзделмесе, жұмыс мердігердің тәуекелімен орындалады.

Егер шартта өзгеше көзделмесе, жұмыс мердігердің қарамағында: соның материалдарымен, күштерімен және қаражатымен орындалады. Демек мердігер шартта белгіленген міндеттемелерді орындау үшін оның жеткілікті материалдары, құралдары, техникасы және жұмыскерлері болуға тиіс.

АК-нің 458-бабына сәйкес, тауар жеткізілімі туралы шарт бойынша сатушы өзі өндіретін немесе сатып алатын тауарларды сатып алушыға беруі қажет. Яғни, сатушы ретінде тиісті тауарларды өндіруге мамандандырылған немесе оларды сатып алумен айналысатын коммерциялық ұйым болуы шарт.

Іс бойынша анықталғандай, 2019 жылы Кәсіпкер түзілген шарттар бойынша Серіктестікке топырақты толтыру, топырақты төгу және тығыздау, жүкті тиеу-түсіру, ыдыстар мен қоймаларды тазалау, жөндеу жұмыстары қызметтерін атқарып және розеткаларды, сорғыларды, шкафтарды, тақталарды, құбырларды, батуттарды, клеёнкаларды, төсеме тақтайларды, тауарларды жеткізген.

Аталған жұмыстарды атқару үшін Кәсіпкер өзімен жасалған келісім-шарт бойынша жұмыс істейтін қызметкерлерді немесе жалдамалы жұмысшыларды пайдаланғаны туралы мәліметтерді салық декларацияларында көрсетпеген, шарттарды немесе басқа тиісті дәлелдемелерді ұсынбаған.

Топырақты алып келу, төгу және тегістеу жұмыстарында қолданылуға тиіс көліктердің бар екендігі, оларды пайдалану жөніндегі құжаттар анықталмаған.

АК-нің 689-бабының екінші бөлігінде, «Автомобиль көлігі туралы» Заңның 32-бабында және Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрінің 2015 жылғы 30 сәуірдегі № 546 бұйрығымен

бекітілген Автомобиль көлігімен жүктерді тасымалдау қағидаларының 42, 45-тармақтарында бекітілгендей, Кәсіпкер тауарларды растайтын әрі бастапқы есепке алу құжаттары болып табылатын тауар-көлік жүкқұжаттары мен жолдама парақтарды ұсынбаған.

Кәсіпкер тегістеу үшін қажетті топырақты жеткізу туралы өзіне міндеттеме алған шарттар бойынша аталған тауар пайдалы қазбаларға жатады, «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» Қазақстан Республикасы кодексінің 12-бабының 4-тармағына, 232-бабының талаптарына сай оларды өндіру лицензия бойынша жүзеге асырылады.

Анықталғандай, Кәсіпкер кең таралған пайдалы қазбаларды өндіруге лицензиясының болғаны туралы дәлелдемелерді ұсынбаған. Сонымен қатар, Кәсіпкердің ЭШФ мәліметтерінде «Резервуарлар мен сыйымдылықтарды мұнай шламынан тазарту» қызметі көрсетілген.

Аталған қызметтерді атқару үшін Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 12 шілдедегі «Қоршаған ортаны қорғау саласындағы лицензияланатын қызмет түріне қойылатын біліктілік талаптарын бекіту туралы» № 245 бұйрығына сәйкес қызмет жасайтын адамның біліктілігі болуы қажет.

Азаматтық істі қарау барысында Серіктестік көрсетілген қызметті атқару үшін тиісті лицензиясы бар екендігін дәлелдемеген.

Кәсіпкер сот отырысында 2019 жылғы 5 шілдедегі № 33 шарттың негізінде тауарларды «Т» ЖШС-дан емес, «Б» ЖШС-дан алғанын көрсеткен. Алайда, талдамалық есеп мәліметтері бойынша жеткізуші «Т» ЖШС деп көрсетілген.

Сонымен қатар Кәсіпкер тарапынан 2019 жыл үшін тапсырылған 300 00 нысанды және 220 00 нысанды салық есептіліктерінде «Б» ЖШС көрсетілмеген.

Аталған мән-жайлар дауланған келісім-шарттардың іс жүзінде орындалмағанын көрсетеді, өйткені жұмыстар атқарылмаған, тауарлар жеткізілмеген, шарттар мен өзге құжаттарға формальді түрде қол қойылған. Сондықтан АПК-нің 66-бабы бірінші бөлігінің 8) тармағы бойынша жауапкерлер тарапынан ұсынылған дәлелдемелер жарамсыз дәлелдемелер деп табылуға тиіс.

Жергілікті соттар аталған мән-жайларға дұрыс баға бермей, шарттардың орындалғанын ұсынылған шот-фактуралар мен орындалған жұмыстардың актілерімен дәлелденеді деп көрсетіп, осы дәлелдемелерге АПК-нің 68-бабының талаптарына сай дұрыс баға бермеген.

Мұндай жағдайларда жергілікті соттардың талап қоюды қанағаттандырудан бас тартуына құқықтық негіздер болмаған.

Жергілікті соттар іс үшін маңызы бар мән-жайлардың ауқымын дұрыс айқындамай және анықтамай, сот актілеріндегі сот түйіндері істің мән-жайларына сәйкес келмегені іс бойынша шешім қабылдағанда материалдық

құқық нормаларының дұрыс қолданылмауына әкеп соқтырған. Көрсетілген мән-жайлар АПК-нің 427-бабы бірінші бөлігінің талаптарына сәйкес сот актілерін қайта қарау үшін негіз болып табылады.

Жоғарыда баяндалған мән-жайлардың негізінде Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасы жергілікті сот актілерінің күшін жойып, іс бойынша «Қызылорда облысы Сырдария ауданы бойынша мемлекеттік кірістер басқармасы» РММ-нің талап қоюын қанағаттандыру туралы жаңа шешім шығарды.

«А» ЖШС мен «Б» ДК арасында 2019 жылғы 27 наурыздағы №№ESF-820921301214-20190327-6330531, ESF-820921301214-20190327-6358098, ESF-820921301214-20190327-63636509, ESF-820921301214-20190327-63927260 электронды шорт-фактуралармен дәлелденетін мәміле және 2019 жылғы 9 сәуірдегі № 5, 14 мамырдағы № 9, 5 шілдедегі № 33, 18 шілдедегі № 37, 19 шілдедегі № 38, 22 шілдедегі № 39, 23 шілдедегі № 40, 24 шілдедегі № 41, 25 шілдедегі № 42 шарттар жарамсыз деп танылды.

Жауапкерлер «А» ЖШС-дан және «Б» ДК-ден мемлекет пайдасына әрқайсысынан соттың бірінші сатысында төленуге жататын 7 658 теңге және кассациялық сот сатысында төленуге жататын 4 313 теңге мемлекеттік баж үлестік тәртіппен өндірілді.

Талап қоюшы «Қызылорда облысы Сырдария ауданы бойынша мемлекеттік кірістер басқармасы» РММ-нің өтінішхаты қанағаттандырылды.

Споры о признании недобросовестным участником государственных закупок

Сведений о невыполнении проектировщиком обязанностей, предусмотренных договором, в материалах дела не содержится

3 октября 2023 года

№ 6001-00-23-3гп/395

ТОО «Компания «С» (далее – Товарищество, Проектировщик) обратилось в суд с иском к ГУ «Управление строительства города Астаны» (далее – Учреждение, Заказчик) о признании недействительными:

- уведомления о расторжении договора о государственных закупках;
- отказа в оплате и получении экспертной оценки клинико-технического обоснования медицинских исследований по проектируемым и строящимся объектам здравоохранения.

Учреждение обратилось в суд с иском о признании Товарищества недобросовестным участником государственных закупок, мотивируя ненадлежащим исполнением Товариществом обязательств по договору.

Определением суда гражданские дела, возбужденные по данным искам, объединены в одно производство.

Решением специализированного межрайонного экономического суда города Астаны от 22 мая 2023 года в удовлетворении исков Товарищества и Учреждения отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам суда города Астаны от 26 июля 2023 года решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда изменила судебные акты местных судов.

Судебные акты в части отказа в удовлетворении иска ТОО «Компания «С» к ГУ «Управление строительства города Астаны» о признании недействительными уведомления о расторжении договора отменены, в указанной части вынесено новое решение об удовлетворении иска.

Признано недействительным уведомление ГУ «Управление строительства города Астаны» о расторжении заключенного с ТОО «Компания «С» договора о государственных закупках работ.

В остальной части судебные акты оставлены в силе.

Из материалов дела следует, что 11 декабря 2020 года между сторонами заключен договор о государственных закупках работ по разработке проектно-сметной документации (технико-экономического обоснования) по объекту «Строительство пункта первичной медико-санитарной помощи (ПМСП) на 150 посещений» в городе Астане, район Алматы, жилой массив «Интернациональный», на общую сумму 22 484 201 тенге (далее – Договор).

С учетом последующих дополнительных соглашений срок поставки по Договору установлен до 31 мая 2023 года, срок действия Договора - до 31 декабря 2023 года.

Согласно пункту 5.9 Договора Проектировщик несет ответственность за качество проектно-сметной документации (далее – ПСД) и сопровождает проект на время проведения комплексной вневедомственной экспертизы вплоть до получения ее положительного заключения.

В соответствии с пунктом 7.4 Договора в случае отказа Проектировщика от выполнения работ или просрочки выполнения работ на один и более месяца со дня истечения срока выполнения работ по Договору, но не позднее срока окончания действия Договора, Заказчик имеет право расторгнуть настоящий Договор в одностороннем порядке с взысканием с Проектировщика неустойки (штрафа, пени) в размере 0,1% от общей суммы Договора за каждый день просрочки. При этом Заказчик производит оплату за стоимость всех выполненных (принятых) работ.

Судом установлено, что 23 августа 2022 года РГП «Госэкспертиза» выдано отрицательное заключение на разработанный Товариществом проект. После устранения замечаний проект повторно направлен на экспертизу.

7 сентября 2022 года рабочий проект возвращен без рассмотрения в связи с замечаниями по комплектности, а именно: в связи с отсутствием согласования на медицинское оборудование РГП «Национальный центр экспертизы лекарственных средств и медицинских изделий» (НЦЭЛС и МИ).

30 января 2023 года Товарищество направило Заказчику письмо с указанием на необходимость получения соответствующего клинико-технического обоснования в экспертной организации для повторного направления ПСД на экспертизу.

Письмом от 31 января 2023 года Управление указало на необходимость получения обоснования непосредственно Товариществом.

В последующем ввиду отказа Товарищества от устранения замечаний Заказчик 7 февраля 2023 года посредством веб-портала государственных закупок направил уведомление о расторжении Договора в одностороннем порядке, со ссылкой на пункт 7.4 Договора.

В силу статьи 449 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан при рассмотрении дела в кассационном порядке Верховный Суд Республики Казахстан проверяет законность судебных актов, вынесенных судами, по имеющимся в деле материалам в пределах доводов ходатайства, представления, протеста.

Обращаясь в суд с иском, представитель Товарищества ссылался на то, что экспертная оценка клинико-технического обоснования медицинских исследований по проектируемым и строящимся объектам здравоохранения согласно договорным условиям не относилась к обязанностям Проектировщика. Истец выполнил обязательства по Договору в соответствии с перечнем оказываемых услуг, Технической спецификацией и заданием на проектирование, однако ответчик отказался от исполнения Договора, расторгнув его в одностороннем порядке.

Придя к выводу о необоснованности иска Товарищества, суд первой инстанции исходил из того, что обязательство Проектировщиком выполнено не в полном объеме, получено отрицательное заключение РГП «Госэкспертиза». В связи с этим суд пришел к выводу, что Договор Заказчиком расторгнут обоснованно. В свою очередь, обязанность по оплате и получению экспертной оценки клинико-технического обоснования, по мнению суда, на Учреждение Договором не возложена.

Апелляционная коллегия согласилась с выводами суда первой инстанции и состоявшимся процессуальным решением по делу.

Данные выводы судов не основаны на установленных материалах дела и не соответствуют нормам материального права, подлежащим применению к спорным правоотношениям.

Установлено, что причиной возвращения проекта без рассмотрения послужило непредоставление согласования медицинского оборудования НЦЛЭС, а не надлежащее качество проекта.

При заключении Договора и при первичной подаче Рабочего проекта на экспертизу действовали Строительные нормы 1.02-03-2011 «Порядок разработки, согласования, утверждения и состав проектной документации на строительство», утвержденные приказом Агентства Республики Казахстан по делам строительства и жилищно-коммунального хозяйства от 29 декабря 2011 года № 540.

Приказом Комитета по делам строительства и жилищно-коммунального хозяйства Министерства индустрии и инфраструктурного развития Республики Казахстан от 20 июля 2022 года № 152-НҚ с 1 августа 2022 года вступили в силу новые Строительные нормы Республики Казахстан 1.02-03-2022, с новыми требованиями к Рабочему проекту.

В соответствии с Приложением СН РК 1.02-03-2022 Заказчику до проведения комплексной вневедомственной экспертизы ПСД необходимо обеспечить участие государственной экспертной организации в сфере обращения лекарственных средств и медицинских изделий в подборе перечня медицинских изделий при проектировании объектов здравоохранения, определении потребности и планировании стоимости проектной организации.

Согласно статье 272 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) обязательство должно исполняться надлежащим образом в соответствии с условиями обязательства и требованиями законодательства, а при отсутствии таких условий и требований - в соответствии с обычаями делового оборота или иными обычно предъявляемыми требованиями.

Условия обязательства - Договор не содержит сведений об обязанности Проектировщика получить клинико-техническое обоснование и в стоимость Договора затраты на получение такого вида обоснования не заложены.

Требованиями законодательства, в данном случае Строительными нормами, обеспечение участия государственной экспертной организации в сфере обращения лекарственных средств и медицинских изделий в подборе перечня медицинских изделий до проведения комплексной вневедомственной экспертизы ПСД возлагается на Заказчика.

Согласно пунктам 1 и 3 статьи 401 ГК изменение и расторжение договора возможны по соглашению сторон, если иное не предусмотрено настоящим Кодексом, другими законодательными актами и договором. Договор считается измененным или расторгнутым в случае одностороннего отказа от исполнения договора (отказа от договора соответственно частично или полностью, статья 404 настоящего Кодекса).

Направляя Товариществу уведомление о расторжении договора, Учреждение сослалось на пункт 7.4 Договора, предусматривающий расторжение договора ввиду отказа Проектировщика от выполнения работ.

Однако Заказчиком данное обоснование применено незаконно, поскольку, как указано выше, в обязанности Проектировщика не вменено получение экспертной оценки клинико-технического обоснования медицинских исследований, отсутствие которого воспрепятствовало получению положительного заключения государственной экспертизы ПСД.

Сведений о невыполнении Проектировщиком иных обязанностей, предусмотренных Договором, в материалах дела не содержится.

Вместе с тем требования Товарищества о незаконности отказа в оплате и получении экспертной оценки клинико-технического обоснования медицинских исследований по проектируемым и строящимся объектам здравоохранения кассационная судебная коллегия признала необоснованными и не подлежащими удовлетворению, поскольку обязанность и производство клинико-технического обоснования медицинских исследований на Проектировщика не возложены, соответственно, его права и законные интересы по вопросам оплаты таких исследований не затрагиваются.

Споры о недействительности сделок

Диспозиция пункта 1 статьи 715 ГК предполагает передачу денежных средств, подтвержденную объективными доказательствами. Таких достоверных доказательств по делу не имеется

4 октября 2023 года

№ 6001-23-00-32п/398

Т. обратился в суд с иском к А. о взыскании долга в размере 2 000 000 тенге согласно расписке от 3 марта 2022 года.

А. предъявил встречное требование о признании сделки по предоставлению займа недействительной.

Решением Октябрьского районного суда города Караганды от 9 января 2023 года иск Т. удовлетворен, с ответчика в пользу истца взысканы денежные средства в размере 2 000 000 тенге.

Разрешен вопрос о судебных расходах.

В удовлетворении встречного иска А. отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Карагандинского областного суда от 6 апреля 2023 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и по делу вынесла новое решение.

В удовлетворении иска Т. к А. о взыскании денежных средств отказано.

Встречный иск А. к Т. о признании сделки недействительной удовлетворен.

Признана недействительной сделка по расписке от 3 марта 2022 года о получении займа в размере 2 000 000 тенге.

Из материалов дела следует, что А., согласно расписке, в присутствии З. и Л. получил у Т. в долг деньги в сумме 2 000 000 тенге со сроком возврата до 15 марта 2022 года.

Т., ссылаясь на неисполнение должником обязательств по возврату займа, обратился с иском в суд.

А. предъявил встречные требования, указывая, что в феврале 2022 года устроился на работу торговым менеджером в ТОО «Б», через неделю подписал трудовой договор и договор о полной материальной ответственности от 15 февраля 2022 года, а также бланк заявления об увольнении без даты. Т. работал старшим торговым менеджером и являлся его непосредственным начальником. По указанию последнего в присутствии сотрудников ТОО «Б» написал оспариваемую расписку о получении в долг денег. Т. утверждал, что расписка носит формальный характер, как страховочное действие со стороны работодателя, после наступления срока исполнения обязательства автоматически аннулируется. 8 июня 2022 года между сторонами возникла конфликтная ситуация из-за несвоевременной сдачи консигнации с магазина, 13 июня 2022 года его не допустили к работе. Просил признать сделку недействительной по тем основаниям, что деньги у Т. не занимал и не получал, расписку написал по указанию работодателя, будучи введенным в заблуждение и под влиянием обмана, на кабальных условиях, находясь в сложном финансовом положении, так как боялся потерять работу.

Суд первой инстанции, с выводами которого согласилась апелляционная коллегия, удовлетворил требования Т., посчитав установленным, что между сторонами заключено соглашение о займе денежных средств, с соблюдением простой письменной формы сделки, ответчиком срок возврата займа нарушен, обязательства не исполнены.

Отказ во встречном иске мотивирован отсутствием правовых оснований для признания сделки о получении займа недействительной.

Судебная коллегия сочла, что обжалованные судебные акты не основаны на полном исследовании и правильном определении и выяснении круга обстоятельств, имеющих значение для дела.

Частью второй статьи 449 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) предусмотрено, что суд кассационной инстанции в интересах законности вправе выйти за пределы ходатайства,

представления или протеста и проверить законность обжалованного, опротестованного судебного акта в полном объеме.

Согласно части первой статьи 225 ГПК при вынесении решения суд оценивает доказательства, определяет, какие обстоятельства, имеющие значение для дела, установлены и какие не установлены, каковы правоотношения сторон, какой закон должен быть применен по данному делу и подлежит ли заявленное требование удовлетворению.

Как показало изучение материалов дела, судами вопреки требованиям названных норм процессуального права меры по полному исследованию материалов дела, проверке обоснованности доводов сторон не приняты.

Из материалов дела следует, что истцом предоставлена видеозапись с камеры видеонаблюдения, которая фиксирует написание расписки ответчиком, однако видеозапись фактической передачи денег ответчику отсутствует.

На момент написания расписки ответчик проработал незначительное время, поэтому выдача займа в размере 2 000 000 тенге малознакомому человеку вызывает сомнения в пояснениях истца о том, что он изначально доверял ответчику.

Также местными судами необоснованно приняты во внимание показания свидетелей со стороны истца Л. и З., которые являлись работниками ТОО «Б» и ТОО «Н», занимали должности старших торговых представителей.

Указанные свидетельские показания не могут быть положены в основу решения, поскольку в силу занимаемых должностей их показания необъективны.

Вместе с тем свидетели со стороны ответчика К., Г., С. подтвердили, что, работая торговыми представителями, помимо подписания договора о полной материальной ответственности, писали расписки о займе денежных средств на имя вышестоящих сотрудников, но денег не получали. В случае возникновения конфликтной ситуации сумма займа предъявлялась к взысканию, в одном случае работник отработал долг (свидетель Г.). Расписки были написаны в офисе предприятия в присутствии других сотрудников с фиксацией на камеру видеонаблюдения, под угрозой увольнения, так как они не имели альтернативы в получении иной работы.

Также необходимо принять во внимание показания свидетеля В., который отказался писать расписку и был уволен с предприятия. В дальнейшем учредитель К. предъявил к нему иск на аналогичную сумму 2 000 000 тенге, в удовлетворении которого было отказано решением районного суда № 2 Казыбекбийского района города Караганды от 20 августа 2021 года. Этим же решением по встречному

иску В. расписка от 24 января 2019 года признана недействительной, поскольку написана и подписана не заемщиком, а другим лицом.

Собранные по делу доказательства подтверждают пояснения ответчика о том, что он был вынужден написать расписку о получении денег, чтобы не лишиться работы, так как вместе с супругой, работающей в бюджетной сфере, воспитывает и содержит троих несовершеннолетних детей.

В соответствии с пунктом 2 статьи 724 ГК в случае, когда договор займа должен быть совершен в письменной форме, его оспаривание путем свидетельских показаний не допускается.

Однако исследованные местными судами свидетельские показания позволяют установить наличие сложившейся практики по заключению работодателем с работниками договоров займа в целях предотвращения возможных финансовых рисков предприятия при расчетах за реализованный товар. Заключаемые договоры займа позволяли взыскивать с работников денежные средства, не используя механизм возмещения ущерба на основании договоров о полной материальной ответственности, которые могли занять значительный временной период.

Указанные нарушения требований закона имели место в спорном правоотношении, что подтверждается отсутствием доказательств, подтверждающих передачу денег, наличием трудовых отношений ответчика, договора о полной материальной ответственности, нахождением ответчика в служебной зависимости от должностного лица - займодателя.

Диспозиция пункта 1 статьи 715 ГК предполагает передачу денежных средств, подтвержденную объективными доказательствами. Таких достоверных доказательств по делу не имеется.

Поэтому судебная коллегия в данном случае признала сделку недействительной по пункту 1 статьи 158 ГК, поскольку ее содержание не соответствует требованиям законодательства.

Изложенное указывает на то, что местными судами обстоятельства дела в полном объеме и надлежащим образом не исследованы, противоречия по делу не устранены.

**Споры по вопросу обращения взыскания
на имущество в виде автомашины**

**В случае перехода права собственности
на заложенное имущество право залога сохраняет силу**

11 октября 2023 года

№ 6001-23-00-3зн/403

Банк обратился в суд с иском к Л. об обращении взыскания на залоговое имущество в виде автомашины марки «Volkswagen Touareg», 2004 года выпуска (далее – спорная автомашина), мотивируя требования неисполнением должником судебных решений по погашению задолженности.

Решением районного суда № 2 Казыбекбийского района города Караганды от 12 декабря 2022 года иск удовлетворен.

Обращено взыскание на залоговое имущество в виде спорной автомашины, зарегистрированной ранее за Л.

Разрешен вопрос о судебных расходах.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Карагандинского областного суда от 14 марта 2023 года решение суда отменено с вынесением нового решения об отказе в иске.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной судебной инстанции, оставив в силе решение суда.

Из материалов дела следует, что 14 февраля 2007 года между Банком и ТОО «Т», ТОО «А», ТОО «В» заключено соглашение о предоставлении кредитной линии на сумму 213 105 580 тенге на условиях возвратности, срочности и платности.

Целевое использование займа: пополнение оборотных средств, рефинансирование задолженности, приобретение 40 автомашин.

В качестве обеспечения исполнения обязательств в залог Банку на основании договора залога предоставлена спорная автомашина, принадлежащая на праве собственности вещному поручителю Л.

В качестве залогового обеспечения также предоставлено иное имущество, в настоящее время реализованное или отсутствующее в наличии, находящееся в розыске в рамках исполнительного производства.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Карагандинской области от 21 ноября 2011 года в связи с неисполнением принятых обязательств с ТОО «Т», ТОО «А», ТОО «В» в солидарном порядке в пользу Банка взыскана задолженность в размере 295 523 717 тенге.

Возбуждено исполнительное производство.

За период принудительного исполнения должниками решение суда не исполнялось, за счет реализации залогового имущества задолженность погашена на сумму 84 999 049 тенге.

Подачу иска Банк мотивировал наличием задолженности по состоянию на 2 августа 2022 года в размере 219 390 379 тенге.

Суд первой инстанции, удовлетворяя иск, указал, что ненадлежащее исполнение заемщиками принятых обязательств дает право Банку на предъявление требований об обращении взыскания на залоговое имущество. Договор залога не оспорен, не признан недействительным, обстоятельства, препятствующие реализации заложенного имущества, не имеются.

Суд апелляционной инстанции, отменяя решение суда и отказывая в иске, исходил из установленного факта отчуждения спорной автомашины во владение К., которая приобрела её у К., действовавшего по доверенности от 19 ноября 2017 года от имени Б. Посчитала, что отсутствуют доказательства отчуждения спорной автомашины самим ответчиком.

Учитывая изложенное, апелляционная коллегия пришла к выводу об утрате предмета залога, поскольку ответчик в настоящее время собственником спорной автомашины не является.

Судебная коллегия сочла, что постановление суда апелляционной инстанции не основано на полном исследовании и правильном определении и выяснении круга обстоятельств, имеющих значение для дела.

Согласно части первой статьи 225 ГПК при вынесении решения суд оценивает доказательства, определяет, какие обстоятельства, имеющие значение для дела, установлены и какие не установлены, каковы правоотношения сторон, какой закон должен быть применен по данному делу и подлежит ли заявленное требование удовлетворению.

В силу части четвертой статьи 15 ГПК суд по мотивированному ходатайству стороны либо по собственной инициативе принимает меры по сбору и исследованию материалов дела, проверке обоснованности доводов сторон и достоверности предоставленных суду доказательств, а также выполняет иные действия, направленные на достижение задач гражданского судопроизводства.

Как показало изучение материалов дела, апелляционной коллегией вопреки требованиям названных норм процессуального права меры по полному исследованию материалов дела, проверке обоснованности доводов сторон не приняты.

Статьей 322 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) установлен перечень оснований для прекращения залога:

- 1) с прекращением обеспеченного залогом обязательства;
- 2) по требованию залогодателя при наличии оснований, предусмотренных пунктом 3 статьи 312 ГК;

3) в случае гибели заложенной вещи или прекращения заложенного права, если залогодатель не воспользовался правом, предусмотренным пунктом 2 статьи 314 ГК;

4) в случае продажи с публичных торгов заложенного имущества, а также в случае, когда его реализация оказалась невозможной.

О прекращении залога должна быть сделана отметка в реестре, в котором был зарегистрирован договор о залоге.

Однако таких оснований по настоящему делу не имеется.

В соответствии со статьей 323 ГК в случае перехода права собственности на заложенное имущество или права хозяйственного ведения им от залогодателя к другому лицу в результате возмездного или безвозмездного отчуждения этого имущества либо в порядке универсального правопреемства право залога сохраняет силу.

Договор залога заключен в надлежащей форме, зарегистрирован в уполномоченном органе, о чем имеется отметка ОРЭР УДП ДВД Карагандинской области от 28 февраля 2007 года, действия по снятию обременения Банком не предпринимались.

Заслуживают внимания доводы истца о том, что поскольку согласно ответу нотариальной палаты Карагандинской области от 9 декабря 2022 года доверенность от имени ответчика нотариусами области не удостоверялась, следовательно, все действия по отчуждению залогового имущества были произведены лично ответчиком с её участием и согласия. Наличие личного участия и заинтересованности ответчика подтверждает тот факт, что Л. через 4 месяца после снятия с учета и реализации залогового имущества обратилась в уполномоченный орган за подтверждением факта снятия с учета, указанный ответ она хранила на протяжении шести лет, скрывая от Банка полученную информацию.

Кроме того, ответчик в установленном законом порядке не обращалась в правоохранительные органы с соответствующим заявлением об утрате залогового имущества помимо ее воли.

В соответствии с требованиями пункта 1 статьи 312 ГК, а также в силу пунктов 4.2.3, 4.2.4 договора залога ответчик обязан принимать меры, необходимые для сохранности предмета залога, немедленно уведомлять залогодержателя о возникновении угрозы утраты или повреждения предмета залога.

Между тем указанные обязательства ответчиком не исполнены.

В настоящее время Банк лишен права на обращение взыскания на залоговое имущество.

**Споры о признании недобросовестным
участником государственных закупок**

**При рассмотрении гражданского дела судами не дана
оценка возражениям ответчика о соответствии его
лаборатории требованиям, наличии санитарно-
эпидемиологического заключения и разрешения на
работу с микроорганизмами и гельминтами**

3 октября 2023 года

№ 6001-23-00-3гп/400

Коммунальное государственное предприятие на праве хозяйственного ведения «Городская больница скорой неотложной помощи» Управления общественного здоровья города Алматы (далее – КГП) обратилось в суд с иском к ТОО «Н» о признании недобросовестным участником государственных закупок.

Решением специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 4 октября 2022 года, оставленным без изменения постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского городского суда от 10 апреля 2023 года, иск удовлетворен.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и по делу вынесла новое решение об отказе в удовлетворении иска.

Из рассмотренного судами гражданского дела следует, что между истцом и ответчиком 21 февраля 2021 года заключен договор государственных закупок услуг по проведению лабораторных исследований и анализов.

Исковое требование КГП основано на доводах о ненадлежащем исполнении ответчиком договорных обязательств. В обоснование иска указано, что актом о результатах проверки от 7 июня 2022 года на объекте КГП установлены нарушения санитарно-эпидемиологических требований в виде превышения допустимого уровня бактериальной обсемененности воздушной среды в кабинетах, обнаружены МАФАБ, БГКП в пище. Кроме того, требование истца мотивировано предоставлением ответчиком недостоверной информации по санитарно-эпидемиологическому разрешению о наличии лаборатории для изучения кишечных инфекций. По итогам рассмотрения дела местные суды согласились с указанными доводами.

В мотивировочной части решения суд первой инстанции вывод об удовлетворении иска мотивировал тем, что по причине непоставки товара для истца возникли негативные последствия в виде отсутствия полиэтиленовой пленки для обтягивания кушеток.

Постановлением апелляционной инстанции от 10 апреля 2023 года решение суда от 4 апреля 2022 года оставлено без изменения, в удовлетворении апелляционной жалобы ответчика отказано.

Вывод местных судов о ненадлежащем качестве оказанных ответчиком услуг основан на акте о результатах проверки от 7 июня 2022 года, составленном Управлением санитарно-эпидемиологического контроля Алмалинского района города Алматы (далее – Управление). В указанном акте приведены выявленные Управлением при проверке КГП нарушения санитарно-эпидемиологических норм (непроведение экстренной профилактики столбняка, ненадлежащее использование оборудования, занижение калорийности в пищевых продуктах, в том числе превышение допустимого уровня бактериальной обсемененности воздушной среды в помещениях). При этом в части последнего нарушения в акте проверки сделана ссылка на протокол от 11 мая 2022 года.

При разрешении спора судами не установлена достоверно взаимосвязь между оказанными ответчиком услугами и выявленным в ходе проверки нарушением.

Ответчиком суду предоставлен отзыв о необоснованности иска с приложением документов. Так, представленной технической спецификацией закупаемых услуг, заполненной заказчиком (истцом), предусмотрено осуществление контрольных услуг, исследования с определенной периодичностью в неделю, квартал, год. Предусмотрено, что отбор и доставка проб для проведения контроля в лаборатории осуществляется ответчиком по заявке заказчика (истца).

В материалах дела имеется график отбора проб с указанием дат отбора 4, 17, 31 мая 2022 года. Разрешая спор, суды не установили достоверно связь между услугами ответчика, оказанными в согласованные с истцом даты, и результатами отбора проб в ходе проверки, проведенной Управлением. Представленные истцом доказательства не подтверждают бесспорным образом допущение ответчиком нарушений договорных обязательств. Кроме того, в предмет заключенного сторонами договора деятельность по постоянному поддержанию исполнителем санитарно-эпидемиологических норм в КГП не входит.

Выводы местных судов о предоставлении ответчиком недостоверных сведений также не могут быть признаны бесспорными и обоснованными. При рассмотрении гражданского дела судами не дана оценка возражениям ответчика о соответствии его лаборатории требованиям, наличии санитарно-эпидемиологического заключения и разрешения на работу с микроорганизмами и гельминтами. Не проверены доводы ответчика о том, что при выдаче указанного заключения уполномоченным органом проведена выездная комиссионная проверка для обследования лаборатории, а неуказание при выдаче заключения лаборатории помещения

(боксы) для исследования кишечных инфекций допущено вследствие упущения государственного органа, в связи с чем ответчик обращался об устранении данного недостатка. Также судами не дана надлежащая оценка возражениям о том, что в ходе конкурса не были установлены квалификационные требования, касающиеся материальных ресурсов, и это подтверждается приложением к конкурсной документации. В материалах гражданского дела также имеются санитарно-эпидемиологические заключения, выданные на лабораторию ответчика в 2018, 2022 годах. Из санитарно-эпидемиологических заключений следует, что ответчик обладает лабораторией для исследований.

Согласно пункту 4 статьи 12 Закона Республики Казахстан «О государственных закупках» реестр недобросовестных участников государственных закупок представляет собой перечень:

- 1) потенциальных поставщиков или поставщиков, предоставивших недостоверную информацию по квалификационным требованиям и (или) документам, влияющим на конкурсное ценовое предложение;
- 2) потенциальных поставщиков, определенных победителями, уклонившихся от заключения договора о государственных закупках;
- 3) поставщиков, не исполнивших либо ненадлежащим образом исполнивших свои обязательства по заключенным с ними договорам о государственных закупках.

Суд, сохраняя объективность и беспристрастность, осуществляет руководство процессом, создает необходимые условия для реализации сторонами процессуальных прав на полное и объективное исследование обстоятельств дела (часть 3 статьи 15 ГПК).

На суд возложена обязанность беспристрастной, всесторонней оценки доказательств в их совокупности. Никакие доказательства не имеют для суда заранее установленной силы (статья 16 ГПК).

Согласно части 1 статьи 224 ГПК решение суда должно быть законным и обоснованным.

Содержание судебных актов не позволяет прийти к выводу о надлежащем выполнении местными судами указанных требований закона. В решение суда внесены неоднократные изменения мотивировочной и резолютивной частей судебного акта. Суды при наличии обоснованных возражений ответчика без надлежащей проверки обстоятельств в одностороннем порядке признали требования истца.

Налоговые споры

Судом первой инстанции спор рассмотрен с нарушением подсудности, что явилось основанием для прекращения производства по делу согласно подпункту 1) статьи 277 ГПК

10 октября 2023 года

№ 6001-23-00-3зн/408

РГУ «Управление государственных доходов по району имени Казыбек би Департамента государственных доходов по Карагандинской области Комитета государственных доходов Министерства финансов Республики Казахстан» (далее – Управление) обратилось в суд с иском к ТОО «R», НАО «Государственная корпорация «Правительство для граждан» о признании недействительным и отмене приказа от 16 января 2020 года об исключении из единого государственного регистра юридических лиц ТОО «R» путем присоединения к ТОО «R», мотивируя тем, что ТОО «R» не предоставлены передаточный акт и ликвидационные формы налоговой отчетности.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Карагандинской области (далее – СМЭС) от 7 октября 2022 года иск удовлетворен.

Признан недействительным и отменен приказ НАО «Государственная корпорация «Правительство для граждан» от 16 января 2020 года № 191 об исключении из единого государственного регистра юридических лиц ТОО «R».

С ТОО «R» в доход местного бюджета взыскана государственная пошлина в сумме 1 532 тенге.

Определением судебной коллегии по гражданским делам Карагандинского областного суда от 21 февраля 2023 года решение суда отменено, производство по делу прекращено.

Дополнительным определением судебной коллегии по гражданским делам Карагандинского областного суда от 17 марта 2023 года с Управления в пользу ТОО «R» взысканы судебные расходы по оплате помощи представителя в размере 250 000 тенге.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда судебные акты суда апелляционной инстанции оставила без изменения.

Из материалов дела следует, что ТОО «R» состояло на регистрационном учете в Управлении с 7 мая 2012 года по адресу: город Караганда, улица Крылова, дом 50, квартира (офис) 201, руководителем и учредителем являлся Ж.

ТОО «R» состояло на регистрационном учете в Управлении по адресу: город Караганда, улица Новоселов, дом 190/1, квартира (офис) 42-45, руководителем являлся Ш.

Приказом НАО «Государственная корпорация «Правительство для граждан» от 16 января 2020 года № 191 ТОО «R» исключено из единого государственного регистра юридических лиц путем присоединения к ТОО «R».

Суд первой инстанции, удовлетворяя иск, исходил из того, что заявленное Управлением требование не является публично-правовым спором, вытекающим из оспаривания административных действий административного органа, совершенных в пределах компетенции последнего, государственный орган оспаривает незаконное действие уполномоченного органа по регистрации юридических лиц, что подсудно в СМЭС согласно подпункту 1) статьи 27 ГПК.

Суд апелляционной инстанции, прекращая производство по делу, пришел к выводу, что требования Управления не подлежат рассмотрению в порядке гражданского судопроизводства, поскольку государственная перерегистрация юридического лица представляет собой административный акт регистрирующего органа, поэтому иск о признании такой перерегистрации недействительной подлежит рассмотрению в порядке административного судопроизводства.

С такими выводами суда апелляционной инстанции суд кассационной инстанции согласился.

Согласно требованию подпункта 10) пункта 1 статьи 19 Налогового кодекса налоговые органы вправе предъявлять в суды иски о признании сделок недействительными, ликвидации юридического лица по основаниям, предусмотренным подпунктами 1), 2), 3) и 4) пункта 2 статьи 49 Гражданского кодекса Республики Казахстан, а также иные иски в соответствии с компетенцией и задачами, установленными законодательством Республики Казахстан.

В данном случае истцом предъявлен иск о признании недействительным и отмене приказа об исключении из единого государственного регистра юридических лиц ТОО «R» путем присоединения к ТОО «R», то есть иск о признании недействительным и отмене административного акта.

Тем самым судом рассмотрен не гражданско-правовой спор, а спор, вытекающий из публично-правовых отношений, предусмотренный Административным процедурно-процессуальным кодексом Республики Казахстан (далее – АППК).

Коллегия не приняла во внимание довод заявителя о том, что решение судом первой инстанции вынесено 7 октября 2022 года, до принятия и вступления в законную силу Нормативного постановления Верховного Суда

Республики Казахстан от 22 декабря 2022 года № 9, поскольку согласно пункту 3 статьи 5 Закона Республики Казахстан «О правовых актах» в нормативном постановлении Верховного Суда Республики Казахстан содержатся разъяснения по вопросам судебной практики.

В данном случае иск подан истцом в суд 28 июня 2022 года, то есть после введения в действие АППК с 1 июля 2021 года.

При таких обстоятельствах коллегия сочла, что суд апелляционной инстанции правомерно пришел к выводу о том, что судом первой инстанции спор рассмотрен с нарушением подсудности, и это явилось основанием для прекращения производства по делу согласно подпункту 1) статьи 277 ГПК.

Споры о процедуре банкротства

Правовые основания для признания оспариваемой сделки недействительной у местных судов не имелись

18 октября 2023 года

№ 6001-23-00-32п/415

О. обратился в суд с иском к ТОО «Ф» (далее – Товарищество) о признании договора банковского займа недействительным, требования мотивированы тем, что осужденные Г. и Н. обманным путем получили от истца удостоверение личности и от его имени заключили оспариваемый договор займа.

Решением районного суда № 2 Алмалинского района города Алматы от 8 февраля 2023 года, оставленным без изменения постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского городского суда от 15 мая 2023 года, иск удовлетворен.

Признан недействительным договор банковского займа от 16 июня 2021 года, заключенный между О. и Товариществом (далее – Договор).

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов с вынесением нового решения об отказе в удовлетворении иска.

Из материалов дела следует, что по Договору О. оформлен товарный онлайн-кредит в ТОО «F» на сумму 189 816 тенге для приобретения товаров через приложение ТОО «А».

Приговором суда № 2 города Семей Восточно-Казахстанской области от 25 февраля 2022 года Г. и Н. осуждены по статье 190 части 3 пункта 4 Уголовного кодекса Республики Казахстан.

Указанным приговором суда установлено, что 16 июня 2021 года Г., представившись сотрудником жилищно-коммунального хозяйства,

под предлогом постановки на учет для получения жилья обманным путем получила доступ к удостоверению личности О.

В результате преступных действий Г. и Н. был оформлен оспариваемый Договор на приобретение товара.

Разрешая спор и удовлетворяя иск, местные суды в силу части 3 статьи 76 ГПК, определив преюдициальный характер вышеуказанного приговора, мотивировали выводы отсутствием волеизъявления истца на заключение оспариваемой сделки и совершением ее под влиянием обмана

При этом исходили из положений пункта 9 статьи 159 ГК.

Судебная коллегия сочла, что указанные выводы судов не основаны на нормах материального права.

Согласно вышеуказанной норме сделка, совершенная под влиянием обмана, насилия, угрозы, а также сделка, которую лицо было вынуждено совершить вследствие стечения тяжелых обстоятельств на крайне невыгодных для себя условиях, чем другая сторона воспользовалась (кабальная сделка), может быть признана судом недействительной по иску потерпевшего.

Обман может заключаться в совершении активных действий (утверждение о несуществующих качествах вещи, представление фальшивых документов и т.п.) либо в сознательном бездействии, когда один участник сделки, понимая, что другой ошибся, использует эту ошибку в своих интересах.

Таким образом, из диспозиции данной нормы следует, что сделка может быть признана недействительной по данному основанию, если её совершение явилось результатом неправомερных умышленных действий другой стороны сделки, то есть в данном случае Товарищества.

Вопреки требованиям статьи 72 ГПК, такие доказательства истцом не представлены.

Из материалов дела следует, что при оформлении микрокредита О. была применена биометрическая идентификация личности, которая в соответствии с Правилами предоставления микрокредитов электронным способом, утвержденными постановлением Правления Национального Банка Республики Казахстан от 28 ноября 2019 года № 217, является обязательной при оформлении онлайн-кредитов во избежание мошеннических действий со стороны посторонних лиц.

Онлайн-заявка на получение микрокредита подана лично О., оспариваемый кредитный договор подписан путем введения SMS-кодов, высланных Товариществом на абонентский номер сотовой связи, принадлежащий истцу.

При этом в подписанном заявлении на предоставление микрокредита О. дал согласие о переводе денежных средств на счет третьего лица,

в данном случае на счет партнера ТОО «А», через которого был оформлен товарный кредит.

Каких-либо нарушений истцом самой процедуры оформления Договора в онлайн-режиме в обжалуемых судебных актах не приведено.

Кроме того, вышеназванным приговором достоверно установлено, что Г. и Н., злоупотребляя доверием истца, оформили онлайн-кредит в Товариществе, а затем распорядились его деньгами по своему усмотрению.

В связи с этим взаимоотношения истца и данных лиц не касаются Товарищества и оно не может нести ответственность за действия третьих лиц, неправомερных действий же со стороны Товарищества при выдаче микрокредита О. не произведено.

Таким образом, поскольку денежные средства получены у Товарищества непосредственно самим истцом, то в соответствии с требованиями пункта 1 статьи 715 и пункта 1 статьи 722 ГК ответственность за их возврат лежит на истце. Более того, истец, являясь потерпевшей стороной в рамках уголовного дела, уже реализовал право на взыскание ущерба, причиненного уголовным правонарушением.

Так, указанным приговором в пользу О. взысканы денежные средства в размере полученного микрокредита, в то же время оспариваемыми судебными актами он освобожден от исполнения обязательств по погашению задолженности по Договору, что, в свою очередь, порождает неосновательное обогащение истца.

Между тем, следует отметить, что Товарищество не привлечено в качестве потерпевшей стороны по уголовному делу как в ходе предварительного следствия, так и во время судебного разбирательства.

Передача соответствующих данных, необходимых для получения денежных средств, третьим лицам является проявлением неосмотрительности самого истца.

Возложение ответственности за это на Товарищество необоснованно и не соответствует принципам разумности и справедливости действий участников гражданских правоотношений, закрепленным в статье 8 ГК.

Таким образом, правовые основания для признания оспариваемой сделки недействительной у местных судов не имелись.

Споры, связанные с правом на наследство по завещанию

Выводы местных судов о законности свидетельств о праве на наследство по завещанию на право землепользования не основаны на законе и фактических обстоятельствах дела

8 ноября 2023 года

№ 6001-23-00-32п/435

Крестьянское фермерское хозяйство «Ж» в лице главы К. (далее – крестьянское хозяйство, КФХ), его члены Б. и А. с учетом дополнения и уточнения требований обратились в суд с иском к нотариусу Ф., Д., в котором просили признать недействительными свидетельства о праве на наследство по завещанию, выданные нотариусом Ф. на имя Д. 21 и 22 октября 2022 года.

Кроме того, истцы просили признать незаконными действия нотариуса по выдаче указанных свидетельств, запретить нотариусу выдавать Д. свидетельства о праве на наследство, состоящее из неимущественных прав, признать Д. утратившей право на обращение к нотариусу Ф. за выдачей данного свидетельства. Свои требования мотивировали тем, что неправильное применение нотариусом норм действующего законодательства Республики Казахстан привело к нарушению прав и законных интересов крестьянского хозяйства и его членов, имущество крестьянского хозяйства принадлежит его членам на праве совместной собственности и может быть разделено между наследниками только в случае прекращения деятельности этого хозяйства. Д. никогда не являлась членом крестьянского хозяйства, соответственно, никаких прав у нее на имущество крестьянского хозяйства возникнуть не может. По мнению истцов, Д. имеет право на получение денежной компенсации за долю умершего члена крестьянского хозяйства.

Решением суда района Магжана Жумабаева Северо-Казахстанской области от 15 марта 2023 года в удовлетворении иска отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Северо-Казахстанского областного суда от 13 июня 2023 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда изменила судебные акты местных судов.

Названные судебные акты в части отказа в иске крестьянского фермерского хозяйства «Ж» в лице главы К., Б., А. к нотариусу Ф., Д., о признании недействительными свидетельств о праве на наследство по завещанию, выданных нотариусом Ф. на имя Д. 21 октября 2022 года, зарегистрированных в реестре по наследственному делу, открытому после смерти Ш., отменила.

Вынесено в этой части новое решение об удовлетворении иска. Зарегистрированные в реестре по наследственному делу, открытому после смерти Ш., свидетельства о праве на наследство по завещанию, выданному 21 октября 2022 года нотариусом Ф. на имя Д., признаны недействительными.

В остальной части судебные акты оставлены в силе.

Как видно из материалов дела, крестьянское хозяйство создано в 1998 году в форме семейного предпринимательства, основанного на базе общей совместной собственности супругов Ш. и Б.

В последующем брак между ними расторгнут. С 23 января 2018 года по 10 июля 2020 года Ш. состоял в зарегистрированном браке с Д.

10 июля 2020 года Ш. умер.

В настоящее время членами крестьянского хозяйства являются Б., А. и К.

Согласно завещанию от 25 сентября 2018 года Ш. все свое имущество, а также права и обязанности, существование которых не прекращается, завещал супруге Д.

Определением Кызылжарского районного суда Северо-Казахстанской области от 5 мая 2021 года по делу по иску Б. к Д. о признании права общей совместной собственности и определении доли в нем, по встречному иску Д. к Б. о признании лица выбывшим из членства КФХ, признании лица членом и главой КФХ утверждено соглашение об урегулировании спора (конфликта) в порядке медиации (далее – Соглашение).

По условиям Соглашения стороны отказываются от предъявленных друг к другу требований; Б. обязуется в дальнейшем не претендовать на раздел имущества, нажитого и приобретенного в период брака с умершим Ш., и не обращаться в суд с исками по этому вопросу; Б. и Д. пришли к общему соглашению, что доли членов КФХ Ш. и Б. являются равными (по 1/2); Д. имеет право на выдел 1/2 доли в КФХ, обязуется не претендовать на выдел доли в денежном выражении и не подавать по данному вопросу иски в суд.

Вступившим в законную силу решением суда района Магжана Жумабаева от 16 июня 2022 года в удовлетворении иска главы КФХ «Ж» К., Б., А. к нотариусу Ф., Д. о признании недействительным свидетельства о праве на наследство по завещанию на право обращения в уполномоченные органы для регистрации доли умершего, запрете совершения нотариальных действий и утрате права на обращение к нотариусу отказано.

21 октября 2022 года нотариусом Ф. выданы Д. свидетельства о праве на наследство по завещанию на наследственное имущество после смерти Ш., состоящее из:

- 1/2 доли права временного возмездного (долгосрочного, краткосрочного) землепользования (аренды) сроком на 49 лет до 24 января

2050 года на земельный участок площадью 126,1 га, кадастровый номер 15-221-055-025, делимый, с целевым назначением - для ведения крестьянского хозяйства, расположенного по адресу: Северо-Казахстанская область, район Магжана Жумабаева, сельский округ Магжан (зарегистрировано в реестре № 4229);

- 1/2 доли права временного возмездного (долгосрочного, краткосрочного) землепользования (аренды) сроком на 40 лет до 15 апреля 2050 года на земельный участок площадью 179,0 га, кадастровый номер 15-221-055-307, делимый, с целевым назначением - для ведения крестьянского хозяйства, расположенного по адресу: Северо-Казахстанская область, район Магжана Жумабаева, сельский округ Магжан (зарегистрировано в реестре № 4230);

- 1/2 доли права временного возмездного (долгосрочного, краткосрочного) землепользования (аренды) сроком на 40 лет до 15 апреля 2050 года на земельный участок площадью 637,0 га, кадастровый номер 15-221-055-309, делимый, с целевым назначением - для ведения крестьянского хозяйства, расположенного по адресу: Северо-Казахстанская область, район Магжана Жумабаева, сельский округ Магжан (зарегистрировано в реестре № 4231);

- 1/2 доли права временного возмездного (долгосрочного, краткосрочного) землепользования (аренды) сроком на 40 лет до 15 апреля 2050 года на земельный участок площадью 43,0 га, кадастровый номер 15-221-055-308, делимый, с целевым назначением - для ведения крестьянского хозяйства, расположенный по адресу: Северо-Казахстанская область, район Магжана Жумабаева, сельский округ Магжан (зарегистрировано в реестре № 4232);

22 октября 2022 года выдано свидетельство о праве на наследство по завещанию на право обращения в компетентные органы за оформлением, подписанием и получением правоустанавливающих, идентификационных документов, их дубликатов, архивных справок; внесение изменений, дополнений в правоустанавливающие документы; регистрации права собственности и иных прав, прекращения права собственности и иных прав, осуществление иных действий, не противоречащих законодательству Республики Казахстан.

Глава крестьянского хозяйства и его члены обратились в суд с вышеуказанным иском.

Суд первой инстанции отказ в удовлетворении иска мотивировал соответствием оспариваемых свидетельств о праве на наследство по завещанию действующему законодательству, права истцов они не нарушают, соответственно, отсутствуют правовые основания для признания их недействительными. Также суд указал на законность действий нотариуса. Ответчик Д. не признана недостойным наследником и не может быть

признана утратившей право обращения к нотариусу за получением свидетельства о праве на наследство по завещанию, по закону получение денежной компенсации за долю умершего члена крестьянского хозяйства является ее правом, а не обязанностью.

Суд апелляционной инстанции согласился с выводами суда первой инстанции.

Судебная коллегия сочла, что выводы местных судов о законности свидетельств о праве на наследство по завещанию на право землепользования не основаны на законе и фактических обстоятельствах дела.

В соответствии со статьей 1082 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее ГК) в случае смерти члена крестьянского или фермерского хозяйства наследство открывается по общим правилам. Наследники имеют право на получение денежной компенсации, соразмерной его доле в общей собственности на это имущество.

Из пункта 1 статьи 1040 ГК следует, что в состав наследства входит принадлежащее наследодателю имущество, а также права и обязанности, существование которых не прекращается с его смертью.

В состав наследства могут также входить права, необходимые для оформления имущественных прав наследодателя, которые не были оформлены при его жизни, в том числе право на их регистрацию.

Пунктом 1 статьи 224 ГК определено, что имущество крестьянского хозяйства принадлежит его членам на праве совместной собственности, если договором между ними не установлено иное.

Согласно пункту 1 статьи 41 Предпринимательского кодекса Республики Казахстан крестьянским или фермерским хозяйством признается трудовое объединение лиц, в котором осуществление индивидуального предпринимательства неразрывно связано с использованием земель сельскохозяйственного назначения для производства сельскохозяйственной продукции, а также переработкой и сбытом этой продукции.

Судами установлено и материалами дела подтверждено, что местным исполнительным органом указанные в оспариваемых свидетельствах земельные участки предоставлены крестьянскому хозяйству на праве временного возмездного (долгосрочного, краткосрочного) землепользования (аренды) сроком на 49 и 40 лет.

Следовательно, право землепользования возникло у крестьянского хозяйства, состоящего из нескольких членов. При этом предпринимательская деятельность крестьянского хозяйства неразрывно связана с использованием земель сельскохозяйственного значения.

В этой связи судебная коллегия сочла, что нотариусом неправильно определен состав наследства, в силу пункта 1 статьи 1040 ГК в состав наследства входит имущество, принадлежащее наследодателю. В данном

случае право землепользования на спорные земельные участки принадлежит членам крестьянского хозяйства и выдача оспариваемых свидетельств повлекла нарушение их прав.

Кроме того, при выдаче свидетельств нарушены требования земельного законодательства.

Так, подпунктом 3) пункта 1 статьи 31 Земельного кодекса Республики Казахстан предусмотрено, что право землепользования возникает путем перехода права землепользования в порядке универсального правопреемства (наследование, реорганизация юридического лица).

В соответствии с пунктом 1 статьи 40 Земельного кодекса переход права землепользования в порядке универсального правопреемства означает возникновение права землепользования у правопреемника при наследовании по закону или при реорганизации юридического лица.

Д. является наследником по завещанию, не входит в состав крестьянского хозяйства, поэтому согласно приведенным нормам закона у нее не может возникнуть право землепользования путем перехода права землепользования в порядке универсального правопреемства.

Судом первой инстанции применены подпункт 3) пункта 1 статьи 22 и пункт 2 статьи 40 Земельного кодекса. Между тем, первая норма регулирует вопросы перехода права собственности, а не права землепользования на земельный участок, а в пункте 2 статьи 40 Земельного кодекса законодатель указал на принадлежность права долгосрочного временного землепользования гражданину, в случае смерти которого указанное право наследуется.

Как указано выше, предметом наследования является право землепользования, которое принадлежит членам крестьянского хозяйства.

Доводы представителя ответчика со ссылкой на справку о составе КФХ судебная коллегия находит необоснованными. Названная справка о составе крестьянского хозяйства из двух человек, в том числе наследодателя, выдана 26 июня 2017 года, тогда как на момент вынесения судом определения от 5 мая 2021 года об утверждении Соглашения членом крестьянского хозяйства, помимо Б., с 29 апреля 2021 года являлась и А. (ответ налогового органа от 8 июля 2022 года).

Таким образом, местные суды нарушили нормы материального права, их выводы противоречат фактическим обстоятельствам дела, в связи с чем оспариваемые судебные акты изменены, отменены в части отказа в иске о признании недействительными свидетельств о праве на наследство по завещанию на право землепользования, в указанной части вынесено новое решение об удовлетворении иска.

Жилищные споры

Нарушение должником принятых на себя обязательств, обеспеченных залогом, является основанием для обращения взыскания на заложенное имущество

8 ноября 2023 года

№ 6001-23-00-3ГП/446

АО «Ф» (далее – Фонд) обратилось в суд с иском об обращении взыскания на 1/2 часть трехкомнатной квартиры, принадлежащей Н., с определением начальной продажной цены в размере 8 327 479 тенге, мотивируя тем, что указанное недвижимое имущество предоставлено в залог обеспечения исполнения кредитных обязательств заемщика М.

Решением Талдыкорганского городского суда области Жетісу от 2 мая 2023 года в удовлетворении иска отказано.

Разрешен вопрос о судебных расходах.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам суда области Жетісу от 13 июля 2023 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и вынесла новое решение об удовлетворении иска.

Обратила взыскание на ½ часть заложенного имущества в виде квартиры, принадлежащей Н.

Определена начальная продажная стоимость в порядке исполнения.

Из материалов дела следует, что на основании генерального кредитного соглашения от 3 мая 2007 года (далее – Соглашение) АО «Б» (в последующем АО «Б», далее – Банк) открыло М. кредитную линию на сумму 40 000 долларов США.

Кредитные средства выданы заемщику на условиях срочности, платности, возвратности и обеспеченности, определяемых договорами банковского займа и дополнительными соглашениями к ним, заключенными сторонами в рамках Соглашения.

Согласно договору залога недвижимости от 3 мая 2007 года надлежащее исполнение заемных обязательств обеспечено залогом трехкомнатной квартиры (далее – заложенное имущество), принадлежащей на праве общей совместной собственности М. и Н.

Нотариально удостоверенным заявлением от 2 мая 2007 года супруг заемщика Н. согласился на передачу в залог и внесудебную реализацию принадлежащего им на праве общей совместной собственности недвижимого имущества.

21 июля 2012 года Д. умерла.

Согласно свидетельствам о праве на наследство от 29 января 2013 года наследники - родители Б. и Ш., супруг Н., дети А., Т. унаследовали по 1/5 доли наследственного имущества, состоящего из 1/2 доли наследодателя в залоговом имуществе.

По договору купли-продажи от 1 июля 2017 года Фонд приобрел активы Банка.

Решением Талдыкорганского городского суда от 17 мая 2021 года в пользу Фонда взыскана задолженность - с Н. в размере 9 100 долларов США, эквивалентных 3 889 331 тенге, с Ш., А. и Т. по 1 517 долларов США, эквивалентных 648 222 тенге с каждого.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского областного суда от 27 июля 2021 года решение суда изменено со снижением взысканной с Н. суммы задолженности до 1 517 долларов США, что эквивалентно 648 222 тенге.

Во исполнение судебных актов Н. перечислил Фонду 2 713 597 тенге, в том числе за расходы на проведение экспертизы – 42 922 тенге и оплату государственной пошлины – 77 787 тенге, а также 648 222 тенге в счет стоимости доли умершего наследника Б.

Всего перечислено 3 361 819 тенге, что составляет стоимость 1/2 части залогового имущества.

Подачу настоящего иска Фонд обосновал тем, что по состоянию на 5 января 2023 года задолженность по займу Б. составляет 41 317,15 долларов США, залоговое имущество обеспечивает полное исполнение обязательств заемщика перед Фондом. В этой связи просил в счет погашения задолженности обратить взыскание на 1/2 часть залогового имущества, принадлежащего ответчику Н., с определением начальной продажной цены при реализации в размере 8 327 479 тенге.

Местные суды свой вывод об отказе в иске мотивировали тем, что наследники в силу статьи 1081 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) несут ответственность по долгам наследодателя в части причитающейся им доли наследства, поэтому кредитор вправе предъявить требование к наследникам должника лишь в пределах принятого ими наследственного имущества. При этом указали на преюдицию обстоятельств, установленных вступившими в законную силу судебными актами, которыми в части взыскания с Н. задолженности, равной стоимости принадлежащей ему 1/2 доли залогового имущества, отказано. Ответчиком обязательство по выплате присужденной задолженности исполнено в полном объеме.

Между тем, данные выводы судов являются неправомерными, поскольку основаны на неправильном применении норм материального права.

Согласно пункту 2 статьи 317 Гражданского кодекса Республики Казахстан в обращении взыскания на заложенное имущество может быть

отказано, если допущенное должником нарушение обеспеченного залогом обязательства крайне незначительно и размер требований залогодержателя вследствие этого явно несоразмерен стоимости заложенного имущества.

Нарушение обеспеченного залогом обязательства является крайне незначительным и размер требований залогодержателя явно несоразмерным стоимости заложенного имущества при одновременном наличии следующих условий:

1) сумма неисполненного обязательства (без учета неустойки (штрафа, пени) составляет менее десяти процентов от стоимости заложенного имущества, определенной сторонами в договоре о залоге;

2) период просрочки исполнения обязательства, обеспеченного залогом, составляет менее трех месяцев.

Однако таких оснований по делу не имеется, в связи с чем нарушение должником принятых на себя обязательств, обеспеченных залогом, является основанием для обращения взыскания на заложенное имущество.

Заслуживают внимание доводы ходатайства о том, что на основании пункта 4.2 договора залога залогодержатель имеет право удовлетворить за счет предмета залога свои требования по кредитному договору в полном объеме, определяемом к моменту фактического удовлетворения, включая сумму основного долга, вознаграждения, убытков, а также неустойки.

Согласно пункту 6.3 действие договора залога прекращается с выполнением всех обязательств по кредитному договору.

В настоящее время остаток задолженности по займу составляет 41 317,15 долларов США.

Залоговое имущество в виде вышеуказанной квартиры обеспечивает полное исполнение обязательств заемщика перед кредитором.

Нотариально удостоверенным заявлением Н. от 2 мая 2007 года подтверждено его согласие на передачу имущества в залог и его внесудебную реализацию.

Следовательно, $\frac{1}{2}$ часть залогового имущества, принадлежащая Н., также является залоговым обеспечением по Соглашению.

Предыдущими судебными актами Фондом свое право на погашение займа реализовано за счет $\frac{1}{2}$ доли, принадлежащей супруге Н. – М.

Поскольку в настоящее время обязательства по погашению займа в полном объеме не исполнены, Фонд имеет право на удовлетворение своих требований за счет $\frac{1}{2}$ доли залогового имущества, принадлежащей Н.

Также обоснованными являются доводы ходатайства о том, что в ходе рассмотрения первоначального иска Фонда о взыскании задолженности с наследников стоимость залогового имущества установлена по состоянию на момент принятия наследства в январе 2013 года и составляла 6 482 218 тенге. Соответственно, стоимость $\frac{1}{2}$ части составила 3 241 109 тенге, $\frac{1}{5}$ части – 648 222 тенге.

Решением суда от 17 мая 2021 года с Н. взыскана стоимость 1/2 доли залогового имущества в размере 3 241 109 тенге и 1/5 доли принятого наследственного имущества в размере 648 222 тенге.

Однако апелляционная коллегия снизила взысканную с него сумму до стоимости 1/5 доли наследственного имущества в размере 648 222 тенге, ссылаясь, что наследство открылось на 1/2 доли М., 1/2 часть залогового имущества принадлежит Н. на праве общей совместной собственности супругов.

Согласно подпункту 3) пункта 3 статьи 21 Закона Республики Казахстан «Об ипотеке недвижимого имущества», принимая решения об обращении взыскания на недвижимое имущество, заложенное по ипотечному договору, суд должен определить и указать в решении начальную продажную цену заложенного недвижимого имущества при его реализации.

Согласно пункту 11 Требований к форме и содержанию отчета об оценке, утвержденных приказом Министра финансов Республики Казахстан от 3 мая 2018 года № 501, дата составления отчета об оценке до даты совершения сделки с объектом оценки или даты представления публичной оферты не должно превышать шести месяцев.

В целях объективного и справедливого определения актуальной стоимости залогового имущества коллегия пришла к выводу, что новую оценку следует назначить в порядке исполнения судебного акта, так как с момента оценки объекта прошло более 6 месяцев.

Споры о праве собственности

Местные суды необоснованно отказали в восстановлении срока для подачи апелляционной жалобы

8 ноября 2023 года

№ 6001-23-00-3гп/455

С. обратился в суд с иском к А., Д. об истребовании имущества из чужого незаконного владения, признании недействительным договора купли-продажи транспортного средства.

Решением суда № 2 города Петропавловска Северо-Казахстанской области от 24 марта 2023 года иск С. удовлетворен.

Постановлено: признать недействительным договор купли-продажи транспортного средства марки «Hyundai Santa Fe», 2001 года выпуска, заключенный между А. и Д. 2 ноября 2022 года; истребовать

у А. и Д. в пользу С. транспортное средство марки «Hyundai Santa Fe», 2001 года выпуска.

Определением суда № 2 города Петропавловска Северо-Казахстанской области от 26 мая 2023 года в удовлетворении заявления Д. о восстановлении пропущенного срока для подачи апелляционной жалобы отказано.

Определением судебной коллегии по гражданским делам Северо-Казахстанского областного суда от 10 июля 2023 года определение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и заявление Д. о восстановлении пропущенного процессуального срока удовлетворила.

Восстановлен процессуальный срок для подачи апелляционной жалобы на решение суда № 2 города Петропавловска Северо-Казахстанской области от 24 марта 2023 года.

Дело направлено в судебную коллегия по гражданским делам Северо-Казахстанского областного суда для рассмотрения апелляционной жалобы Д.

Из материалов дела следует, что Д., не соглашаясь с решением суда от 24 марта 2023 года, 13 апреля 2023 года обратился в суд с апелляционной жалобой.

Определением суда от 17 апреля 2023 года апелляционная жалоба оставлена без движения с предоставлением срока для устранения недостатков до 21 апреля 2023 года включительно.

Определением суда от 26 апреля 2023 года апелляционная жалоба возвращена ввиду неустранения недостатков в установленный срок.

17 мая 2023 года Д. обратился в суд с заявлением о восстановлении срока для подачи апелляционной жалобы, указывая, что определение суда об оставлении апелляционной жалобы без движения получил лишь 16 мая 2023 года, поэтому устранить указанные судом недостатки своевременно не представилось возможным.

Отказывая в восстановлении срока для подачи апелляционной жалобы, местные суды указали на отсутствие уважительных причин пропуска срока.

Выводы местных судов являются ошибочными и не соответствуют положениям процессуального законодательства.

Согласно части 2 статьи 126 ГПК сроки, установленные настоящим Кодексом, могут быть восстановлены судом, если они пропущены по причинам, признанным судом уважительными.

В силу части 3 статьи 126 ГПК суд обязан восстановить пропущенный срок, указанный в части второй настоящей статьи, для обжалования судебных актов, принесения прокурором ходатайств или протеста в случае нарушения закона судом либо судебных актов, ограничивающих возможность участника

процесса на защиту своих прав и законных интересов (несвоевременное направление копии судебного акта лицу, участвующему в деле; незнание языка судопроизводства, если судебный акт не переведен на язык, которым лицо владеет; неправильное оформление правопреемства), а также при наличии иных обстоятельств, которые воспрепятствовали своевременно подать жалобу, принести прокурору ходатайство или протест.

Материалами электронного дела установлено, что Д. не направлена копия определения суда от 17 апреля 2023 года об оставлении апелляционной жалобы без движения. Такие сведения отсутствуют как в материалах дела, так и в информационной системе «Төрелік».

В связи с этим выводы местных судов об отсутствии правовых оснований для восстановления пропущенного процессуального срока нельзя признать законными. Коллегия сочла, что срок на подачу апелляционной жалобы пропущен по уважительной причине, ввиду ненадлежащего вручения судом копии определения суда.

Споры о возмещении вреда

Суды без установления факта нахождения истца на иждивении умершего необоснованно удовлетворили иск о возмещении вреда, причинённого смертью кормильца

8 ноября 2023 года

№ 6001-23-00-32п/458

Н. обратилась в суд с иском к ТОО «К» (далее – Корпорация) о понуждении к возмещению вреда, причинённого смертью кормильца - её супруга Ж.

Решением Жезказганского городского суда от 25 ноября 2022 года, оставленным без изменения постановлением судебной коллегии по гражданским делам суда области Ұлытау от 25 января 2023 года, иск удовлетворён частично:

- на ТОО «К» возложена обязанность по осуществлению с 19 августа 2019 года по 23 января 2023 года выплат в пользу Н. в возмещение вреда, причинённого в результате несчастного случая на производстве, повлекшего 4 февраля 2015 года смерть её супруга Ж.

- в удовлетворении остальной части исковых требований отказано.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда изменила судебные акты местных судов.

Судебные акты в части требований возложения на ТОО «К» обязанности по осуществлению с 19 августа 2019 года по

23 января 2023 года выплат в пользу Н. в возмещение вреда, причинённого в результате несчастного случая на производстве, повлекшего 4 февраля 2015 года смерть её супруга Ж., отменено с вынесением в этой части нового решения об отказе.

Как установлено по делу, Ж., являвшийся супругом Н., с 1987 года работал в ТОО «Ко» взрывником Восточно-Жезказганского рудника шахты Анненская.

Заключением экспертной профпатологической комиссии от 4 января 2013 года Ж. впервые установлено профессиональное заболевание, диагностированное как «силикоз 1 степени, эмфизема лёгких, дыхательная недостаточность 1-2 стадии, хроническое легочное сердце, компенсированное».

Согласно акту от 15 января 2013 года № 2 о несчастном случае на производстве степень вины работодателя в несчастном случае (профессиональном заболевании) определена 100%.

Решением Карагандинского отдела медико-социальной экспертизы (далее – МСЭ) от 15 апреля 2013 года № 6 Ж. установлена утрата профессиональной трудоспособности (далее – УПТ) на 59 %, при досрочном переосвидетельствовании 16 августа 2013 года он признан инвалидом 2 группы с УПТ 80%.

23 января 2015 года при переосвидетельствовании Ж. установлена 3 группа инвалидности сроком до 20 января 2023 года.

Жезказганский городской суд частичное удовлетворение иска, судебная коллегия суда области Ылытау оставление решения суда первой инстанции без изменения мотивировали тем, что Н., признанная инвалидом до истечения пятилетнего срока после смерти мужа, являясь нетрудоспособной, не имевшей иных источников дохода, как супруга находилась на полном иждивении Ж. Смертью Ж. ей причинён ущерб и она имеет право на возмещение вреда в соответствии с пунктом 2 статьи 940 Гражданского кодекса Республики Казахстан. При этом судами на Корпорацию возложена обязанность по осуществлению соответствующих выплат за период с 19 августа 2019 года, то есть за три года, предшествовавших дню предъявления иска.

Судебная коллегия Верховного Суда сочла, что с выводами судебных инстанций согласиться нельзя, поскольку они основаны на неправильном применении норм материального права.

В соответствии со статьей 936 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) вред, причиненный жизни и здоровью гражданина при исполнении договорных обязательств, трудовых (служебных) обязанностей, обязанностей воинской службы, возмещается по правилам настоящей главы, если законодательными актами или договором не предусмотрена повышенная ответственность.

Категории лиц, имеющих право на возмещение вреда в результате смерти гражданина, указаны в статье 940 ГК.

Так, в соответствии с частями 1-2 статьи 940 ГК в случае смерти гражданина право на возмещение вреда имеют нетрудоспособные лица, состоявшие на иждивении умершего или имевшие ко дню его смерти право на получение от него содержания; ребенок умершего, родившийся после его смерти, а также один из родителей, супруг либо другой член семьи, независимо от трудоспособности, который не работает и занят уходом за находившимися на иждивении умершего его детьми, внуками, братьями и сестрами, не достигшими четырнадцати лет (малолетними) либо хотя и достигшими указанного возраста, но, по заключению медицинских органов, нуждающимися по состоянию здоровья в постороннем уходе.

Право на возмещение вреда имеют также лица, состоявшие на иждивении умершего гражданина и ставшие нетрудоспособными в течение пяти лет после его смерти.

Один из родителей, супруг либо другой член семьи, неработающий, занятый уходом за указанными в пункте 1 настоящей статьи детьми, внуками, братьями и сестрами умершего и ставший нетрудоспособным в период осуществления ухода, сохраняет право на возмещение вреда после окончания ухода за этими лицами.

Из содержания искового заявления следует, что Н. требует возмещения вреда, причиненного потерей кормильца, указывая на то, что умерший супруг Ж. являлся единственным кормильцем семьи.

Между тем, Ж., смертью которого истцу, по ее мнению, причинен подлежащий возмещению вред, не может быть признан кормильцем, поскольку с 2013 года со времени несчастного случая на производстве до даты смерти был нетрудоспособен, признан инвалидом 3-й, затем 1-й группы, на момент смерти был полностью нетрудоспособен.

Выводы местных судов, как указано выше, основаны на части 2 статьи 940 ГК РК, право истца на возмещение вреда мотивировано состоянием на иждивении.

Таким образом, судами нарушены требования статьи 225 ГПК о разрешении дела в пределах заявленных истцом требований.

Суды, не дав оценку доводам истца о причинении вреда потерей кормильца, выйдя за пределы исковых требований, определив статус истца как состоявшей на иждивении умершего Ж. и ставшей нетрудоспособной до истечения пяти лет после его смерти, удовлетворили иск.

Статья 13 Закона Республики Казахстан от 16 июня 1997 года № 126 «О государственных социальных пособиях по инвалидности и по случаю потери кормильца в Республике Казахстан» определяет круг нетрудоспособных членов семьи и указывает о том, что они считаются

состоявшими на его иждивении, если находились на его полном содержании или получали от него помощь, которая была для них постоянным и основным источником средств к существованию.

Буквальное толкование данной правовой нормы позволяет прийти к выводу о том, что Ж. в силу полной утраты трудоспособности не может быть признан кормильцем семьи, а члены его семьи, в том числе Н., не могут быть отнесены к нетрудоспособным лицам, находившимся на его иждивении.

Так, статья 305 ГПК в качестве одного из фактов, подлежащих установлению судом, предусматривает факт нахождения лица на иждивении.

Судебный акт об установлении факта нахождения Н. на иждивении Ж. истцом не представлен.

Более того, вступившим в законную силу решением Жезказганского городского суда от 20 июля 2015 года по гражданскому делу по иску Н. о возмещении вреда с ответчика ТОО «К» взыскана дополнительная выплата в размере 41 057 160 тенге, ответчик понужден возмещать Н., действующей в интересах несовершеннолетнего сына Т., 27 мая 1999 года рождения, ежемесячно, вред в размере 171 072 тенге, начиная с 25 мая 2015 года до достижения ребенком восемнадцати лет и, в случае учебы, до его окончания в учебных заведениях по очной форме обучения, но не более чем до двадцати трех лет.

Таким образом, судом установлен факт нахождения на иждивении Ж. лишь его сына, в отношении супруги Н. доказательства нахождения на его иждивении на момент смерти истцом не представлены.

ТОО «К» исполнило решение суда в полном объеме, в том числе и по выплатам несовершеннолетнему Т., которые производились до исполнения ему 23 лет.

В связи с этим истец Н. не входит в круг лиц, имеющих право на возмещение вреда, поэтому ее положение не отвечает требованиям части 2 статьи 940 ГК, отсутствует совокупность условий: нахождение на иждивении Ж. на момент его смерти и нетрудоспособность в течение пяти лет после его смерти.

При таких обстоятельствах основания для признания Н. лицом, имеющим право на возмещение вреда в результате смерти своего супруга Ж., отсутствуют.

Налоговые споры

Процессуальные сроки могут быть восстановлены судом, если они пропущены по причинам, признанным судом уважительными

14 ноября 2023 года

№ 6001-23-00-3гп/452

РГУ «Управление государственных доходов по району Әлихан Бөкейхан Департамента государственных доходов по Карагандинской области Комитета государственных доходов Министерства финансов Республики Казахстан» (далее – Управление) обратилось в суд с иском о признании недействительными сделок, заключенных между ТОО «А» (далее – Товарищество) и ТОО «Р» в 4 квартале 2019 года, подтвержденных электронными счетами-фактурами на общую сумму оборота 44 642 857 тенге, с учетом налога на добавленную стоимость - 5 357 143 тенге.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Карагандинской области (далее – СМЭС) от 6 февраля 2023 года иск удовлетворен. Распределены судебные расходы.

Определением СМЭС от 3 мая 2023 года апелляционная жалоба Товарищества на решение СМЭС от 6 февраля 2023 года возвращена ввиду пропуска срока апелляционного обжалования.

Определением судебной коллегии по гражданским делам Карагандинского областного суда от 19 июня 2023 года определение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и восстановила ТОО «А» срок для подачи апелляционной жалобы на решение первой инстанции.

Дело направлено в судебную коллегия по гражданским делам Карагандинского областного суда для рассмотрения апелляционной жалобы ТОО «А».

Обращаясь в суд с апелляционной жалобой и заявлением о восстановлении срока, представитель Товарищества указал следующее:

- ответчик не был надлежащим образом извещен о судебных заседаниях;
- суд не обеспечил надлежащее отправление/вручение ответчику решения суда;
- ввиду рассмотрения дела только с участием истца сторона ответчика не имела возможности выразить свою позицию и представить доказательства в обоснование своих возражений против иска.

Суд первой инстанции, не рассмотрев по существу ходатайство стороны ответчика о восстановлении срока для апелляционного обжалования решения суда и возвращая апелляционную жалобу, указал, что решение суда от 6 февраля 2023 года было изготовлено в окончательной форме 13 февраля 2023 года и направлено сторонам 15 февраля 2023 года, соответственно, апелляционная жалоба должна была быть подана до 15 марта 2023 года.

Судья апелляционной коллегии с данными выводами согласился.

Вместе с тем, такая позиция не соответствует обстоятельствам дела и нормам действующего законодательства.

Согласно статье 234 ГПК сторонам и другим лицам, участвующим в деле, не явившимся в судебное заседание, копии решения высылаются или выдаются не позднее трех рабочих дней со дня вынесения решения в окончательной форме с использованием средств связи, обеспечивающих фиксирование его получения.

Из материалов дела следует, что иск налогового органа о признании недействительными сделок, заключенных между ТОО «А» и ТОО «Р», рассмотрен судом первой инстанции без участия представителей ответчиков.

Сведений о получении ТОО «А» копии решения суда от 6 февраля 2023 года не имеется.

Согласно части третьей статьи 403 ГПК апелляционные жалоба, ходатайство прокурора могут быть поданы в течение одного месяца со дня вынесения решения в окончательной форме, за исключением случаев, установленных настоящим Кодексом, а лицами, не участвовавшими в судебном разбирательстве, со дня направления им копии решения.

Из заявления ТОО «А» о восстановлении пропущенного срока подачи апелляционной жалобы на указанное решение суда следует, что о его вынесении заявителю стало известно 29 марта 2023 года, в момент заключения сделки с контрагентом. 3 апреля 2023 года им подано заявление об ознакомлении с материалами дела и 17 апреля 2023 года он был ознакомлен.

Суд не усмотрел уважительных причин пропуска срока, тогда как представитель Товарищества не участвовал в судебных заседаниях, при этом достоверных доказательств, подтверждающих получение извещений о назначении судебного заседания и копии решения, не имеется.

В соответствии с положениями статьи 126 ГПК сроки, установленные настоящим Кодексом, могут быть восстановлены судом, если они пропущены по причинам, признанным судом уважительными.

Суд обязан восстановить пропущенный срок, указанный в части второй настоящей статьи, для обжалования судебных актов, принесения прокурором ходатайств или протеста в случае нарушения закона судом либо судебных актов, ограничивающих возможность участника процесса

на защиту своих прав и законных интересов (несвоевременное направление копии судебного акта лицу, участвующему в деле; незнание языка судопроизводства, если судебный акт не переведен на язык, которым лицо владеет; неправильное оформление правопреемства), а также при наличии иных обстоятельств, которые воспрепятствовали своевременно подать жалобу, принести прокурору ходатайство или протест.

Заявление о восстановлении пропущенного процессуального срока подается в суд, в котором надлежит совершить процессуальное действие, не позднее одного месяца со дня, когда заявителю становится известно о нарушении его прав или законных интересов.

Согласно определению СМЭС от 28 ноября 2022 года, на 19 декабря 2022 года было назначено предварительное судебное заседание, данные о проведении которого в деле не содержатся.

В материалах дела имеются сопроводительные письма о направлении ответчику (без указания его юридического адреса):

- копии иска и копии определения (исх. от 2 декабря 2022 года);
- сообщения о проведении судебного заседания 12 января 2023 года в 12.20 час (исх. от 20 декабря 2022 года);
- сообщения о проведении судебного заседания 6 февраля 2023 года в 11.20 час (исх. от 13 января 2023 года);
- копии решения (исх. от 15 февраля 2023 года).

Достоверных доказательств, подтверждающих надлежащее извещение ответчика о времени и месте рассмотрения дела, а также получение представителем Товарищества судебного извещения (повестки), копии решения суда не имеется.

Выводы судьи апелляционной инстанции о правомерном возвращении апелляционной жалобы со ссылкой на то, что «судебные извещения направлялись ответчику по базе ИС «Төрелік» по адресу регистрации юридического лица с привязкой к БИН», являются необоснованными.

Как следует из ответа отдела цифровизации Судебной администрации Республики Казахстан от 19 июля 2023 года, в автоматизированной информационно-аналитической системе судебных органов «Төрелік» не имеется сохраненного адреса юридического лица ТОО «А».

Обжалуемые определения ущемляют право ответчика на защиту, поскольку суд первой инстанции не обеспечил участие стороны ответчика при рассмотрении гражданского дела и ограничил его право на обжалование решения суда.

Споры о банкротстве

Местные суды правильно отказали в признании банкротом при отсутствии исчерпывающих доказательств несостоятельности должника

14 ноября 2023 года

№ 6001-23-00-3зн/461

ТОО «А» (далее – Кредитор, ТОО «А»)) обратилось в суд с иском к ТОО «Г» (далее – Должник, ТОО «ГЗ») о признании банкротом.

Решением специализированного межрайонного экономического суда города Алматы от 15 мая 2023 года, оставленным без изменения постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского городского суда от 24 августа 2023 года, в удовлетворении заявления отказано.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда судебные акты местных судов оставила без изменения.

Из материалов дела следует, что Должник первоначально зарегистрирован в органах юстиции 1 августа 2003 года, юридический адрес: город Алматы, улица Кунаева, дом 21 Б. Основной вид деятельности -выращивание овощей, их семян и рассады. Учредители - Қ., Т., руководитель - С.

По результатам осуществления сбора сведений о финансовом состоянии Должника временным управляющим составлено заключение от 24 апреля 2023 года, согласно которому Должник неплатежеспособен, относится к III классу финансовой устойчивости, имеются основания для признания его банкротом.

Обращаясь в суд с заявлением, представитель Кредитора мотивировал свое требование тем, что фактически с конца 2019 года Должник не осуществляет какую-либо деятельность, поскольку на его счета наложены аресты в рамках исполнительных производств. Имеется недвижимое имущество балансовой стоимостью 441 724 449 тенге и дебиторская задолженность в сумме 30 560 957 тенге, однако взыскание задолженности не представляется возможным в связи с отсутствием денежных средств для оплаты государственной пошлины. Ввиду отсутствия производственной деятельности у Должника не имеется перспективы получения какого-либо дохода для погашения кредиторской задолженности.

Согласно статье 1 Закона «О реабилитации и банкротстве» (далее – Закон) банкротство - это признанная решением суда несостоятельность должника, являющаяся основанием для его ликвидации.

Соответственно, банкрот – это должник, несостоятельность которого установлена вступившим в законную силу решением суда.

Отказывая в удовлетворении заявления Кредитора по причине преждевременности его подачи, суды первой и апелляционной инстанций исходили из того, что:

- за Должником зарегистрировано 17 объектов недвижимости;
- имеется неистребованная дебиторская задолженность;
- доход до начала года, предшествующего году, в котором подано заявление о признании Должника банкротом, составлял 979 023 789 тенге;
- стоимость активов на момент подачи заявления о признании банкротом составляла 1 104 499 151 тенге, размер капитала - 5 294 289 566 тенге;
- Управлением в отношении Должника проводилась тематическая проверка по вопросам определения взаиморасчетов между ним и его дебиторами, по результатам которой отсутствует соответствующее заключение.

При этом суд первой инстанции посчитал заключение временного управляющего недостоверным доказательством по делу, поскольку в нем не отражены вышеуказанные сведения.

Согласно пункту 13 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 2 октября 2015 года № 5 «О практике применения законодательства о реабилитации и банкротстве» при определении вопроса о неплатежеспособности или платежеспособности должника судам следует учесть, что заключение временного управляющего является одним из доказательств по делу, поэтому на основании статей 64, 65 и 67 ГПК данное заключение должно быть оценено судом в совокупности с другими доказательствами по делу с учетом их относимости, допустимости и достоверности. Такое заключение не имеет для суда преимущества перед другими доказательствами.

Решение суда о признании должника банкротом, основанное на признании им своей неплатежеспособности, должно содержать подробный анализ о финансово-хозяйственном состоянии должника, а также обоснованную оценку неплатежеспособности должника по существу.

Из заключения временного управляющего Щ. и финансовой отчетности Должника на начало года, предшествующего году, в котором подано заявление о признании банкротом, следует, что доходы и прибыль составляли 979 023 789 тенге, на дату до дачи заявления – 3 630 850 тенге; активы 1 104 499 151 тенге, капитал - 5 294 289 566 тенге.

При этом обязательство Должника перед кредиторами составило 6 398 788 717 тенге, в том числе:

- перед сотрудниками – 28 986 671 тенге, которое образовано за периоды с 2017 года по 31 мая 2021 года;
- перед кредиторами по обязательству, обеспеченному залогом, имущество Должника отсутствует.

Хотя у Должника имеются обязательства, обеспеченные залогом имущества на основании определения суда апелляционной инстанции Алматинского областного суда об утверждении медиативного соглашения от 2 сентября 2019 года, где задолженность взыскана в пользу АО «К» солидарно с Должника и ТОО «В»:

- по налогам – 21 512 665 тенге, периоды образования задолженности не указаны;

- перед кредиторами по гражданско-правовым и иным обязательствам – 6 398 788 726 тенге, которое образовано за периоды с 2017 года по 31 мая 2022 года.

Образованная с 2018 года по 31 мая 2022 года дебиторская задолженность Должника составила 30 560 957 тенге.

Задолженность кредитора ТОО «А» в сумме 332 208 000 тенге образована в 2017 году в результате оказания финансовой помощи и она признана Должником согласно акту сверки взаиморасчетов по состоянию на 31 июля 2022 года.

Из представленных Должником бухгалтерских балансов за последние годы следует, что Должник, начиная с 2019 года по 2020 годы, постоянно получал доходы и прибыли по реализованным продукциям и оказанным услугам.

Однако, начиная с 2021 по 2022 годы, в соответствующих балансах отсутствуют данные об осуществлении уставной деятельности путем выращивания овощей, их семян и рассады.

При этом нет данных о том, что Должник получил убыток от своей осуществленной деятельности.

Из материалов дела следует, что выписанные исполнительные листы в отношении кредитора АО «К» возвращены частными судебными исполнителями 28 февраля 2022 года без исполнения, где указано о принятии запрета в отношении руководителя Должника на выезд за пределы Республики Казахстан.

В материалах дела отсутствует подтверждающее доказательство о принятии мер частными судебными исполнителями для реализации имущества Должника (протоколы о признании торгов несостоявшимися, об отказе кредитора от получения имущества, о ликвидности активов).

В деле также отсутствуют доказательства о дате образования задолженности Должника перед налоговым органом, о принятии последним способов обеспечения исполнения не выполненного в срок налогового обязательства (приостановление расходных операций по банковским счетам, приостановление расходных операций по кассе, ограничение в распоряжении имуществом, взыскание суммы задолженности со счетов дебиторов).

Кредитор, указывая, что Должник является несостоятельным, не принял меры для принудительного взыскания задолженности, начиная с 2017 года, и только 31 июля 2022 года между сторонами составлен акт сверки о наличии задолженности, хотя сроки исполнения обязательства истекли (сомнительные обязательства).

В соответствии с пунктами 2, 5 статьи 4 Закона банкротство устанавливается принудительно на основании заявления в суд кредиторов или иных уполномоченных настоящим Законом лиц.

Основанием для объявления должника банкротом в судебном порядке является его несостоятельность.

Несостоятельность должника устанавливается судом с учетом заключения о финансовой устойчивости, составленного в соответствии со статьей 49 настоящего Закона.

Местные суды, отказывая в удовлетворении заявления, исходили из того, что суду не представлены достоверные доказательства о несостоятельности Должника, поскольку за ним зарегистрированы активы, имеется дебиторская задолженность, заявление подано преждевременно.

Судебная коллегия не согласилась с выводами местных судов о преждевременности обращения в суд с заявлением, поскольку в законе отсутствует такое основание для отказа в признании Должника банкротом.

Вместе с тем, коллегия согласилась с выводами местных судов об отказе в признании Должника банкротом, поскольку кредиторами и Должником не представлены исчерпывающие доказательства для признания последнего несостоятельным.

Судам не представлены доказательства невозможности реализации активов (инженерных и сельскохозяйственных сооружений, земельных участков), не определена рыночная стоимость активов, их ликвидность, невозможность списания суммы задолженности со счетов дебиторов.

В заключении временного управляющего Щ. не нашли своего отражения обязательства Должника, обеспеченные залогом имущества.

Тем самым, выводы местных судов об отказе в признании Должника банкротом признаны соответствующими установленным по делу обстоятельствам, имеющим существенное значение для дела, и основаны на правильном применении норм материального и процессуального права.

Земельные споры

Суд первой инстанции правильно пришел к выводу о том, что не имеется оснований для признания недействительным свидетельства о праве на наследство по закону

14 ноября 2023 года

№ 6001-23-00-3гп/467

О. обратился в суд с иском к М. об определении порядка пользования земельным участком, понуждении снести незаконно возведенное ограждение, мотивировав свои требования тем, что ему на праве собственности принадлежит 1/3 доля домовладения и земельного участка, ответчик является собственником 2/3 доли. Ответчик препятствует ему в пользовании его долей земельного участка и неправомерно установила ограждение на участке.

М. обратилась в суд со встречным иском, указав, что в оспариваемых документах неправильно определена доля истца в недвижимости по вышеуказанному адресу. На основании мирового соглашения от 25 февраля 1997 года О. (наследодатель В.) и М. произвели раздел жилого дома, по условиям которого доля наследодателя Г. составляет менее 1/3 части дома.

Решением Медеуского районного суда города Алматы от 29 декабря 2022 года иск О. удовлетворен.

Постановлено определить порядок пользования земельным участком, находящимся в собственности О. и М., согласно схеме земельного участка, а именно: часть участка - точки поворота: 2-3 (5,98 метров), 3-4 (37,56 метров), 4-5 (6,18 метров), 5-6 (1,09 метров) и 6-7 (6,04 метра), итого 0,0230, закрепив за О.

Обязать М. снести незаконно возведенное ограждение (забор).

В удовлетворении встречного иска отказано.

Распределены судебные расходы.

Определением Медеуского районного суда города Алматы от 29 декабря 2022 года производство по гражданскому делу по встречному иску М. к О. и акимату города Алматы в части признания постановления акима города Алматы, приказа Управления земельных отношений и протокола земельной комиссии недействительными прекращено.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского городского суда от 17 августа 2023 года решение суда изменено.

Решение суда в части удовлетворения иска О. об определении порядка пользования земельным участком и об отказе в удовлетворении встречного иска М. отменено. В этой части принято новое решение.

Постановлено отказать в удовлетворении исковых требований О. об определении порядка пользования земельным участком.

Встречный иск М. удовлетворен частично. Признано недействительным свидетельство о праве на наследство по закону от 4 августа 2020 года за № 1-2332 в части указания размера доли (1/3) жилого дома.

В остальной части решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной инстанции, оставив в силе решение суда первой инстанции.

Из материалов дела следует, что в 1997 году между сособственниками домовладения М., имевшей 2/3 доли в домовладении, и Г., которой принадлежала 1/3 домовладения, возник судебный спор.

Так, гражданское дело по иску Г. о признании свидетельства о праве на наследство недействительным, разделе наследства, признании права собственности и вселении; по встречному иску М. о признании недействительным свидетельства о праве на наследство на 1/3 и 2/3 части домостроения, установлении права собственности на 1/2 часть домостроения прекращено в связи с заключением сторонами мирового соглашения, утвержденного определением Московского районного суда города Алматы от 25 февраля 1997 года (далее – определение о мировом соглашении), на следующих условиях:

«1. Ответчик М. частично признает иски требования Г.

Г. и М. согласны разделить домостроение, состоящее из 5-ти комнат, 2 кухни, коридора и веранды, общей площадью 84,4 кв.м, жилой площадью 63,5 кв.м, вспомогательной площадью 20,8 кв.м, как наследственную массу после смерти О. так, что на праве собственности М. принадлежат в этом доме комнаты: № 1 – размером 11,2 кв.м, № 3 – 12,2 кв.м, № 4 – 6,2 кв.м, № 6 – 22,5 кв.м, кухня 2 – 8,1 кв.м, № 5 – 3,4 кв.м и веранда с отдельным выходом; Г. на праве собственности в этом доме принадлежат комнаты №7 – 11,5 кв.м и кухня №8 – 9,3 кв.м с отдельным выходом.

2. М. выплачивает Г. сумму 1 170 долларов США по курсу в тенге на день выплаты как разницу в ее доле дома.

Г. согласна получить в денежном выражении от М. 1 170 долларов по курсу в тенге на день получения. М. выплачивает Г. 500 долларов США 25 февраля 1997 года, 670 долларов США до 1 мая 1997 года.

3. Дверь из комнаты № 1 в комнату № 7 обязана заложить М. за свой счет и своими силами до 10 марта 1997 года.

4. Надворные постройки разделить между сторонами так, что котельная под № 1, баня под № 2, туалет под № 3, сарай под № 4, сарай под № 5 переходят в собственность Г., навес под № 6 переходит в собственность М.

5. Право пользования земельным участком размером 12,5 x 7,4 м перед домом определено между сторонами так, что участок разделяется, соответственно, стеною между комнатами № 6 и № 7 с востока на запад, где северной частью будет пользоваться Г., южной частью – М.

6. Стороны вправе в случае возникновения спора разделить и определить границы пользования остальной частью земельного участка, находящегося в настоящее время в совместном пользовании.

7. М. возвращает и выплачивает Г. государственную пошлину 1 583 тенге до 6 марта 1997 года и отдает ключи от входной двери в комнату № 8».

В дальнейшем, после смерти Г., согласно свидетельству о праве на наследство по закону от 4 августа 2020 года № 1-2332 и договора о разделе наследственного имущества от 4 августа 2020 года № 1-2334, О. принадлежит на праве собственности: 1/3 доля жилого дома с комнатами № 7 площадью 11,5 кв.м и № 8 площадью 9,3 кв.м.

На основании заключения уполномоченного органа о предоставлении земельного участка на праве общей долевой собственности постановлением акимата города Алматы от 6 мая 2022 года доля земельного участка закреплена за О. на праве собственности.

Решение суда первой инстанции по настоящему делу об удовлетворении иска О. в части определения границ долей в земельном участке обосновано пунктом 6 статьи 53 Земельного кодекса Республики Казахстан о договорном порядке пользования земельным участком, находящимся в общей собственности (общем землепользовании), а в случае недостижения соглашения – определяемого судом.

Судом учтено, что возведенная М. ограда от угла комнаты № 8 (кухня) до восточной части угла дома преграждает доступ истца к земельному участку, находящемуся в общей долевой собственности, а также надворным постройкам.

При разрешении встречных требований суд первой инстанции исходил из того, что основаниями для возникновения права собственности на недвижимое имущество явились свидетельство о праве на наследство и определение о мировом соглашении. Право собственности Г. зарегистрировано в установленном порядке в размере 1/3 доли в жилом доме, 2/3 доли зарегистрировано за М.

При таких обстоятельствах суд не усмотрел основания для признания свидетельства о праве на наследство, выданного истцу О., недействительным.

Апелляционная инстанция не согласилась с данными выводами суда, указывая, что наследственное имущество, перешедшее О. по праву наследования по закону, исходя из общей площади двух помещений в доме, составляет менее 1/3 доли в жилом доме. При общей площади жилого дома

84,4 кв.м, площадь двух комнат истца составляет 20,8 кв.м, соответственно, доля истца равна 1/4 части.

Апелляционной инстанцией также резюмировано, что размер доли земельного участка должен быть соразмерен доле в недвижимом имуществе, если сособственники не придут между собой к иному соглашению, в связи с чем отказано в иске об определении порядка пользования земельным участком.

Между тем, такие выводы суда апелляционной инстанции судебная коллегия посчитала ошибочными.

Вступившим в законную силу определением суда об утверждении мирового соглашения произведен фактический раздел жилого дома по вышеуказанному адресу. За собственниками О. и М. закреплены помещения с самостоятельным выходом. Также закреплены надворные постройки.

Исходя из содержания определения об утверждении мирового соглашения, размеры долей Г. и М. в жилом доме, соответственно, 1/3 и 2/3, остались неизменными.

При этом само гражданское дело, где основным предметом спора как Г., так и М. было оспаривание долей противной стороны в жилом доме, производством прекращено.

Данное определение об утверждении мирового соглашения в силу статьи 21 ГПК имеет обязательный характер.

В последующем, на основании определения об утверждении мирового соглашения право собственности на жилой дом в указанных долях было зарегистрировано за собственниками М. и Г., что подтверждается сведениями из регистрирующего органа.

В соответствии с пунктом 1 статьи 1040 Гражданского кодекса Республики Казахстан в состав наследства входит принадлежащее наследодателю имущество, следовательно, О. как наследнику перешло имущество, принадлежавшее Г., в том же объеме.

При таких обстоятельствах судебная коллегия сочла обоснованными выводы суда первой инстанции о том, что не имеется оснований для признания недействительным свидетельства о праве на наследство по закону, выданного О., в части указания размера доли (1/3) в жилом доме.

В части требований об определении порядка пользования земельным участком судом иск разрешен правильно. Стороны не достигли соглашения между собой, поэтому суд, исходя из схемы земельного участка, расположения надворных построек, принадлежности доли в земельном участке, определил порядок пользования, который является оптимальным.

С учетом указанных обстоятельств судебная коллегия сочла, что судом первой инстанции обстоятельства дела были установлены правильно, им дана надлежащая правовая оценка, нормы материального права применены правильно, поэтому суд апелляционной инстанции не имел оснований для переоценки доказательств и отмены решения.

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер
жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии по уголовным делам
Верховного Суда Республики Казахстан**

Қосымша жаза тағайындау

**ҚК-нің 50-бабының үшінші бөлігіне
сәйкес қосымша жаза тағайындалды**

2023 жылғы 29 қыркүйек

№ 2уп-293-23

Жамбыл облысы Тараз қаласы № 2 сотының 2022 жылғы 7 қарашадағы үкімімен:

Б., бұрын Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 190-бабы үшінші бөлігінің 4) тармағымен 2022 жылғы 13 шілдеде 3 жыл 6 айға бас бостандығын шектеуге сотталған.

- ҚК-нің 190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағымен кінәлі деп танылып, қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарында жұмыс істеу құқығынан 5 жылға айырыла отырып, 5 жыл 6 айға бас бостандығынан айырылған.

ҚК-нің 58-бабының алтыншы бөлігіне сәйкес, үкім бойынша тағайындалған жазаға сот үкімімен алдыңғы 2022 жылғы 13 шілдеде тағайындалған 3 жыл 6 айға бас бостандығын шектеу жазасының өтелмеген бөлігі ішінара қосылып, қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарында жұмыс істеу құқығынан 5 жылға айырыла отырып түпкілікті 6 жыл мерзімге бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалып, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемелерінде өтеу белгіленген.

Б. бөтеннің мүлкін аса ірі көлемде бірнеше рет жымқыру арқылы алаяқтық жасағаны үшін сот үкімімен кінәлі деп танылған.

Жамбыл облысының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2023 жылғы 27 қаңтардағы қаулысымен үкім өзгертіліп, Б.-ға ҚК-нің 74-бабының бірінші бөлігі қолданылып, жазаның орындалуы 5 жылға кейінге қалдырылған. Сот үкімінің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылған.

ҚК-нің 190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағының санкциясында белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру түрінде жаза көзделген.

Сот Б.-ға жаза тағайындау барысында қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарында жұмыс істеу құқығынан 5 жылға айыру түріндегі

қосымша жазасын ҚК-нің 50-бабының үшінші бөлігіне сілтеме жасамай тағайындаған.

«Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 25 маусымдағы № 4 нормативтік қаулысының (бұдан әрі - Нормативтік қаулы) 22-тармағына сәйкес, қосымша жазаның белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру түрін тағайындай отырып, сот оның өмір бойына тағайындалуы ҚК-нің 50-бабының екінші бөлігінде тікелей көрсетілген қылмыстардың жекелеген санаттары үшін ғана көзделгенін ескеруі тиіс. Аталған тізбеге кірмейтін басқа қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру, егер қосымша жазаның осы түрі ҚК-нің санкциясында міндетті жаза ретінде көзделсе де тағайындалмайды. Мұндай жағдайларда сот қосымша жазаның осы түрін тағайындаудың жалпы негіздері мен шарттарын басшылыққа алуы тиіс, оларға сәйкес жаза бір жылдан он жылға дейінгі мерзімге тағайындалады.

ҚК-нің 50-бабының үшінші бөлігіне сәйкес, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру, егер сот жасалған іс-әрекеттің сипаты мен қоғамға қауіптілік дәрежесін және кінәлі адамның жеке басын ескере отырып, оның белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығының сақталуы мүмкін емес деп таныса, ол осы Кодекстің Ерекше бөлігінің тиісті бабында тиісті қылмыстық құқық бұзушылық үшін қосымша жаза ретінде көзделмеген жағдайларда да тағайындалуы мүмкін.

Нормативтік қаулының 21-тармағына сәйкес, белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру, арнаулы, әскери немесе құрметті атағынан, сыныптық шенінен, дипломатиялық дәрежесінен, біліктілік сыныбынан және мемлекеттік наградаларынан айыру қосымша жаза ретінде қылмыстық құқық бұзушылықты саралаған ҚК-нің Ерекше бөлігінің бабында жаза ретінде көзделмесе де тағайындалуы мүмкін. Мұндай жағдайда үкімнің қарар бөлігіндегі қосымша жаза тағайындау туралы шешімде тиісінше ҚК-нің 49-бабына немесе 50-бабына сілтеме жасалуға тиіс.

Алайда сот Б.-ға қосымша жаза тағайындау кезінде үкімнің уәждеу және қарар бөліктерінде ҚК-нің 50-бабына сілтеме жасамаған.

Тиісінше, егер белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру қосымша жазасын ҚК-нің 50-бабының үшінші бөлігіне сілтеме жасамай тағайындау заңсыз болып табылады.

Сот актілерінен анықталғандай, қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарында жұмыс істеу құқығынан айыру түріндегі қосымша жаза

сотталған Б.-ға ҚК-нің 50-бабының үшінші бөлігінің талаптары бойынша тағайындалмаған.

Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК) 485-бабы бірінші бөлігінің 5) тармағына сәйкес, заңды күшіне енген сот актілерін кассациялық тәртіппен қайта қарауға жазаның дұрыс тағайындалмауы негіз болып табылады.

Сондықтан сот актілері өзгертіліп, сотталған Б.-ға тағайындалған қосымша жазаның күші жойылып, оған ҚК-нің 50-бабының үшінші бөлігінің талаптары қолданылып, қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарында жұмыс істеу құқығынан 5 жылға айыру түрінде қосымша жаза тағайындалуы тиіс.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы жергілікті соттардың сотталған Б.-ға қатысты сот актілерін өзгертті.

Б.-ға тағайындалған қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарында жұмыс істеу құқығынан 5 жылға айыру қосымша жазасының күші жойылды.

Б.-ға ҚК-нің 50-бабының үшінші бөлігі қолданылып, қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарында жұмыс істеу құқығынан 5 жылға айыру қосымша жазасы тағайындалды.

Сот актілерінің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылды.

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы қанағаттандырылды.

Қосымша жаза тағайындау

Қосымша жаза тағайындағанда ҚК-нің 50-бабының үшінші бөлігі қолданылмаған

2023 жылғы 29 қыркүйек

№ 2уп-319-23

Шымкент қаласы Әл-Фараби аудандық сотының 2020 жылғы 16 қыркүйектегі үкімімен:

Г. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағымен медициналық қызмет көрсетуге байланысты кәсіпкерлікпен айналысу құқығынан өмір бойына айырыла отырып, 10 жылға бас бостандығынан айыруға сотталған.

Т. бұрын сотталмаған, ҚК-нің 190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағымен медициналық қызмет көрсетуге байланысты кәсіпкерлікпен айналысу құқығынан өмір бойына айырыла отырып, 6 жыл 6 айға бас бостандығынан айыруға сотталған.

М. мен Б. бұрын сотталмаған, әрқайсысы ҚК-нің 190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағымен медициналық қызмет көрсетуге байланысты

кәсіпкерлікпен айналысу құқығынан өмір бойына айырыла отырып, 5 жыл 6 айға бас бостандығынан айыруға сотталған.

ҚК-нің 152-бабының үшінші бөлігінде көзделген қылмыстық теріс қылықтың ескіру мерзімінің өтуіне байланысты ҚК-нің 71-бабы бірінші бөлігінің 1) тармағына сәйкес, Г. мен Т. қылмыстық жауаптылықтан босатылған.

Г., Т., М. және Б.-ға жазаларын қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемелерінде 2020 жылғы 16 қыркүйектен бастап өтеу белгіленген.

Сотталған адамдардан ортақ тәртіпте жәбірленушілердің пайдасына қылмыстық құқық бұзушылықпен келтірілген зиянның өтемақысы өндірілген.

Заттай дәлелдемелер мәселесі Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК) 118-бабында белгіленген тәртіппен шешілген.

Сот үкімімен Г. адамдар тобының алдын-ала сөз байласуымен өзінің қызмет бабын пайдаланып, бөтеннің мүлкін аса ірі мөлшерде бірнеше рет алаяқтық жолмен жымқырғаны үшін кінәлі деп танылған.

Осы сот үкімімен Б., М. және Т. да сотталған. Оларға қатысты сот актілерін кассациялық тәртіппен қайта қарау жөнінде өтінішхат келтірілмеген.

Шымкент қалалық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2021 жылғы 1 сәуірдегі қаулысымен сот үкімі өзгертілген.

Г.-ге тағайындалған медициналық қызмет көрсетуге байланысты кәсіпкерлікпен айналысу құқығынан айыру түріндегі жазаның мөлшері 10 жылға дейін төмендетілген.

Сотталған адамның айыптау үкімінің сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсетілген мән-жайлар бойынша қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәсі дәлелденгені туралы сот тұжырымдары басты сот талқылауында объективті түрде зерттеліп, тиісті баға берілген дәлелдемелерге негізделген және істің нақты мән-жайларына сәйкес келеді.

Г. өзіне тағылған айыпты мойындамаса да оның кінәсі жәбірленушілердің жауаптарымен қатар, қылмыстық-процестік заңның талаптарына сай өткізілген тергеу әрекеттерінің хаттамаларымен, арнайы ғылыми білімге және қылмыстық іс материалдарына негізделген сараптама қорытындыларымен және басты сот талқылауында зерттеліп, баға берілген басқа да дәлелдемелермен толық бекиді.

Бірінші сатыдағы сот әрбір дәлелдемені оның қатыстылығы, жарамдылығы, анықтығы, ал барлық жиналған дәлелдемелерді өз жиынтығында қылмыстық істі шешу үшін жеткіліктілігі тұрғысынан бағалап, Г. үкімнің сипаттау бөлігінде көрсетілген құқық бұзушылықты жасаған деген тұжырымға келе отырып, оның іс-әрекетін 190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағымен дұрыс саралаған.

Мұндай жағдайда сотталған Г.-нің іс-әрекетін ҚК-нің 190-бабы үшінші бөлігінің 4) тармағына қайта саралауға негіз жоқ.

Сот Г.-нің жасаған қылмыстық құқық бұзушылығының сипаты мен қоғамға қауіптілік дәрежесін, жеке басының деректерін, жәбірленушілердің пікірлерін ескеріп, айыптау үкімінде жаза түрі мен мерзімін тағайындаудың уәждерін толық көрсетіп, ол кінәлі деп таныған қылмыстық заңның санкциясы шегінде әділ жаза тағайындаған.

Қылмыстық-процестік заңнамамен жаза тағайындаудың жалпы бастаулары есепке алынбаған. Сонымен қатар ҚК-нің тиісті бабының санкциясында көзделген шектерден шықпаса да, бірақ өзінің түрі мен мөлшері жағынан шектен тыс жеңілдігі немесе шектен тыс қатандығы салдарынан әділетсіз болып табылатын жаза қылмыстық құқық бұзушылықтың ауырлығына және сотталған адамның жеке басына сәйкес келмейді деп танылады.

Осы ретте, сот алқасының судьялары Г.-ге тағайындалған негізгі жазаны шектен тыс қатаң жаза деп тану үшін негіз жоқ деп есептеп, қорғаушы тараптың сотталған адамға тағайындалған жаза қылмыстық құқық бұзушылықтың ауырлығына және оның жеке басына сәйкес келмейді деген уәждерін негізсіз деп санайды.

Дегенмен, сот сотталған адамға қосымша жаза тағайындау барысында қылмыстық заң талабын назардан тыс қалдырған.

«Кассациялық сатыда қылмыстық істер бойынша іс жүргізу тәртібі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2022 жылғы 10 наурыздағы № 2 нормативтік қаулының 18-тармағына сай, кассациялық сатыдағы сот өтінішхат келтірілмеген басқа сотталған адамдарға – қылмыстық құқық бұзушылыққа сыбайлас қатысушыларға қатысты сот актісіне, егер бұл ретте олардың жағдайы нашарламайтын болса, кез келген өзгерістерді енгізуге құқылы.

Осы ретте, сот алқасы жоғарыда аталған сот үкімімен сотталған адамдар Б., М. және Т.-ларға қатысты сот актілерін кассациялық тәртіппен қайта қарау жөнінде өтінішхат келтірілмегендігіне қарамастан, соңғылардың құқыққа қайшы іс-әрекеттерін сотталған Г.-мен бірге жасағандарын және олардың жағдайы нашарламайтынын ескеріп, сот актілері оларға да қатысты бөлігінде өзгертілуге жатады деп есептейді.

«Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 25 маусымдағы № 4 нормативтік қаулысының 22-тармағына сәйкес, лауазымы бойынша міндеттерін атқаруына немесе белгілі бір қызметпен айналысуына байланысты қылмыс жасаған әрбір жағдайда, ҚК-нің 50-бабына сәйкес, сот жасаған қылмыстың сипатын ескеріп, сотталушыны белгілі лауазымдарды атқару немесе нақтылы қызметпен айналысу құқығынан айыру туралы мәселені шешуге міндетті.

Үкімнің қарар бөлімінде лауазымдар немесе қызметтің түрі нақты көрсетілуге тиіс. Атап айтқанда, сотталушының атқаруға құқығы жоқ лауазымдардың түрлерін анықтамай тұрып, оны қандай да бір салада немесе қандай да болмасын мекемелерде, ұйымдарда жұмыс істеу құқығынан айыруға болмайды. Сотталушының үкім шыққан сәтте лауазымды атқармауы немесе жасаған қылмысқа қатысты қызметпен айналыспауы аталған қосымша жазаны қолдануға кедергі болмайды. ҚК-нің 50-бабы ережелерінің негізінде нақ сол қылмыс үшін белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан бір мезгілде айыруға жол берілмейді.

Қосымша жазаның осы түрін тағайындай отырып, сот оның өмір бойына тағайындалуы ҚК-нің 50-бабының екінші бөлігінде тікелей көрсетілген қылмыстардың жекелеген санаттары үшін ғана көзделгенін ескеруге тиіс. Аталған тізбеге кірмейтін басқа қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру, егер қосымша жазаның осы түрі ҚК-нің санкциясында міндетті жаза ретінде көзделсе де тағайындалмайды.

Мұндай жағдайларда сот қосымша жазаның осы түрін тағайындаудың жалпы негіздері мен шарттарын басшылыққа алуға тиіс, оларға сәйкес жаза бір жылдан он жылға дейінгі мерзімге тағайындалады.

Аталған нормативтік қаулының 21-тармағында белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру, арнаулы, әскери немесе құрметті атағынан, сыныптық шенінен, дипломатиялық дәрежесінен, біліктілік сыныбынан және мемлекеттік наградаларынан айыру қосымша жаза ретінде қылмыстық құқық бұзушылықты саралаған ҚК-нің Ерекше бөлігінің бабында жаза ретінде көзделмесе де тағайындалуы мүмкін делінген.

Мұндай жағдайда үкімнің қарар бөлігіндегі қосымша жаза тағайындау туралы шешімде тиісінше ҚК-нің 49-бабына немесе 50-бабына сілтеме жасалуға тиіс.

Алайда сот Г., Б., М. және Т.-ға қосымша жаза тағайындағанда жоғарыдағы талапты бұзып, ҚК-нің 50-бабының үшінші бөлігін қолдануды негіздемеген және үкімнің қарар бөлігінде аталған нормаға сілтеме жасамаған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы жергілікті соттардың сотталған Г., Т., Б.-ларға қатысты сот актілерін өзгертті.

Г., Т., М. және Б.-ға медициналық қызмет көрсетуге байланысты кәсіпкерлік қызметпен айналысу құқығынан айыру түріндегі тағайындалған қосымша жазаның күші жойылды.

Сот актілерінің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылды.
Адвокат К.-нің өтінішхаты ішінара қанағаттандырылды.

**Іс бойынша іс жүргізуді
болғызбайтын мән-жайлар**

**Қылмыстық іс бойынша жәбірленушінің арызы
болмауына байланысты қылмыстық іс тоқтатылды**

2023 жылғы 17 қазан

№ 2уп-350-23

Жамбыл облысы Тараз қаласы № 2 сотының 2022 жылғы 21 ақпандағы үкімімен:

О. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 190-бабының бірінші бөлігімен кінәлі деп танылып, 1 жылға бас бостандығын шектеуге сотталған.

«Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» 2021 жылғы 7 желтоқсандағы Қазақстан Республикасы Заңының 2-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сәйкес жазадан босатылған.

Сот үкімімен О. алдау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке құқықты иемденгені үшін кінәлі деп танылған.

Осы үкіммен Н. және А. сотталған, оларға қатысты сот актілерін кассациялық тәртіппен қайта қарау туралы наразылық келтірілмеген.

Жамбыл облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2022 жылғы 6 мамырдағы қаулысымен сот үкімінің күші жойылған.

О.-ға қатысты қылмыстық іс ҚК-нің 10-бабының төртінші бөлігімен, Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК) 35-бабы бірінші бөлігінің 12) тармағымен тоқтатылған.

«Сот үкімі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 4 нормативтік қаулысының 28-тармағына және ҚПК-нің 32-бабының үшінші бөлімінің талаптарына сәйкес, егер жәбірленушінің сотталушыны қылмыстық жауаптылыққа тарту туралы арызы болмаған жағдайда немесе ол сот отырысында айыптаудан бас тартса, немесе өзінің сотталушымен татуласқаны туралы мәлімдесе, онда сот сотталушының әрекеттерін қылмыстық заңның жоғарыда аталған баптары бойынша саралау қажеттігі туралы тұжырыммен ҚПК-нің 35-бабы бірінші бөлігінің 5) тармағының және 343-бабының негізінде іс жүргізу тоқтатылады.

Аталған қылмыстық іс бойынша осы заңның талаптары бұзылып, оның салдарынан кінәсіз адам сотталған.

Қылмыстық іс материалдарынан анықталғандай, 2020 жылғы 17 маусымда Жамбыл облысы бойынша Қылмыстық-атқару жүйесі департаментінің (бұдан әрі – ҚАЖД) Сарысу аудандық пробацация бөлімі қызметінің лауазымды адамдарының заңсыз әрекеттері бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеру басталған.

Кейін, тергеушінің 2020 жылғы 10 қыркүйектегі қаулысымен О.-ның жұмысқа шықпау және оның 2020 жылдың ақпан мен шілде айлары аралығында айлық жалақы алу фактісі бойынша қылмыстық іс бір іс жүргізуге біріктіріліп, соңғының іс-әрекеті түпкілікті ҚК-нің 190-бабының бірінші бөлігімен сараланған.

ҚПК-нің 32-бабының үшінші бөлігіне сәйкес, ҚК-нің 190-бабының бірінші бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жекеше - жариялы айыптау ісінің қатарына жатады, осы іс бойынша іс жүргізу жәбірленушінің шағымы бойынша ғана басталады.

Алайда, қылмыстық қудалау органы жәбірленуші тарапқа О.-ны қылмыстық жауапқа тарту туралы арыз берудің қажеттілігі жөніндегі құқықтарын түсіндірмеген. Осылайша, ҚПК-нің 32-бабының үшінші бөлігінің талаптары бұзылып, О.-ның айлық жалақыны заңсыз алу фактісі негізінде жекеше - жариялы айыптау бойынша қылмыстық қудалау жәбірленушінің арызсыз заңсыз жүргізілген.

Мұндай жағдайда, заңды тұлға – Жамбыл облысы бойынша ҚАЖД жәбірленуші болып табылады.

Басты сот талқылауында ҚАЖД өкілі Т. сотталған О.-ның заңсыз ақша алуы бойынша қылмыстық жауапқа тарту туралы арыз бермегені, себебі ҚАЖД мүддесіне айтарлықтай зиян келтірілмегені туралы айғақ берген.

Жамбыл облысы бойынша ҚАЖД өкілінің 553 206 теңге төленген жалақыны өндіру туралы талап қоюы О.-ны қылмыстық жауапқа тартуға негіз болып табылмайды, өйткені аталған арыз азаматтық іс жүргізу тәртібінің талаптарына сәйкес қаралады.

Сонымен қатар, жәбірленуші тараптан О.-ны қылмыстық жауапқа тарту туралы басқа арыздар түспеген және мұндай арыз істе жоқ. Сотта ҚАЖД өкілі О.-ны ҚК-нің 190-бабының бірінші бөлігімен жауапқа тарту жөнінде өтінішхат келтірмеген.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы жергілікті соттардың сотталған О.-ға қатысты сот актілерінің күшін жойды.

О.-ға қатысты қылмыстық іс бойынша жәбірленушінің арызы болмауына байланысты қылмыстық іс ҚПК-нің 35-бабы бірінші бөлігінің 5) тармағы негізінде тоқтатылды.

ҚПК-нің 4-тарауының негізінде О.-ның қылмыстық процесті жүргізген органдардың заңсыз әрекеттерінің салдарынан келтірілген зиянды өтеткізу құқығы бар деп танылды.

Сот актілерінің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылды.

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы қанағаттандырылды.

Жаза тағайындау

ҚК-нің 55-бабы екінші бөлігінің 1) тармағының талаптары ескеріле отырып, тағайындалған жазаның мерзімі төмендетілді

2023 жылғы 24 қазан

№ 2уп-357-23

Қызылорда қаласы № 2 сотының 2021 жылғы 3 маусымдағы үкімімен:

Ш. Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 345-1-бабының үшінші бөлігімен 10 жылға көлік құралын жүргізу құқығынан айырыла отырып, 7 жылға бас бостандығынан айыруға сотталып, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша төмен мекемелерде өтеу белгіленген.

Сотталған Ш.-ның жаза өтеу мерзімі 2021 жылдың 19 наурызынан бастап есептелген.

ҚК-нің 62-бабы үшінші бөлігінің 3) тармағына сай, сотталған Ш.-ның 2021 жылғы 19 наурыздан үкім заңды күшіне енгенге дейін күзетпен ұстау уақыты жазасын қауіпсіздігі барынша төмен мекемеде өтеудің екі күні үшін бір күн есебімен жаза мерзіміне жатқызылған.

Сотталған Ш.-дан мемлекет кірісіне 20 768 теңге процестік шығындар, Жәбірленушілерге өтемақы қорына 41 670 теңге мәжбүрлі төлем өндірілген.

Сот үкімімен Ш. алкогольдік масаң күйде көлік құралын басқарғаны, Жол жүрісі қағидаларының талаптарын бұзғаны, мұның соңы абайсызда жәбірленуші И.-дің өліміне әкеп соққаны үшін кінәлі деп танылған.

Қылмыстық іс апелляциялық сатыда қаралмаған.

ҚК-нің 55-бабы екінші бөлігінің 1) тармағына сай, ауырлығы орташа қылмыс жасаған кезде жасалған қылмыс белгісі ретінде көзделмеген жеңілдететін мән-жай болған және ауырлататын мән-жайлар болмаған кезде, жазаның негізгі түрінің мерзімін немесе мөлшерін ең жоғары мерзімнің немесе мөлшердің жартысынан асыруға болмайды.

Бірінші сатыдағы сот, ҚК-нің 53-бабына сәйкес, сотталған Ш.-ға жаза тағайындаған кезде оның қылмыстық жауаптылығы мен жазасын

жеңілдететін мән-жайлар ретінде сотталған адамның шын ниетпен өкініп, айыбын мойындауын, отбасылық жағдайын, алғаш рет қылмыс жасауын, асырауында жас балаларының болуын таныған.

ҚК-нің 54-бабына сәйкес, сотталған адамның қылмыстық жауаптылығы мен жазасын ауырлататын мән-жайларды сот анықтамаған.

Сотталған адам ҚК-нің 11-бабының үшінші бөлігіне сәйкес ауырлығы орташа санаттағы қылмысты жасаған.

ҚК-нің 345-1-бабының үшінші бөлігінің санкциясында 7 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру жазасы қарастырылған.

Бұл тұрғыда, сот Ш.-ға жаза тағайындаған кезде ҚК-нің 55-бабы екінші бөлігінің 1) тармағының талаптарын ескере отырып, оған тағайындаған жазаны 3 жыл 6 айдан асырмауға тиіс еді.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы бірінші сатыдағы соттың Ш.-ға қатысты үкімін өзгертті.

Ш.-ға ҚК-нің 345-1-бабының үшінші бөлігімен тағайындалған бас бостандығынан айыру жазасы 3 (үш) жыл 6 (алты) ай мерзімге төмендетілді.

Үкімнің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылып, Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы қанағаттандырылды.

Үкімнің заңдылығы мен негізділігі

ҚК-нің 441-бабының үшінші бөлігінде және 287-бабының төртінші бөлігінде көзделген қылмыстарға «Рақымшылық жасау туралы» Заңның талаптары қолданылуға жатпайды

2023 жылғы 24 қазан

№ 2уп-359-23

Алматы гарнизоны әскери сотының 2023 жылғы 31 қаңтардағы үкімімен:

Қ. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 441-бабының үшінші бөлігімен 5 жыл 3 айға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 291-бабы үшінші бөлігінің 4) тармағымен 5 жыл 6 айға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 287-бабының төртінші бөлігімен 4 жылға бас бостандығынан айыруға сотталған.

ҚК-нің 58-бабының үшінші бөлігіне сай, онша қатаң емес жазаны неғұрлым қатаң жазаға сiңiру арқылы түпкiлiктi 5 жыл 6 айға бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалып, жазаны қылмыстық-атқару жүйесiнiң орташа қауiпсiз мекемесiнде өтеу белгiленген.

«Рақымшылық жасау туралы» 2022 жылғы 2 қарашадағы Қазақстан Республикасы Заңының 3-бабының үшінші бөлігі қолданылып,

тағайындалған жаза мерзімінің төрттен үш бөлігі қысқартылып, Қ.-ға түпкілікті 4 жыл 2 айға бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалып, жазаны қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесінде өтеу белгіленген.

Б. бұрын сотталмаған, ҚК-нің 441-бабының үшінші бөлігімен 5 жыл 3 айға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 291-бабы үшінші бөлігінің 4) тармағымен 5 жыл 6 айға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 287-бабының төртінші бөлігімен 4 жылға бас бостандығынан айыруға сотталған.

ҚК-нің 58-бабының үшінші бөлігіне сай, онша қатаң емес жазаны неғұрлым қатаң жазаға сіңіру арқылы түпкілікті 5 жыл 6 айға бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалып, жазаны қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесінде өтеу белгіленген.

«Рақымшылық жасау туралы» 2022 жылғы 2 қарашадағы Қазақстан Республикасы Заңының 3-бабының үшінші бөлігі қолданылып, тағайындалған жаза мерзімінің төрттен үш бөлігі қысқартылып, Б.-ға түпкілікті 4 жыл 2 айға бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалып, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесінде өтеу белгіленген.

Сотталған адамдар Б. мен Қ.-ның әрқайсысынан Жәбірленушілерге өтемақы қорының пайдасына 61 260 теңге мәжбүрлі төлем, мемлекет кірісіне 2 920 теңге процестік шығын өндірілген.

Осы сот үкімімен К., М., Қ.-лар да сотталған, оларға қатысты сот актілеріне кассациялық тәртіппен қайта қарау үшін өтінішхаттар келтірілмеген.

Сот үкімімен Қ. мен Б. төтенше жағдай кезінде алдын ала сөз байласу арқылы бір топ адамның бір тәуліктен ұзаққа созылған уақытқа әскери бөлімді өз беттерімен тастап кеткендері, адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен атыс қаруын, оқ-дәрілерді жымқырғандары, адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен атыс қаруын, оқ-дәрілерді заңсыз иемденгені, бергені, өткізгені, сақтағаны, тасымалдағаны және алып жүргені үшін кінәлі деп танылған.

Қазақстан Республикасы Әскери сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2023 жылғы 30 наурыздағы қаулысымен сот үкімі өзгертілген.

Қ. мен Б.-ның ҚК-нің 441-бабының екінші бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылықты жасағандары үшін кінәлі деп танылуы артық болуына байланысты үкімнің қарар бөлігінен алып тасталған.

Қ.-ға және Б.-ға «Рақымшылық жасау туралы» 2022 жылғы 2 қарашадағы Қазақстан Республикасы Заңының 3-бабының үшінші бөлігі қолданылып, ҚК-нің 291-бабы үшінші бөлігінің 4) тармағымен

тағайындалған 5 жыл 6 айға бас бостандығынан айыру жазасының мерзімі төрттен үшке, яғни 1 жыл 4 ай 15 күнге дейін қысқартылған.

ҚК-нің 58-бабының үшінші бөлігіне сай, онша қатаң емес жазаны неғұрлым қатаң жазаға сiңiру арқылы түпкiлiктi 5 жыл 3 айға бас бостандықтарынан айыру жазасы тағайындалып, жазаларын қылмыстық-атқару жүйесiнiң орташа қауiпсiз мекемелерiнде өтеу белгiленген.

Үкiмнiң қалған бөлiктерi өзгерiссiз қалдырылған.

Өтiнiшхаттарда сотталған адамдардың жасаған қылмыстық құқық бұзушылықтары бойынша кiнәларының дәлелденуi мен олардың саралануы дауланбаған.

Сонымен, Қ. мен Б.-ның қылмыстық әрекеттерi ҚК-нiң 441-бабының үшiншi бөлiгiмен, 291-бабы үшiншi бөлiгiнiң 4) тармағымен, 287-бабының төртiншi бөлiгiмен дұрыс сараланған.

«Рақымшылық жасау туралы» 2022 жылғы 2 қарашадағы Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабында осы Заң 2022 жылғы 4-7 қаңтар аралығында Қазақстан Республикасының аумағында болған жаппай тәртіпсiздiктерге байланысты не олардың жолын кесу кезiнде қылмыстық құқық бұзушылықтарды жасаған адамдарға қолданылады делiнген.

«Әскери қылмыстық құқық бұзушылықтар жөнiндегi iстер бойынша сот тәжiрибесi туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2005 жылғы 28 қазандағы № 6 нормативтiк қаулысының 14-тармағына сәйкес, кiнәлiнiң бөлiмдi немесе қызмет орнын уақытша қалдыру ниетiнiң болуы немесе оның шегiнен тыс жерлерде болуы және бөлiмге немесе қызмет орнына оны жалғастыру үшiн қайта оралу ниетiнiң болуы ҚК-нiң 441-бабымен көзделген қылмыстық құқық бұзушылық құрамының субъективтiк жағының мiндеттi белгiсi болып танылады.

Әскери бөлiмдi немесе қызмет орнын әскери қызметшiнiң тастап кету сәтi, сондай-ақ оның қызмет орнына белгiленген мерзiмде келмеуi – бөлiмдi өз бетiмен қалдыру уақытының басталуы деп, әскери қызметшiнiң әскери орган басқармасына немесе әскери бөлiмге келген сәтi, не оны ұстаған уақыт – аяқталуы деп танылады.

Ис материалдарынан анықталғандай, сотталғандар Б. мен Қ. әскери қызмет орнын өз беттерiмен бiрнеше тәулiкке тастап кетiп, әскери бөлiмге 2022 жылдың 8 қаңтарында ғана келген.

Бұдан басқа, Б. мен Қ. адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен атыс қаруының, оқ-дәрiлердiң заңсыз айналымына байланысты қылмыстық құқық бұзушылықты жылдың наурыз айына дейiн жалғастырған.

Демек, Б. мен Қ. кiнәлi деп танылған ҚК-нiң 441-бабының үшiншi бөлiгiнде және 287-бабының төртiншi бөлiгiнде көзделген қылмыстарға «Рақымшылық жасау туралы» Заңның талаптары қолданылуға жатпайды.

Бұл ретте, апелляциялық сатыдағы сот бiрiншi сатыдағы соттың «Рақымшылық жасау туралы» Заңды сотталған адамдарға аталған баптар

бойынша заңсыз қолданғанын дұрыс анықтап, ҚК-нің 291-бабы үшінші бөлігінің 4) тармағында көзделген ауыр қылмысқа «Рақымшылық жасау туралы» Заңның талаптарын дұрыс қолданған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы апелляциялық сатыдағы соттың қаулысын өзгеріссіз қалдырды.

Адвокаттар Қ. мен Т.-ның өтінішхаттары қанағаттандырусыз қалдырылды.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ
СОТЫНЫҢ БЮЛЛЕТЕНІ**
ресми басылым

БЮЛЛЕТЕНЬ
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
официальное издание

Басуға 25.12.2023 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 ¹/₈. Қаріп түрі “Times New Roman”
Офсеттік басылым. Таралымы 1 558 дана. Тапсырыс № 917.

Подписано в печать 25.12.2023 г.
Формат 60x84 ¹/₈. Шрифт “Times New Roman”
Печать офсетная. Тираж 1 558 экз. Заказ № 917.

«Big Dream» ЖШС баспаханасында басылды.
010000, Астана қаласы, К.Байсейітова көшесі, 114/2.
Тел.: 37-70-74